

OBSAH

Článek	Označení
Titulní stránka ročenky	2005/01
Obsah	2005/02
Činnost Státního oblastního archivu v Plzni v roce 2005	2005/03
Činnost státních okresních archivů v roce 2005	2005/04
Personální stav SOA Plzeň v roce 2005	2005/05
Nová budova v Nepomuku – perspektiva SOA v Plzni	2005/06
Vybrané ekonomické ukazatele Státního oblastního archivu v Plzni za rok 2005	2005/07
Přehled množství a zpracovanosti archivních fondů ve Státním oblastním archivu v Plzni k 31. 12. 2005	2005/08
Přehled archivních pomůcek zanesených do evidence NAD v roce 2005	2005/09
Bibliografie pracovníků Státního oblastního archivu v Plzni za rok 2005	2005/10
Zprávy a informace	
Inventarizace fondu AM Staňkov – Problémy s pořádáním fondu poznamenaného neodbornými zásahy v minulosti – <i>Radka Kinkorová</i>	2005/11
Archiv města Cheb – několik poznámek k dějinám jeho pořádání (2. část) – <i>Karel Halla</i>	2005/12
Preitensteinská tovární škola - <i>Martina Matušková</i>	2005/13
50 let knihovny SOA v Plzni a nové trendy v knihovnách SOkA po roce 2002 – <i>Petr Kolář</i>	2005/14
Četnictvo mezi dvěma světovými válkami v archiváliích SOkA Sokolov - <i>Eva Vlasáková</i>	2005/15
Seminář k problematice pořádání fondů KSČ – <i>Hana Hrachová</i>	2005/16
Pořádání fondů KSČ – <i>Michael Pešák</i>	2005/17
Problematika fondů škol a školské správy - <i>Věra Steinbachová</i>	2005/18
Výstava nejstarších listin Kláštera premonstrátů Teplá – <i>Jana Kopečková</i>	2005/19
Zajímavé přírůstky k fondu AM Planá – <i>Markéta Novotná</i>	2005/20
Pracovní seminář k pořádání archivů škol - <i>Michal Tejček</i>	2005/21
Ošetření souboru 59 nejstarších pergamenových listin z fondu AM Cheb - <i>Jiřina Vasiová</i>	2005/22
Pisemnosti Státního zastupitelství v Klatovech, jejich charakteristika a možné badatelské využití - <i>Karel Řeháček</i>	2005/23
Festival politické písně – <i>Milada Čermáková</i>	2005/24
Adresář SOA Plzeň	2005/25
Tiráž	2005/26

ROČENKA

2005

STÁTNÍHO
OBLASTNÍHO
ARCHIVU
V PLZNI

Státní oblastní archiv v Plzni 2006

Obsah

Činnost Státního oblastního archivu v Plzni v roce 2005.....	4
Předarchivní péče a zpracování archiválií.....	5
Evidence a ochrana archiválií.....	7
Využívání archiválií.....	7
Řízení archivu, hospodářsko-správní agenda.....	8
Činnost státních okresních archivů v roce 2005.....	9
Státní okresní archiv Domažlice se sídlem v Horšovském Týně.....	9
Státní okresní archiv Cheb.....	10
Státní okresní archiv Karlovy Vary.....	11
Státní okresní archiv Klatovy.....	12
Státní okresní archiv Plzeň-jih se sídlem v Blovicích.....	13
Státní okresní archiv Plzeň-sever se sídlem v Plasích.....	15
Státní okresní archiv Rokycany.....	17
Státní okresní archiv Sokolov se sídlem v Jindřichovicích.....	18
Státní okresní archiv Tachov.....	19
Personální stav SOA Plzeň v roce 2005.....	21
Nová budova v Nepomuku – perspektiva SOA v Plzni.....	23
Vybrané ekonomické ukazatele Státního oblastního archivu v Plzni za rok 2005.....	26
Majetek Státního oblastního archivu v Plzni.....	26
Zdroje krytí majetku Státního oblastního archivu v Plzni.....	27
Přehled rozepsaných závazných ukazatelů Státního oblastního archivu v Plzni.....	28
Přehled rozepsaných závazných ukazatelů Státního oblastního archivu v Plzni.....	28
Přehled rozepsaných závazných ukazatelů mzdových a souvisejících výdajů.....	28
Přehled rozepsaných závazných ukazatelů Státního oblastního archivu v Plzni.....	29
Přehled rozepsaných závazných ukazatelů Státního oblastního archivu v Plzni.....	29
Přehled rozepsaných závazných ukazatelů programového financování podle programů.....	30
Přehled množství a zpracovanosti archivních fondů ve Státním oblastním archivu v Plzni k 31. 12. 2005.....	31
Přehled archivních pomůcek zanesených do evidence NAD v roce 2005.....	32
Státní oblastní archiv v Plzni.....	32
Státní okresní archiv Domažlice.....	33
Státní okresní archiv Cheb.....	33
Státní okresní archiv Karlovy Vary.....	34
Státní okresní archiv Klatovy.....	34
Státní okresní archiv Rokycany.....	35
Státní okresní archiv Sokolov.....	35
Státní okresní archiv Tachov.....	36
Bibliografie pracovníků Státního oblastního archivu v Plzni za rok 2005.....	38
Zprávy a informace.....	43
Inventarizace fondu AM Staňkov - Problémy s pořádáním fondu poznamenaného neodbornými zásahy v minulosti.....	44
Archiv města Cheb - několik poznámek k dějinám jeho pořádání - 2. část.....	46
Preitensteinská tovární škola.....	49
50 let knihovny SOA v Plzni a nové trendy v knihovnách SOKA po roce 2002.....	53
Četnictvo mezi dvěma světovými válkami v archiváliích SOKA Sokolov.....	55
Seminář k problematice pořádání fondů KSČ.....	58
Pořádání materiálů KSČ.....	62
Problematika fondů škol a školské správy v SOKA Domažlice.....	71
Výstava nejstarších listin Kláštera premonstrátů Teplá.....	78
Zajímavý přírůstek k fondu AM Planá.....	79
Pracovní seminář k pořádání archivů škol.....	82
Ošetření souboru 59 nejstarších pergamenových listin z fondu AM Cheb.....	84
Písemnosti Státního zastupitelství v Klatovech, jejich charakteristika a možné badatelské využití.....	86
Festival politické písně.....	91
Adresář Státního oblastního archivu v Plzni.....	96
Tiraž.....	98

Činnost Státního oblastního archivu v Plzni v roce 2005

Činnost Státního oblastního archivu probíhala v podmínkách od začátku roku nově platícího zákona č. 499/2004 Sb. o archivnictví a spisové službě a s ním souvisejících vyhlášek. V souvislosti s tím bylo nutné upravit některé administrativní postupy v provádění skartačních řízení a četné instituce využily možnosti konzultace s archivy při tvorbě a úpravách jejich spisových norem. Podstatnou novinkou bylo převedení předarchivní péče vůči institucím státní správy na území města Plzně z kompetence Archivu města Plzně na SOA Plzeň, kde byl jejím výkonem pověřen SOkA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích; převzetí příslušných archivních fondů bylo dosud provedeno pouze z malé části. Jednotlivým archivům se zpravidla dařilo držet loňské tempo zpracování archiválií a v rámci oblasti tak bylo zpřístupněno nově schválenými archivními pomůckami přes 370 bm archiválií; část pomůcek k fondům zpracovaným během roku 2005 se navíc stále ještě nachází v procesu posuzování a schvalování, a do uvedeného množství se tak nepromítají. Podíl archiválií zpřístupněných pomůckami odpovídajícími současným standardům na celkovém množství archivního materiálu se tedy i při neustálém přílivu nových přírůstků opět zvýšil.

Z významných akcí je třeba upozornit na vytipování a následné převzetí bývalého skladu léčiv v obci Klášter u Nepomuku, který se stane ústředním depozitářem SOA. V budově byla provedena první etapa stavebních úprav a do adaptované části byly koncem roku 2005 přemístěny archiválie z pronajatých a naprosto nevyhovujících depozitářů v Trnové (depozitář SOA) a Jáchymově (depozitář SOkA Karlovy Vary), celkem cca 2000 bm archiválií. Protože objekt nového archivního areálu je značně rozsáhlý, je jeho adaptace na archivní depozitáře a provozní prostory rozvržena do řady stavebních etap. Po celkové adaptaci bude možné do získané budovy uložit odhadem cca 25 bkm archiválií. O budově v Nepomuku podrobněji informuje samostatná stať.

Druhým zaznamenání hodným počinem byla výstava restaurovaných listin z archivu Kláštera premonstrátů Teplá, které jsou trvale deponovány v SOA v Plzni. O výstavě, která svým významem výrazně přesáhla oblast působnosti SOA, byl publikován obsáhlejší článek v Archivním časopise a stručně s ní seznamuje i jeden z příspěvků této ročenky.

Během roku pokračovalo budování vnitřní informační sítě SOA. Část pracovníků již začala pro pořádání archiválií využívat ve zkušebním provozu archivní systém JANUS, jehož celoplošné zavedení se očekává v roce 2006. Úspěšně probíhalo naplňování knihovní databáze programu Clavius, který bude obohacen o modul umožňující evidenci periodik. Knihovní fondy všech archivů západních Čech byly spojeny do databáze přístupné na informačním systému SOA Plzeň SOANET. Toto bylo se značným ohlasem prezentováno na celostátním semináři pracovníků knihoven muzeí, archivů a galerií v Brně 6.-8. září 2005. Pokračovala setkání knihovníků a jejich školení; díky navázání užší spolupráce s Národní knihovnou v Praze, Knihovnou Západočeského muzea v Plzni a Studijní a vědeckou knihovnou Plzeňského kraje se uskutečnily archiváři hojně navštívené odborné exkurze na všechna tři jmenovaná pracoviště.

Publikační činnost zaměstnanců archivu se soustředila spíše na drobnější příspěvky rozmanitého charakteru, jak je uvádí přehled bibliografie. Mimo rozsáhlejších sborníkových studií Karla Řeháčka, Jitky Chmelíkové a Michala Tejčka si zaslouží vyzdvihnout autorský podíl západočeských archivářů na několika monografických pracích. Ředitel jindřichovického archivu Vladimír Vlasák připojil k seznamu regionálních monografií obcí sokolovského okresu titul věnovaný Chlumu sv. Maří. Věra Steinbachová a Markéta Novotná sestavily obsáhlou a fundovanou kapitolu věnovanou archivnictví a muzejnictví do výpravného encyklopedického díla Český les – příroda, historie, život; ředitelka tachovského archivu se mimo to podílela na vzniku obrazové publikace Bezdužicko na starých pohlednicích. Jaromír Boháč se stal (společně s historiky Josefem Janáčkem a Františkem Kubů) spoluautorem knihy Albrecht z Valdštejna a Cheb, vydané v loňském roce Krajským muzeem Cheb ve spolupráci se SOkA Cheb již ve 2. doplněném vydání. Jitka Chmelíková sestavila katalog k výstavě k 60. výročí konce druhé světové války a osvobození

Chebu. Samostatnou kapitolou pak je doprovodný CD-ROM k výstavě tepelských listin, o kterém je řeč v příspěvku věnovaném této výstavě.

O personálních obměnách informuje samostatná stat'. K nejvýznamnějším patří odchod dvou ředitelů okresních archivů (PhDr. Věry Steinbachové a Mgr. Věry Šimákové) do důchodu a s tím související nové obsazení ředitelských pozic v SOkA Domažlice Mgr. Radkou Kinkorovou a v SOkA Plzeň-jih Mgr. Petrou Martínkovou. Ve struktuře oblastního archivu došlo dále ke změně sloučením klatovské a žlutické pobočky (dosavadního 5. a 6. oddělení) v jedno (5.) pod vedením Mgr. Ladislavy Váňové.

K upevnění a rozšíření odborné kompetence pracovníků posloužily dva tematické semináře zaměřené na pořádání a inventarizaci fondů KSC (Plasy 26. května) a škol (Karlovy Vary 8. prosince), mimo to se ve dnech 10.-12. října uskutečnil v pořadí již 13. tradiční oblastní seminář k aktuálním otázkám archivnictví - setkání západočeských archivářů, tentokrát v šumavském Srní. V autorské části ročenky publikujeme mírně upravené podoby klíčových úvodních referátů z obou tematických seminářů doplněné souhrnnými anotacemi zbývajících příspěvků, které měly zpravidla spíše výčtový charakter, spolu s několika vybranými příspěvky ze semináře v Srní a dalšími aktuálními statěmi upozorňujícími na zajímavé archivní přírůstky nebo pořádané akce.

Předarchivní péče a zpracování archiválií

1. oddělení SOA v Plzni plynule zajišťovalo běžné úkoly, tj. aktualizaci evidence subjektů náležejících do péče oddělení, provádění diferenciací archivního dohledu mezi SOA, SOkA a NA i poskytování konzultací k problematice spisové služby v souvislosti s uplatňováním nových zákonných norem. Bylo posouzeno 196 předložených skartačních návrhů, ve 12 případech byla realizována odborná archivní prohlídka. Mimo to vyřídila dalších 71 skartačních návrhů bezodborné archivní prohlídky pracoviště SOA v Klatovech a Žluticích. Dále proběhlo 6 mimoskartačních řízení, v jejichž rámci posuzovala nabídnuté písemnosti nákupní komise SOA. Archiv získal touto cestou přírůstky k šesti osobním fondům (PP Bukovský, Vaněk, Mařík, Holub, Neumann, Mach) o rozsahu 5,71 bm. V rámci celkem 38 přírůstků ze skartačních i mimoskartačních řízení převzal archiv 33,60 bm archiválií, u klatovského a žlutického pracoviště šlo o 26 přírůstků o rozsahu 35,48 bm. Bylo realizováno 18 připomínkových řízení k návrhům nových či novelizovaných spisových norem. Pracovní náplň tohoto úseku byla dále rozšířena o projednávání zabezpečení dokumentů a archiválií likvidovaných subjektů před výmazem z obchodního rejstříku a o spolupráci se živnostenskými úřady při udělování koncesovaných živností soukromým spisovnám. Mimo to zajišťoval archiv připomínková řízení k metodickým materiálům rozmanitého zaměření zasílaným průběžně Odborem archivní správy MV.

Na úseku bývalých podnikových archivů bylo započato se systematickou přípravou přebírání uzavřených archivních fondů vzniklých v období do privatizace dosud uložených mimo SOA. Pracovníci oddělení spolupracovali s archivní správou při přípravných jednáních k udělování akreditací podnikovým archivům.

Výsledky dosažené při pořádání a inventarizaci archiválií je možno hodnotit až na malé výjimky pozitivně. Jiří Jelen dokončil inventarizaci rozsáhlého fondu Krajský soud Klatovy (vlastní soudní agenda) spolu s menším fondem Soud mládeže Klatovy, práce na fondech Mimořádný lidový soud Klatovy a Krajská volební komise Plzeň budou pokračovat i v následujícím roce. Ke zpřístupněným fondům justičního charakteru připojil Karel Řeháček fond Státní zastupitelství Klatovy. V rámci zpřístupňování fondů bývalé KSC inventarizoval Michael Pešťák fond Krajská politická škola Plzeň a z podstatné části proběhly i práce na inventarizaci fondů krajských výborů ČSM Plzeň a Karlovy Vary. Miroslav Eisenhammer se věnoval zpřístupňování fondů poválečných internačních a sběrných středisek - byl dokončen fond Internační tábor Mirošov, k posouzení předán koncept inventáře k fondu Internační středisko Třemošná a průběžně inventarizovány byly zbývajcí fondy Internační tábor Stod a Pracovní a sběrné středisko Karlov I a II; k uvedeným fondům byl

cestou delimitace převzat podstatný přírůstek z Archivu města Plzně. Schválení se dočkala pomůcka k fondu ZKD Plzeň. Ze starších fondů dokončila Ludmila Novotná zpracování fondu Krajský úřad Cheb a průběžně inventarizovala menší církevní fondy Františkáni Tachov, Obutí karmelitáni Tachov a Kapucíni Horšovský Týn. Jmenovaná kolegyně mimo to pokračovala ve zpracování počítačové databáze soupisu vedut pořízením 1158 záznamů.

Karel Řeháček dále kromě inventarizace čtyř drobných spolkových fondů zpracovával jeden z největších dluhů minulých let - fond Likvidované živnosti Plzeňska. Karel Waska pokračoval v inventarizaci rodinného archivu Coudenhove, Eva Wasková pokračovala v inventarizaci fondu Výzkumného ústavu balneologického. Jednotlivým pracovníkům byly vymezeny tematické okruhy fondů, jimž se budou i nadále věnovat. Zpracovávání drobných fondů bylo voleno jednak z důvodu zapracovávání nových pracovníků, dalším důvodem pak bylo seznamování s využitím programu JANUS při tvorbě archivních pomůcek. Archivářky klatovského pracoviště pokračovaly v inventarizaci fondů velkostatků – za uplynulý rok bylo dokončeno celkem 19 fondů o úctyhodném celkovém rozsahu 112,33 bm archiválií do stadia schválené pomůcky (10 velkostatků, 4 rodinné archivy, 5 státních statků), mezi rozsáhlejší z nich patřily velkostatky Poběžovice, Lesná, Nekmír a Hřešihlavy a státní statky Domažlice a Všeruby. Na posouzení poradním orgánem dosud čekají inventáře fondů Agrokombinát Cheb a Velkostatek Kundratice; čtyři drobnější fondy velkostatků, tři rodinné archivy a rozsáhlý fond Agrokombinátu Sokolov zůstávají rozpracované s předpokládaným dokončením v roce 2006. Hlavním úkolem žlutického pracoviště zůstávala rozsáhlá vnitřní skartace fondu Likvidované živnosti Karlovarska, jehož zpracování bude pokračovat i v příštím roce.

Do evidence 1. oddělení byly zaznamenány všechny změny související se změnami stupně zpracovanosti archiválií, stejně jako veškeré přírůstky a úbytky. Byla provedena kontrola lokace v budově centrály archivu.

Oddělení se podílelo na přípravě a realizaci úspěšné výstavy nejstarších premonstrátských listin v klášteře Teplá. Pro odborné setkání archivářů v Srní, jehož organizaci oddělení též zajišťovalo, připravili jeho pracovníci čtyři příspěvky zaměřené k problematice zpracovávání v rámci svých pracovních náplní. Michael Pešťák zpracoval a přednesl hlavní referát pro seminář ke zpracování fondů KSČ, Karel Řeháček sestavil dílčí příspěvek pro seminář ke zpracování archivních fondů škol. Pracovníci oddělení se podíleli na práci poradního orgánu ředitele SOA pro metodiku a spolupracovali při hodnocení předkládaných archivních pomůcek. K. Řeháček pracoval jako oblastní koordinátor grantového projektu Kdo byl kdo v Říšské župě Sudety, Ludmila Novotná se aktivně zúčastnila semináře Plaský klášter a jeho minulý i současný přínos pro kulturní dějiny, Miroslav Eisenhammer se spolu s Janou Kopečkovou aktivně zúčastnil konference Back to the Homeland, pořádané za spoluúčasti Czechoslovak Genealogical Society International v Národním archivu Praha, a K. Waska zčásti připravil přehled bohemikálních výzkumů v Bayerisches Hauptstaatsarchiv München. V závěru roku bylo připraveno přestěhování archiválií z depozitáře v Trnové do Nepomuku.

Byla umožněna odborná praxe jedné studentce Střední odborné školy prof. Švejcara, ve druhé polovině roku se v 1. oddělení zapracovával náš nový kolega Jakub Mírka. Pracovníci SOA Plzeň Jiří Jelen, Jakub Mírka a Ladislava Váňová se spolu s kolegy ze SOkA Klatovy Lenkou Sýkorovou a Michalem Tejčkem zapojili do autorského kolektivu chystané publikace Dějiny Klatov pro nakladatelství Lidové noviny. Vedoucí klatovské pobočky se dále podílela na přípravě televizního dokumentu stanice ČT 2 Mitsuko – hraběnka z Poběžovic.

Evidence a ochrana archiválií

Do základní evidence Národního archivního dědictví (NAD) bylo mimo její pravidelnou aktualizaci zaneseno 24 nových evidenčních listů a jeden byl zrušen, celkový počet fondů vlastního SOA Plzeň tak dosáhl 1267 (z toho 817 1. oddělení, 216 pobočka Klatovy a 236 pobočka Žlutice). V evidenci archivních pomůcek vlastního SOA je zaneseno 392 inventářů a prozatímních inventárních seznamů (během roku bylo zaneseno 28 nových pomůcek a 5 jich bylo zrušeno); celooblastní druhotná evidence zahrnující i státní okresní archivy, Archiv města Plzně a tři podnikové archivy obsahuje mimo 392 pomůcek vlastního SOA dalších 1725 záznamů, z nich 1026 bylo zaneseno během roku 2005. Všechny archivní pomůcky byly před zanesením do elektronické evidence zkontrolovány a porovnány s aktuálním evidenčním listem NAD, nesrovnalosti byly konzultovány s příslušnými pracovišti a údaje v pomůckách byly aktualizovány. V několika případech došlo k celkové revizi obsahu fondu (např. Premonstráti Teplá).

Fotodílna zahájila dlouhodobý projekt digitalizace matrik pro studijní účely. Postupně by digitální kopie měly zcela nahradit dosavadní studijní mikrofilmy, jejichž vyhotovování bylo značně omezeno - opravovaly se pouze poškozené filmy a fotografovaly staré či poškozené matriční knihy. S akcí se započalo v lednu 2005, od září se touto činností zabývá nově přijatý dokumentátor. Zdigitalizováno a k předkládání místo originálů matrik či studijních mikrofilmů bylo ke konci roku připraveno 234 svazků, což reprezentuje zhruba 30 000 digitálních záběrů. Mimo to bylo ze Sbírky matrik nafotografováno 33 693 políček bezpečnostního mikrofilmu a 4730 políček studijních kopií. Restaurované listiny byly dokumentovány na 1442 políčkách bezpečnostního mikrofilmu a 2884 digitálních záběrech. Pro badatelské účely pořídila fotodílna 238 fotografií.

Pravidelné kontroly depozitářů prováděné dvakrát týdně potvrdily nezměněný stav, kdy v zimních měsících je v depozitářích podstatně chladněji, v letních měsících naopak podstatně tepleji, než stanovuje norma, obdobně vlhkost je stabilně nižší než doporučovaná. Během roku proběhlo 14 kontrol stavu archivního materiálu, z toho dvě kontroly kulturních památek; stav kontrolovaných archiválií nevykazoval změny.

V restaurátorské a konzervátorské dílně SOA Plzeň prošlo kompletním restaurátorským zásahem 92 pergamenových listin do roku 1350 pocházejících z fondů různých archivů naší oblasti. Všechny listiny byly po zásahu uloženy v nových speciálních krabicích na pergamenové listiny dodávaných firmou Emba. Dále proběhlo úplné zrestaurování 5 knih (lexikony z přelomu 19. a 20. století poničené častým používáním), dokončení úplné restaurace jedné knihy, která prošla dodatečným odkyselením v NA Praha, a drobné běžné opravy cca 100 folií matričních knih.

Využívání archiválií

Nejvýznamnější akcí, na které se v roce 2005 oddělení podílelo 1. a 4. oddělení SOA, byla výstava listin z fondu Klášter premonstrátů Teplá. Zde 4. oddělení kompletně zajišťovalo restauraci a konzervaci 66 listin z fondu (do roku 1350) a dokumentaci listin a restauračních zásahů. Dále se pracovníci oddělení podíleli na vytváření prezentačního CD k fondu, instalaci výstavy a průvodcovské službě v době jejího konání.

Badatelnu plzeňské centrály navštívilo v uplynulém roce celkem 644 badatelů, z toho 188 cizinců. Tito badatelé vykonali podle badatelských listů celkem 2894 badatelských návštěv, cizinci navštívili badatelnu 622x. Celkový počet návštěv dle knihy návštěv byl 3322. Klatovskou pobočku navštívilo při 420 návštěvách 163 badatelů; žlutické pracoviště bylo po většinu roku badatelům z provozních důvodů uzavřeno. Pro potřebu badatelů i vlastních odborných pracovníků byl v 61 případech vypůjčen archivní materiál z jiných archivů a ve 40 případech zapůjčen do jiného archivu či instituce. V rámci vyřizování písemných požadavků přijal archiv celkem 330 žádostí úřední povahy o pátrání v archivních fondech (tradičně se týkaly zejména informací z fondu Západočeský krajský národní výbor, fondů soudů a vysokých škol a vystavování podkladů

pro matriční doklady). Pro soukromé žadatele bylo v rámci vyřizování 250 žádostí vyhotoveno 376 výpisů a opisů v účtované ceně 82 882,- Kč, mimo to bylo na základě 420 žádostí vyhotoveno 5 378 kopií zejména z matričních knih v ceně 63 758,- Kč. Klatovská pobočka vyhotovila žadatelům 564 zpoplatněných kopií.

Pokračovala evidence knihovního fondu v programu Clavius. K 31. 12. 2005 bylo zaevidováno tímto programem již 4 400 svazků knih plzeňského pracoviště, za klatovskou a žlutickou pobočku se v elektronické evidenci nachází 600, resp. 1777 záznamů. Knihovna centrály získala mimo pravidelně odebíraných odborných časopisů a denního tisku cestou nákupu nebo darů celkem 506 svazků knih.

Mimo přednesení dvou příspěvků na semináři v Srní (Jana Kopečková, Petr Kolář) se pracovníci 4. oddělení účastnili podle potřeby specializovaných školení a akcí pro knihovníky, fotografy a konzervátory a počítačových školení. Knihovník Petr Kolář zajistil pro zájemce exkurze do Národní knihovny v Praze, SVK v Plzni a Knihovny Západočeského muzea v Plzni, mimo to prezentoval současný stav i budoucí perspektivy systému Clavius v západočeských archivech na celostátním semináři knihovníků v Brně.

Řízení archivu, hospodářsko-správní agenda

S ekonomickou situací archivu v roce 2005 seznamují v základních rysech samostatně připojené tabulky. Veškeré investiční akce SOA se soustředily na nutné opravy v objektu nově získaného nepomuckého depozitáře s cílem jeho brzkého zprovoznění. Autopark SOA byl za účelem nezávislosti při stěhování velkých objemů archiválií rozšířen o nákladní automobil Avia s hydraulickou nakládací plošinou a automobil Škoda Felicia Pick-up; v obou případech šlo o převod majetku mezi státními organizacemi. Dále byla pro centrálu SOA zakoupena nová Škoda Fabia Combi náhradou za starší vůz předaný pro potřebu SOkA Sokolov.

Činnost státních okresních archivů v roce 2005

Státní okresní archiv Domažlice se sídlem v Horšovském Týně

Skartační řízení s odbornou archivní prohlídkou byla provedena u Městského úřadu Domažlice a u Městského úřadu Holýšov. Všechna ostatní skartační a mimoskartační řízení proběhla na základě předložených skartačních návrhů písemně. Celkem se uskutečnilo 25 skartací, kromě výše zmíněných městských úřadů mj. u Domažlické nemocnice, a. s., Záchrané a dopravní zdravotnické služby Domažlice, Celního úřadu Domažlice, Pozemkového úřadu Domažlice a Základní školy Meclov, v mimoskartačním řízení pak u 10 soukromoprávních původců. Do archivu bylo převzato 6,71 bm písemností, z toho 0,01 bm od soukromoprávního původce. O posouzení spisového a skartačního řádu požádala firma STEATIT v. o. s. Klenčí pod Čerchovem. Zabezpečení písemností bylo projednáváno se třemi zanikajícími společnostmi.

Pokračovalo zpřístupňování archivních fondů, s jejichž inventarizací se začalo již v předešlých letech, a to ONV Domažlice (zpracovatelka Monika Žáčková) a Archiv města Staňkov (zpracovatelka Radka Kinkorová), který byl ke konci roku uspořádán a koncept archivní pomůcky předán k posouzení poradnímu orgánu ředitele SOA pro metodiku a archivní zpracování. V roce 2004 započaly pořádací práce na rozsáhlém fondu AM Domažlice. Za rok 2005 bylo uspořádáno 56,7 bm knih a registraturních pomůcek a 21,6 bm značkových spisů z let 1850-1930 (zpracovatelé Tomáš Fencel a Marie Bretlová). Monika Žáčková zahájila pořádání fondů okresních výborů KSČ Domažlice a Horšovský Týn. Během roku byly posouzeny, schváleny a do evidence zařazeny archivní pomůcky k fondům Archiv města Poběžovice, AM Hostouň a AM Všeruby.

V roce 2005 bylo v archivu evidováno 490 badatelských návštěv 110 badatelů. Nejčastěji požadovanými materiály byly již tradičně obecní a školní kroniky a sčítací operáty. Dále byl největší zájem o nahlížení do písemností fondů archivů měst, obcí, škol a ONV Domažlice a ONV Horšovský Týn.

Zapůjčeno bylo 54 evidenčních jednotek originálů archivního materiálu státním orgánům a orgánům územní samosprávy, nejčastěji Pozemkovému úřadu v Domažlicích a Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových v Domažlicích. Celkem bylo vypracováno 239 rešerší. Časté bylo vyhledávání podkladů pro důchodové řízení a pro potvrzení o státním občanství. Na žádosti státních orgánů byly pořizovány výpisy a opisy písemností potřebných k prověřování vlastnických vztahů.

V roce 2004 se pracovníci archivu zúčastnili školení a seminářů pořádaných SOA v Plzni (setkání knihovníků, školení ke knihovnickému programu Clavius, školení práce s moduly SOANETu, semináře k pořádání archivních fondů KSČ a fondů škol a školské správy, setkání archivářů v Srní, exkurze do SVK Plzeň, do Národní knihovny v Praze, výstava listin tepelských premonstrátů). Konzervátorky absolvovaly odbornou stáž k ukládání pergamenových listin a ošetřování pečeti v Národním archivu v Praze, v listopadu se zúčastnily prezentace dolévacího stroje firmy Ceiba. Svoji kvalifikaci prohlubuje Tomáš Fencel, který pokračuje ve studiu archivnictví na FF UK Praha.

Marie Bretlová spolupracovala na projektu Kdo byl kdo v Říšské župě Sudety. Táž pracovnice překládala do němčiny doprovodný materiál k výstavě listin v Teplé. Pracovníci archivu publikovali drobné studie v regionálním tisku, své příspěvky vydali v Ročence SOA v Plzni a ředitelka archivu Věra Steinbachová spolupracovala s nakladatelstvím Baset na vydání publikace Český les – příroda, historie, život.

Archivní knihovna čítala k 31. 12. 2005 18 915 svazků. Z toho bylo do elektronické evidence Clavius dosud zapsáno 4424 titulů.

Prověrky fyzického stavu archivního fondu byly vykonávány průběžně během pořádání a inventarizace fondů a současně s výběrem materiálu určeného pro konzervaci a restauraci ve zdejší dílně. Dne 6. března 2005 došlo v budově SOkA Domažlice čp. 10, nám. Republiky v Horšovském Týně k havárii rozvodů vody. Ohrožené archiválie byly přestěhovány do depozitářů, které havárie nepostihla. Navlhlý materiál byl vysušen a uložen do nových kartonů. Asi třetina pergamenových listin byla uložena do nových nekyselých krabic. K zásadnímu poškození archivního materiálu nedošlo.

V zimních měsících pravidelně dochází ke snížení relativní vlhkosti vzduchu v depozitáři č. 4 (v budově čp.10 v Horšovském Týně). V ostatních depozitářích jsou díky vzduchotechnickým zařízením zaznamenávány odpovídající hodnoty relativní vlhkosti a teploty vzduchu.

Konzervační dílna pokračovala v restaurování a konzervaci ohroženého materiálu z archivních fondů SOkA Domažlice a z fondů SOA Plzeň. Z vlastních fondů se věnovala ošetřování listin z fondů AM Poběžovice, AM Všeruby a AM Horšovský Týn a konzervaci aktového materiálu z fondu AM Domažlice. V rámci projektu SOA zdejší dílna ošetřila 59 ks nejstarších listin ze SOkA Cheb, 14 ks pergamenových listin z fondu Rodinný archiv Windischgrätzů a 64 ks pečeti. Konzervaci a laminaci prošlo 831 ks novodobého papíru z fondu Úřadu landráta Horšovský Týn a 108 ks plánů a písemného materiálu z fondu AO Kočov SOkA Tachov.

V budově čp. 8 v Horšovském Týně bylo provedeno firmou Stafiko odvlhčení přizemí, v budově čp. 10 v Horšovském Týně byl opraven průjezd a ošetřen speciální sanační omítkou proti vlhkosti. Objekt depozitáře v Horšově byl opatřen novým fasádním nátěrem.

Státní okresní archiv Cheb

V roce 2005 bylo provedeno celkem 56 skartačních řízení, z toho 24 s odbornou archivní prohlídkou. Archiv převzal k trvalému uložení 116,11 bm archiválií a povolil skartaci 471,08 bm dokumentů. Při jejich posuzování zpracoval 30 protokolů o výběru dokumentů mimo skartační řízení u menších obecních úřadů (Lipová, Pomezí nad Ohří, Vojtanov) a rozmanitých soukromých subjektů a 26 protokolů o výběru dokumentů ve skartačním řízení u 21 subjektů, z významnějších šlo o Okresní soud Cheb, Městské muzeum Františkovy Lázně, Krajské muzeum Cheb, městské úřady Františkovy Lázně, Aš, Mariánské Lázně a Cheb, Celní úřad Cheb, Okresní správu sociálního pojištění Cheb, Dopravní podnik a. s. Mariánské Lázně, Správu a údržbu silnic Cheb a Technické služby Františkovy Lázně.

Zpřístupňování fondů se zaměřilo na fondy MNV (9), archivy obcí (2), fondy okresních výborů KSČ Cheb, Aš a Mariánské Lázně, osobní fondy (10), Okresní nemocenskou pojišťovnu Mariánské Lázně a drobné fondy židovských organizací z Chebu (4). Průběžně pokračovalo zpracování rozsáhlých fondů Landrát Aš, ONV Cheb a Archiv města Cheb. Nejrozsáhlejší mezi inventarizovanými fondy byly Okresní nemocenská pojišťovna Mariánské Lázně, KSČ – okresní výbor Cheb a Sbírka školských zpráv. Celkem bylo během roku definitivně inventarizováno 102,12 bm archiválií a dalších 39,24 bm z fondů, jejichž zpracování bude pokračovat i v následujícím roce. V rámci zpracování fondu Archivu města Cheb pak bylo pořízeno i 250 katalogizačních záznamů.

Archiv navštívilo 217 badatelů (z toho 31 cizinců) při 430 badatelských návštěvách. Archiváři vyhotovili 154 rešerší pro úřední a 66 pro soukromou potřebu.

Z fondu Slavíkova sbírka negativů bylo při přípravě její inventarizace pořízeno 3822 bezpečnostních digitálních kopií. Ke konzervaci bylo předáno celkem 60 listin z fondu AM Cheb, z toho 1 do konzervační dílny SOA Plzeň a 59 do konzervační dílny SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně. Celkem 41 archivních fondů bylo očištěno od prachu a nově uloženo,

poškození archiválií nebyla při kontrole zjištěna. Pro potřebu badatelů bylo zhotoveno 487 reprodukcí archiválií.

Pokračovala tradiční spolupráce s německými kolegy při spolupořádání dvou pracovních seminářů archivářů a muzejníků v rámci Euroregia Egrensis. Archiv se výrazně spoluautorsky podílel na výstavě Alois John aneb objevování Chebska (vernisáž 22. 6. 2005, ředitel Jaromír Boháč), výstavě u příležitosti 60. výročí osvobození Chebu americkou armádou (30. 4. – 30. 6. 2005, Jitka Chmelíková) a výstavním projektu o rodu Nothaftů na česko-bavorském pomezí 12. - 20. století (vernisáž 15. 5. 2006, Karel Halla). Jitka Chmelíková přednesla členům Numismatické společnosti v Chebu přednášku o významných chebských osobnostech, Karel Halla přednášel v Míšni pro Arbeitsgemeinschaft für Deutsche Kirchengeschichte na téma Protestantská enkláva Aš a Marie Bortelová seznámila s hlavními činnostmi okresního archivu žáky 9. tříd základní školy Lázně Kynžvart.

Státní okresní archiv Karlovy Vary

Během roku provedl karlovarský archiv celkem 85 skartačních a mimoskartačních řízení, z toho 54 s odbornou prohlídkou. Převzato bylo 5,09 bm přírůstků ve skartačním a 7,11 bm v mimoskartačním řízení. Vyskartováno bylo celkem 723,08 bm dokumentů. 44 skartačních návrhů bylo vráceno v důsledku změn legislativy k přepracování.

Odborní pracovníci archivu zpracovali během uplynulého roku celkem 133,18 bm archiválií, z toho 110,65 bm bylo inventarizováno. Antonín Mařík dokončil inventarizaci knih fondu Archiv města Karlovy Vary. Petr Cais dokončil inventarizaci fondu Archiv města Horní Blatná a pracoval na inventarizaci fondu Archiv města Krásné Údolí; v rámci kontroly knih archivů měst převezaných z depozitáře v Jáchymově pak provedl delimitaci do odpovídajících fondů původců v případech původně chybného zařazení. Jarmila Valachová dokončila inventarizaci fondu Městský národní výbor Nová Role, Simona Pelcová dokončila inventarizaci fondu KSČ – okresní výbor Karlovy Vary. Petra Sofronová pracovala na inventarizaci fondu Karlovarský symfonický orchestr. Po připomínkách bylo možné dokončit čistopisy inventářů k fondům AM Stará Role a MěNV Teplá.

V rámci běžné aktualizace počítačové evidence PEvA bylo zaneseno 48 přírůstků (z toho 10 nových fondů) a 4 úbytky, v rámci pořádání dříve převzatého materiálu byla vydělena řada nových fondů, takže celkový počet nově zaevidovaných fondů činí 60. Bylo provedeno 15 zápůjček archiválií mimo archiv a 4 výpůjčky do SOKA Karlovy Vary. Podařilo se najít jeden z fondů postrádaných při generální inventuře v roce 2001 - Skupinový vodovod Karlovy Vary.

Po celý rok byly pravidelně kontrolovány prostory jak ústřední budovy, tak detašovaného depozitáře v Jáchymově, vyhodnocovány údaje o naměřené vlhkosti a teplotě depozitářů. Na podzim (17. 10. – 21. 12. 2005) byly přestěhovány všechny fondy i regály z detašovaného depozitáře v Jáchymově do nových prostor bývalé vojenské nemocnice v Nepomuku.

Za rok 2005 se v badatelně uskutečnilo celkem 556 návštěv. Celkový počet badatelů vystoupil na 201, z toho 180 tuzemských a 21 zahraničních. Z rozboru témat vyplývá, že cca 70 % badatelů přichází do archivu studovat témata historická a regionální, ostatních 30 % za účelem úředním.

Archiv vyhotovil zájemcům 42 výpisů a opisů archiválií a dále 77 rešerší, z toho 65 pro úřední a 12 pro soukromé účely. Pro žadatele bylo zhotoveno celkem 124 kopií archiválií v ceně 1186 Kč.

V rámci soupisové akce vyvolané Odborem archivní správy MV ČR na téma Kdo byl kdo v Říšské župě Sudety prohlédl Antonín Mařík fondy landrátů Karlovy Vary, Jáchymov, Nejdek, Žlutice a Teplá. Výsledný soupis osob v rozsahu 53 stran byl zaslán zpracovateli celého projektu PhDr. Bimanovi.

Ředitel archivu provedl dvě exkurze studentů Gymnázia Karlovy Vary se zaměřením na funkci SOkA Karlovy Vary, skladbu jeho fondů a jejich využití. Šedesáté výročí konce druhé světové války připomněl ředitel v přednáškách pro studenty karlovarského gymnázia a pro veřejnost v Krajském muzeu Karlovy Vary. Poskytl spolupráci Českému rozhlasu Plzeň na pořadu o Davidu Becherovi a České televizi na pořadu o Ludwigu van Beethovenovi v západních Čechách (dokument režiséra J. Císařovského Nesmrtelná milénka).

V programu Clavius byly i nadále katalogizovány knihy, a to jak nové přírůstky, tak starý fond (v režimu retro). K 31. 12. 2005 bylo katalogizováno celkem 11 943 titulů (12 302 svazků), za rok 2005 zkatalogizováno 1162 titulů (1222 svazků). Stav knihovního fondu činil ke konci roku 18 559 evidovaných publikací, nákupy a dary přibýlo 522 nových knih.

Pracovníci SOkA se zúčastnili v roce 2005 pracovních seminářů k pořádání fondů KSČ a k pořádání fondů škol a školské správy a semináře – konference pracovníků SOA Plzeň v Srní, mimo to pak příslušní pracovníci absolvovali školení v obsluze nových programových aplikací a školení řidičů.

Studentce Jihočeské univerzity České Budějovice Ludmile Švédové z Horního Slavkova byla umožněna týdenní archivní praxe.

V rámci údržby budovy bylo vyměněno celkem 10 starých rozpadlých oken v depozitářích 17, 18 a 19 a proveden následný úklid. Na základě energetického auditu a jeho připomínek byly odstraněny závady na výměníku SOkA, rovněž byla provedena celková revize zařízení s následnými opravami, především výměnou těsnění.

K 21. 12. 2005 byla ukončena patnáctiletá éra pronájmu depozitních prostor v Jáchymově a všechny archiválie (cca 1 bkm) byly převezeny do nového objektu bývalé vojenské záložní nemocnice v Nepomuku, jež byla převedena do vlastnictví SOA v Plzni. Toto řešení bylo přijato proto, že výstavba nového SOkA Karlovy Vary byla definitivně odsunuta pro nedostatek prostředků až údajně do doby, kdy bude dokončena stavba Moravského zemského archivu Brno (hrubé odhady cca 5 let). Pokud budou podmínky příznivé a ke stavbě SOkA opravdu dojde, tak zřejmě ve zcela jiné podobě, než bylo původně plánováno a schváleno v územním řízení, neboť se vážně uvažuje o výstavbě budovy na parcele ve Dvorech, která by ovšem měla pojmout fondy a umožnit provoz jak SOkA Karlovy Vary, tak i Sokolov.

Státní okresní archiv Klatovy

V rámci péče o spisovny nebyla v roce 2005 uskutečněna žádná státní kontrola. Archiv připomínkoval návrhy čtyř spisových a skartačních řádů (Ústav sociální péče pro mentálně postiženou mládež Bystřice nad Úhlavou, MěÚ Sušice (opakovaně), MěÚ Horažďovice (opakovaně), MěÚ Plánice), mimo to vyřídil značné množství telefonických dotazů a osobních konzultací s pracovníky spisoven a likvidátory týkajících se nových právních předpisů v oblasti archivnictví a spisové služby (příprava a realizace skartačního a mimoskartačního řízení, náležitosti a obsah skartačních návrhů a předávacích protokolů, způsob posuzování hodnoty dokumentů skartačního znaku „V“, vybavení spisoven, vedení evidence dokumentů uložených ve spisovnách apod.). Celkem bylo provedeno 43 skartačních řízení u 37 původců (mj. po dvou u městských úřadů Sušice a Janovice nad Úhlavou, dále u obecních úřadů Srní a Žihobce, Nemocnice Klatovy, klatovského muzea a řady školských zařízení) a 17 posouzení dokumentů mimo skartační řízení.

Do programu PEvA bylo v rámci aktualizace zaevidováno 52 přírůstků o rozsahu 19,24 bm. V devíti případech vedly přírůstky k založení nových fondů. Úbytek materiálu vzniklý vlivem vnitřní skartace a delimitace představoval 0,43 bm. Pracovníci archivu připomínkovali celkem 118 konceptů archivních pomůcek zpracovaných na jiných pracovištích SOA, po schválení přibýly do evidence nové vlastní archivní pomůcky k fondům archivů měst Kašperské Hory (listiny a knihy)

a Chudenice, ONV Horažďovice a OV KSČ Horažďovice; též dokončený a schválený skupinový inventář k 57 fondům škol bude formálně v evidenci až pro následující rok.

Jednotliví archiváři pokračovali v průběžném zpracování fondů archivů měst (Michal Tejček – AM Hartmanice, AM Sušice; Lenka Sýkorová – AM Kašperské Hory; Maruška Beránková – AM Horažďovice) fondů škol (Eva Ulrichová), fondů KSČ a archivů obcí (Jana Sýkorová - dokončena inventarizace fondu KSČ – OV Klatovy, koncept odevzdán k posouzení). Praktikantka spolu s Maruškou Beránkovou pořádala fondy čtyř klatovských spolků.

Ochrana archiválií byla mimo pravidelné kontroly jejich stavu a podmínek uložení zajištěna předáním čtyř pergamenových listin na restaurování v konzervátorské dílně SOA Plzeň, jedna pergamenová listina se nachází na pozorování v konzervátorské dílně Národního archivu u PhDr. Ing. Ďuroviče. Pokračovalo skenování archiválií na knižním skeneru – z fondů AM Klatovy, AM Kašperské Hory, AM Rabí, AM Sušice, AO Obytce a AO Babylon bylo digitalizováno celkem 6630 stránek.

Pro badatele bylo pořízeno 486 zpoplatněných kopií z archiválií, za které bylo na místě vybráno dle platného ceníku služeb a úkonů 5141 Kč, za zpoplatněné rešerše archiv inkasoval 610 Kč.

Během roku archiv navštívilo 253 badatelů při 428 badatelských návštěvách. Ve 14 případech byl archivní materiál zapůjčen jiným institucím, uskutečnila se jedna výpůjčka. Pro žadatele vyhotovili odborní pracovníci archivu celkem 71 rešerší.

Archiv se stejně jako v minulých letech zapojil do organizace středoškolské odborné činnosti, a to posouzením šesti prací SOČ a účastí svého zástupce v komisi okresního kola SOČ. Uskutečnily se čtyři exkurze škol v archivu spojené s přednáškou o Klatovech.

Archivní knihovnu obohatilo 82 publikací a celkový stav knihovny tak dosáhl 4897 výtisků. Do elektronické evidence programu Clavius bylo během roku zapsáno 367 položek.

Jednotliví pracovníci archivu prošli příslušnými školeními (řidičů, k ekonomickým modulům informačního systému SOA a spisové službě) a účastnili se odborných akcí pořádaných SOA Plzeň i jinými institucemi, mj. 11. konference archivářů v Chrudimi a konference Plaský klášter a jeho minulý a současný přínos pro kulturní dějiny. Na seminářích pořádaných SOA Plzeň v Srní, Plasích a Karlových Varech pronesly Lenka Sýkorová, Jana Sýkorová a Eva Ulrichová po jednom příspěvku.

Archiv umožnil praxi čtyřem studentkám ze Střední odborné školy profesora Švejcara v Plzni, Střední průmyslové školy v Klatovech a Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích.

Pro provoz archivu byl v roce 2005 zakoupen mj. jeden nový počítač, jedna externí vypalovačka DVD-RW, switch Linksys 24port+1, moduly knihovního programu Clavius Ckprint a Evidence periodik a podlahový vysavač Kärcher. Výměnou za Škodu Forman byl na archiv převeden osobní automobil Škoda Felicia 1.3.

Státní okresní archiv Plzeň-jih se sídlem v Blovicích

V rámci předarchivní péče byly v 10 případech s původci dokumentů konzultovány jejich spisové normy - šlo o úřady práce Plzeň-jih a Plzeň-město, Muzeum jižního Plzeňska Blovice, městské úřady Spálené Poříčí, Dobřany, Stod a Nepomuk, obecní úřady Chválenice a Kramolín a firmu A-Z HOFMAN, spol. s r. o.

V roce 2005 provedl archiv 22 skartačních a 8 mimoskartačních řízení, z toho bylo 20 řízení provedeno s odbornou archivní prohlídkou písemností. Dohledka spisové služby byla provedena pouze v případě Obecního úřadu Kotovice a Muzea jižního Plzeňska v Blovicích.

Skartační řízení s odbornou archivní prohlídkou písemností byla provedena mj. u obecních úřadů Chlumčany a Kotovice, městských úřadů Spálené Poříčí a Stod, ZŠ Tymákov, Úřadu práce Plzeň-jih, Okresního státního zastupitelství Plzeň-jih, Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových - pracoviště Plzeň, Muzea jižního Plzeňska v Blovicích, Stodské nemocnice, a. s. Stod a dalších soukromých subjektů. Na podzim roku 2005 navíc zahájili pracovníci archivu skartační řízení s odbornou archivní prohlídkou písemností u Okresního soudu Plzeň-město, který s platností nového archivního zákona přešel pod dohled SOkA Plzeň-jih. Tato skartace bude dokončena počátkem roku 2006.

Bez odborné archivní prohlídky byly vyřizovány skartační návrhy na dokumenty zaniklých původců zasílané soukromými spisovny. Vyřazení dokumentů v mimoskartačním řízení bylo povoleno v devíti případech u původců z řad občanských sdružení a dalších subjektů, u kterých archivní zákon nezakládá povinnost vedení spisové služby.

S likvidátory tří subjektů vymazaných z obchodního rejstříku archiv dohodl zabezpečení písemností a vydal jim příslušná potvrzení. Z původně plánovaných 2 státních kontrol nebyla provedena žádná.

Během roku pokračovalo zpřístupňování archivních fondů škol a místních školních rad (33 fondů o rozsahu 31,93 bm), dále drobných fondů základních organizací KSČ (6 fondů o rozsahu 1,20 bm). Pokračovala průběžná inventarizace rozsáhlého fondu ONV Plzeň-jih. Z celkových 116,43 bm zpracovaných archiválií bylo 7,58 bm vyřazeno vnitřní skartací. 19 konceptů inventářů škol a místních školních rad bylo opraveno podle připomínek.

Evidenční listy základní evidence NAD byly průběžně doplňovány o nové přírůstky. Celkem bylo opraveno 24 evidenčních listů NAD a pro nové archivní fondy bylo založeno 9 nových EL NAD.

V roce 2005 bylo do knihy přírůstků zapsáno 33 archivních přírůstků o rozsahu 127,94 bm; největší podíl z nich představovaly delimitace částí archivních fondů Berní úřad Plzeň a Celnice Plzeň převzaté z Archivu města Plzně v souvislosti s předáním péče o fondy a původce z oblasti státní správy.

Pro správní účely bylo vyhotoveno 377 kopií, pro badatelské účely 115 kopií za 1351 Kč. Pro obecní úřady Štáhlavy, Útušice a Kotovice byly zhotoveny kopie pamětních knih. Digitálním fotoaparátem nebo naskenováním byly zhotoveny kopie fotografií pro Obecní úřad Chotěšov (výstava k výročí osvobození), pro Obecní úřad Útušice (fotoalbum), pro Západočeské Muzeum (kopie zápisu o regionálním mykologovi z pamětní knihy školy v Merklíně) a pro Městský úřad Dobruška (plán města z r. 1940).

Pravidelně byla prováděna měření teploty a vlhkosti v depozitáři v hlavní budově a v depozitáři Hradiště. V depozitáři Hradiště se díky činnosti odvlhčovačů daří vcelku dosahovat příznivější relativní vlhkosti i při značném kolísání teplot; vzhledem k nevytápění budovy zde však v zimních měsících teplota klesá hluboko pod normu.

Byly provedeny 4 prověrky stavu archiválií. Při nich byly zjištěny poškozené archiválie ve fondu Okresní soud Dobruška a Lidový soud Přeštice (plísň napadené hřbety knih). Archiválie byly ošetřeny a budou dále sledovány.

Nově očištěno a přebaleno bylo 72,07 bm písemností. Jednalo se o celý fond ONV Blovice, ONV Stod, část fondu ONV Přeštice, pamětní knihy a nově přivezený materiál o rozsahu 13,67 bm. Nejhuř znečištěny byly písemnosti převzaté z ObÚ Dolní Lukavice, které byly původně nakupeny na půdě úřadu. U knih předaných ze ZŠ Tymákov bylo zjištěno napadení plísni z důvodu nevhodného uložení původcem. K restaurování v tomto roce žádné archiválie předány nebyly.

V roce 2005 navštívilo archiv 109 badatelů při 297 badatelských návštěvách. Z celkového počtu 109 badatelů byli 3 cizinci. V rámci 7 výpůjček z archivu bylo zapůjčeno celkem 11 evidenčních jednotek. Jednalo se především o pamětní knihy za účelem pořádání besed nad kronikou.

Bylo provedeno celkem 55 rešerší pro úřední a 31 pro soukromé účely.

Archiv se jako poskytovatel digitálních kopií fotografií z našich fondů podílel na výstavě pořádané Obecním úřadem Chotěšov k výročí osvobození obce americkou armádou. Dále uspořádal archiv dvě exkurze s přednáškou pro žáky ZŠ Nepomuk.

Do knihovny přibýlo 57 knih v celkové hodnotě 21 754,- Kč. Další knihy byly získány bezplatně darem. V knihovní databázi Clavius je zapsáno 4650 elektronických záznamů, z toho v letošním roce bylo zapsáno 300 nových záznamů.

V roce 2005 se pracovníci archivu zúčastňovali vzdělávacích akcí pořádaných SOA v Plzni (školení knihovníků, hospodářek, finančních referentů). Petra Martínková přednesla referát na semináři k inventarizaci fondů KSČ, Jana Mašková na semináři k inventarizaci fondů škol, tři pracovníci se účastnili semináře k aktuálním otázkám v archivnictví v Srní. Archiváři využili i možnosti exkurze v SVK Plzeň a NK Praha, navštívili výstavu listin v Teplé a měli zastoupení na celostátní konferenci archivářů v Chrudimi a seminářích pořádaných v Praze k tématům ochrany osobních údajů v archivnictví, ochrany autorských práv a knihovnímu zákonu. Dva pracovníci se zúčastnili konference pořádané Historickým ústavem AV ČR Praha Pozdně středověké testamenty v českých městech. Nově nastoupivší kolegové prošli školeními k obsluze osobních počítačů v Benešově (program PEvA a textový editor MS Word).

Vybavení archivu se rozšířilo o jeden osobní počítač, dva LCD monitory a kopírku s podavačem.

Státní okresní archiv Plzeň-sever se sídlem v Plasích

Pro Státní okresní archiv Plzeň-sever se sídlem v Plasích uplynulý rok 2005 byl rokem, v němž pokračoval v činnostech zahájených po roce 2001. Navíc se do jeho práce promítla nová archivní legislativa, která si vyžádala provedení změn v přístupech a v administrativě při řešení řady archivních činností. Stále ještě archivy musely počítat s činnostmi, které souvisely s převedením agend bývalých okresních úřadů na pověřené obecní úřady s rozšířenou působností. Těm (Kralovice a Nýřany) a dalším třem městským úřadům (Plasy, Manětín a Kaznějov) archiv pomáhal zpracovat či novelizovat spisové a skartační řády a vždy provedl k nové vyhlášce č. 646/2004 Sb. o spisové službě příslušnou instruktáž. Ředitel archivu se zúčastnil dvou školení o spisové službě pro starostky a starosty okresu Plzeň-sever, kde vystoupil s dílčími výklady této problematiky ve vztahu k obecním a městským úřadům.

V rámci dohledu nad skartačním řízením věnoval archiv pozornost instruktáži o spisové službě pracovníkům spisoven, hlavně pokud šlo o přípravu skartačního řízení. Během roku archiv provedl 16 skartačních řízení, a to v Ústavu sociální péče Kralovice, na obecních úřadech Zbůch, Úterý a Dolní Bělá, na městských úřadech Město Touškov, Nýřany a Plasy, u jednotlivých zemědělských družstev Chříč, Kozojedy, Obora a Dobříč, na Okresním státním zastupitelství Plzeň-sever, Pečovatelské a ošetrovatelské službě Plzeň, Správě a údržbě silnic Kralovice. Vykonal 15 výběrů archiválií mimo skartační řízení, a to na obecních úřadech Líně, Čeminy, Pňovany, Mrtník, Nečtiny, Zahradka, Tis u Blatna a Bílov, u šesti darů a u dvou likvidovaných obchodních společností. Po provedeném skartačním řízení převzal 13 fondů nebo částí fondů fyzického rozsahu 4,23 bm a při výběru archiválií mimo skartační řízení získal archiv 35 fondů nebo částí fondů o celkovém rozsahu 2,36 bm. Celkový nárůst v množství archiválií činil 6,59 bm. Všechny nově získané archiválie archiváři řádně vyčistili, zabalili a uložili do depozitářů.

Podle stanovených úkolů v plánu práce se archiv soustředil na inventarizaci fondů: ONV Plasy a vypracování inventářů KSČ – vesnická organizace Líštany, KSČ – místní výbor Chrást, KSČ – městský výbor Kralovice, KSČ – okresní výbor Plasy a KSČ – okresní výbor Plzeň-sever a 59 fondů archivů obcí z okresu Plzeň-sever. Během roku tak bylo inventarizováno 103,5 bm archiválií. Dále provedl revizi části fondu Okresní soud Manětín (1850 – 1897), který byl evidován v inventáři zrušeném v roce 1999. Po provedené revizi této části o rozsahu 32,5 bm byl inventář Okresní soud Manětín I a v něm uvedené archiválie zaevidován do archivní evidence. Ke konci roku spravoval archiv 1107 archivních fondů o celkovém fyzickém rozsahu 1697,97 bm.

V péči o archiválie se činnost pracoviště omezila na očistu cca 170 bm archiválií a provedení studijní reprodukce obecní kroniky z Horní Bělé kopírovací technikou. Konzervátorská dílna SOA v Plzni nadále pracovala na starší městské knize manětínské.

Zájem o studium archiválií uložených v našem archivu zůstal na úrovni předchozího roku. Archiv navštívilo 78 badatelů, kteří zde vykonali 199 návštěv. Šlo vesměs o studenty středních a vysokých škol, vědecké pracovníky a kronikáře. Jejich badatelský zájem byl zaměřen zejména na fond Okresní úřad Kralovice, fondy obcí, farních úřadů a škol. Na úrovni předchozího roku se pohybovala také rešeršní činnost. Za rok archiv vyřídil 452 požadavků na vyhledání dokumentů potřebných ke správnímu řízení, restitucím, směnám či k upřesnění operativní evidence pozemků, zejména z fondu ONV Plzeň-sever, a to především pro Pozemkový fond ČR, Ministerstvo zemědělství – pozemkový úřad, Magistrát města Plzně a Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových. Z jiných fondů se pak vyřizovaly požadavky pro orgány obcí a soukromé žadatele ve věci státního občanství, důchodového pojištění apod. V této souvislosti archiv provedl 8896 kopií dokumentů.

Prezentace archivu na veřejnosti se děla většinou formou exkurzí. Během roku jich bylo celkem 10 a šlo především o místní školy. Další dvě skupiny, které navštívily plaský archiv, tvořili studenti archivnictví FF JČU v Českých Budějovicích, vedeni doc. PhDr. Marií Ryantovou, CSc., a studenti dějepisu PF ZČU v Plzni, vedeni Mgr. Jiřím Stočesem. S činností archivu se seznámili také účastníci semináře kronikářů z okresu Plzeň-sever, který pořádalo muzeum a galerie severního Plzeňska právě v přednáškovém sále archivu. Přednášková činnost se v tomto roce omezila na vystoupení ředitele pro místní společenské organizace, klub důchodců, svaz žen, školy, městskou knihovnu a Ústav sociální péče Kralovice. Celkem zaměstnanci archivu provedli 11 přednášek.

Drobná publikační činnost zaměstnanců archivu za uplynulý rok je zastoupena jejich články v Ročence SOA v Plzni a psaní článků do dalších periodik – Plaského zpravodaje, Kralovického obzoru a Kroniky regionu. V těchto zpravodajích archiváři publikovali celkem 14 článků s archivním, historickým a vlastivědně místopisným zaměřením, jejich soupis je uveden v přehledu publikační činnosti zaměstnanců SOA.

Příruční knihovna archivu se za rok 2005 rozrostla o 274 knih, z toho 51 svazků činí tzv. literatura regionální. K 31. 12. 2005 archiv evidoval v knihovně 10 344 svazků. Evidence knihovního fondu je vedena v počítačové podobě v programu Clavius.

V rámci dalšího vzdělávání zaměstnanců, které je potřebné k výkonu práce, prošli dva zaměstnanci jednodenním školením řidičů referentských vozidel. Tři archivárky se zúčastnily semináře k aktuálním otázkám archivnictví v Srní. Dva archiváři byli na semináři k pořádání fondů škol a školské správy v Karlových Varech. Okresní archiv Plzeň-sever spoluorganizoval k pořádání fondů KSČ seminář, jenž se konal v přednáškovém sále v Plasích. Na každém z těchto seminářů přednesli archiváři po jednom referátu.

Již zastaralý a nekvalitně fungující kamerový systém prošel celkovou opravou tak, aby splňoval požadavky objektové bezpečnosti archivu. Kromě toho byla na budově archivu provedena oprava střešní krytiny, vně objektu pročištěna kanalizace a odpady a již nefunkční absorpční ekologická náplň lapačů oleje na parkovištích vyměněna za novou.

Státní okresní archiv Rokycany

V rámci předarchivní péče byly poskytovány instruktáže jednotlivým pracovníkům spisoven, kteří se zajímali o změny v souvislosti s novou legislativou. Archiv metodicky dohlížel na tvorbu spisového a skartačního řádu Městského úřadu Rokycany. Skartačních řízení bylo provedeno celkem 13 (MěÚ Rokycany, MěÚ Mirošov, Správa a údržba silnic Rokycany, Rokycanská nemocnice, a. s. aj.). Nově bylo realizováno také 11 mimoskartačních řízení (obecní úřady Všenice, Újezd u Sv. Kříže, Smědčice; Český červený kříž - oblastní spolek Rokycany, Český svaz bojovníků za svobodu - základní organizace Rokycany aj.)

Činnost archivářů se zaměřila především na inventarizaci. V roce 2005 byly zpracovávány veškeré fondy KSČ, pomůcku k fondu OV KSČ Rokycany předložil k recenznímu řízení Pavel Souček. Fondy městských výborů KSČ Rokycany a Radnice a fondy základních, vesnických a místních organizací KSČ okresu Rokycany zpracovala formou skupinového inventáře Hana Hrachová. Pokračovalo se v inventarizaci fondů rokycanských škol, Petr Cironis uspořádal fondy Středního odborného zemědělského učiliště Rokycany, Vyšší školy sociálně zdravotní Rokycany a Německé lidové školy Rokycany; fondy však zůstaly rozpracovány. Školskou problematiku převzala po Petru Cironisovi nová pracovnice Markéta Švecová, která se zaměřila především na zapracování připomínek z recenzního řízení. Vznikly tak inventáře Měšťanské školy chlapecké Rokycany, Měšťanské školy dívčí Rokycany a II. národní školy Rokycany. Jindřich Fajt předložil přepracovaný koncept inventáře k fondu Městský národní výbor Rokycany, pomůcka však nebyla Poradním orgánem ředitele SOA pro archivní teorii a praxi akceptována. Týž předložil také koncept pomůcky k fondu Okresní zemědělská správa Rokycany, který byl postoupen k recenznímu řízení. Celkem bylo letos zpracováno necelých 70 bm písemností.

Dále bylo v loňském roce schváleno celkem 19 pomůcek, které prošly recenzním řízením, a v souladu s doporučeními poradního orgánu do nich byly zapracovány připomínky. Jedná se především o již zmiňované fondy škol, OV ČSTV Rokycany, několik fondů MNV a základních organizací Českého svazu protifašistických bojovníků našeho okresu. Schválené pomůcky zpřístupňují celkem 46,74 bm archiválií.

Rokycanský archiv pečoval k 31. 12. 2005 o 1229 fondů o celkovém rozsahu 2863,23 bm archiválií, z toho 720,58 bm inventarizovaných a 2100,16 bm nezpracovaných. Největší letošní přírůstky jsou písemnosti od Městského úřadu Rokycany a Státního zastupitelství Rokycany.

Klima v depozitářích bylo pravidelně kontrolováno, zvýšená vlhkost v letních měsících byla regulována pomocí dvou vysoušečů zapůjčených Městským úřadem Rokycany. Digitalizována byla kronika obce Všenice a některé mapy z fondu Městský národní výbor Rokycany. Do archivu se vrátili listiny restaurované v konzervátorské dílně SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně (11 kusů). V dílně Národního archivu v Praze byla ošetřena listina Oty III. z roku 994 a v rámci projektu konzervace a digitalizace listin do roku 1350 byla v dílně SOA Plzeň restaurována rovněž listina Jindřicha VII. z roku 1312. Byla navázána spolupráce s restaurátorem, který opravil 169 skleněných negativů a vytvořil z nich fotografie.

Archiv navštívilo při 347 návštěvách 98 badatelů. Pro zvýšení bezpečnosti byly na chodbě před badatelnou naistalovány nové uzamykatelné skřínky, badatelna byla rovněž vybavena novou kopírkou. Zápůjček bylo realizováno celkem 32, zápůjčka pouze jedna.

Pro potřeby úřadů i občanů bylo provedeno 50 rešerší. Dokončen byl Soupis pečeti, pečetidel a sbírkových odlitků, v databázi je 354 záznamů. Pokračovalo se také se zpracováním archivní knihovny, veškeré nové přírůstky jsou evidovány v programu Clavius. Celkem je v databázi za letošní rok zapsáno zhruba 1600 knih.

V rámci 60. výročí oslav osvobození se archiv podílel na přípravě výstav v Rokycanech, Mirošově a Strašicích. Pavel Souček přednesl přednášku o osvobození Rokycan pro žáky škol.

Knihvazačská dílna našeho archivu svázala zhruba 450 kusů inventářů a 50 svazků periodik. Dále zde bylo vyrobeno 500 kartonových desek pro potřeby SOA Plzeň.

Celkem 28 denní praxi v archivu absolvovala studentka archivnictví ze Střední odborné školy prof. Švejcara v Plzni Michaela Dvořáková a 14 denní praxi studentka SOŠ Rokycany Lucie Fridrichová. Archiv přivítal 6. října exkurzi České archivní společnosti, účastníci si prohlédli archiv a živě diskutovali o aktuálních otázkách archivnictví.

V létě byly opraveny střechy na obou budovách archivu, vymalovány byly chodby a pořádací místnost. Uskutečněna byla rekonstrukce zařízení EPS. Byl pořízen jeden nový počítač a LCD monitor.

Státní okresní archiv Sokolov se sídlem v Jindřichovicích

Během roku proběhlo 36 odborných archivních prohlídek u 21 organizací, zpravidla spojených s instruktáží o spisové službě. Šlo zejména o městské úřady Sokolov, Chodov, Locket, Březová, Horní Slavkov a Rotava, dále Úřad práce Sokolov, Celní úřad Sokolov, Nemocnici Sokolov, Správu a údržbu silnic Sokolov, Hasičský záchranný sbor Sokolov, Okresní státní zastupitelství Sokolov, čtyři školská a výchovná zařízení a některé menší subjekty; v deseti případech se jednalo o vyřazení dokumentů zaniklých soukromých subjektů uložených v soukromé spisovně S. V. I. Rubikon, s. r. o. Ostrov. Celkově bylo povoleno k vyřazení téměř 1400 bm dokumentů, dvě třetiny z toho z Nemocnice Sokolov. Sedmi institucím byl posouzen návrh spisového a skartačního řádu, dalším třem byly poskytnuty konzultace a připomínky.

Mezi hlavní zpracovávané fondy patřily Městský národní výbor Locket a Městský národní výbor Březová, oba budou dokončeny v roce 2006. K připomínkovému řízení jsou připraveny inventáře ke všem fondům KSČ (Okresní výbor Sokolov, Kraslice, Locket; Vesnická organizace Jindřichovice, Závodní výbor ONV Kraslice, Místní organizace Rotava) o celkovém rozsahu inventarizovaných archiválií 30,62 bm. Celkový rozsah dokumentů zpracovaných při pořádání, inventarizaci a vnitřní skartaci fondů v roce 2005 činil 69,69 bm. Při pořádání a vnitřní skartaci části fondu Okresní stavební podnik Sokolov a ROH – ZO při OSP Sokolov bylo zpracováno 8,18 bm, z toho vnitřní skartací vyřazeno 5,84 bm. Po posouzení byl zpracován čistopis inventáře fondu MNV Stříbrná s tím, že zařazen do evidence bude v roce 2006. Fond Soudobá dokumentace se rozrostl o 0,37 bm dokumentů včetně 39 fotografií.

V základní evidenci jindřichovického archivu se nachází 3777,80 bm archiválií (z toho 600,64 bm inventarizovaných) rozdělených do 1420 fondů. Během roku přibylo do archivu 13,19 bm archiválií ze skartačních řízení a delimitací; 0,26 bm bylo naopak delimitováno klatovské pobočce SOA Plzeň.

Pro žadatele bylo vyhotoveno celkem 360 kopií archivních materiálů, částka vybraná za zaplatňované archivní služby činila 1998,- Kč.

Stav klimatu bylo nutno i v uplynulém roce vyrovnávat 13 odvlhčovači, kterými se dařilo při značném kolísání vnitřní teploty v jednotlivých částech objektu udržovat relativní vlhkost v přijatelných mezích. Konzervační dílně SOA v Plzni byla předána jedna pergamenová listina z roku 1336 z fondu Lederer Karl.

Archiv navštívilo 83 badatelů (z toho 14 cizinců ze SRN a Švýcarska), kteří zde uskutečnili 121 návštěv. Bylo provedeno 8 zápůjček a 5 výpůjček archiválií. Písemné rešerše a informace byly poskytnuty v 85 případech, z toho 25 pro úřední potřebu. Hlavním obsahem této činnosti byly záležitosti státního občanství, pobytu obyvatel, nucených prací za druhé světové války, restituce majetku obcí a měst a dokumentace stavebních objektů. Do archivu dále zavítaly exkurze členů České archivní společnosti a žáků Základní školy Kraslice.

Knihovna jindřichovického archivu se rozrostla o 405 přírůstků (98 získáno nákupem). Do elektronické evidence programu Clavius bylo zaneseno celkem 2071 záznamů, z nichž 153 tvořily přírůstky a 1918 retrozáznamy dříve evidovaných publikací; celkově je v Claviu evidováno již 4729 záznamů.

Ředitel archivu PhDr. Vladimír Vlasák pracoval ve funkci zástupce ředitele SOA v Plzni, člena grémia ředitele SOA v Plzni a vedoucího poradního orgánu ředitele SOA v Plzni pro archivní teorii a zpracování archiválií.

Kromě běžné technické údržby a předepsaných revizí byla v archivu zavedena celooblastní informační síť SOANET. Při budově archivu byla vystavěna nová odstavná plocha, část vnějších oken byla opravena a nově natřena, nová okna byla zhotovena a osazena na schodiště a v místnosti č. 1.23 hlavní budovy. Automobil Škoda Forman byl nahrazen novějším Škoda Fabia Combi, převedeným z centrály SOA.

Státní okresní archiv Tachov

V rámci spolupráce s původci byla poskytnuta metodická pomoc při budování spisoven, resp. tvorbě spisových směrnic dvanácti subjektům, mj. Městskému úřadu Tachov, Okresnímu státnímu zastupitelství, Ústavu sociálních služeb Tachov, Úřadu práce Tachov, obecním úřadům Lesná, Vranov, Třemešné a Broumov, Nemocnici Sv. Anna s. r. o. a dalším soukromým subjektům. Pro obchodní rejstřík byla vypracována dvě vyjádření k likvidovaným společnostem dle § 93 zákona 499/2004 (Služby Bezručice s. r. o, družstvo Rodina). Vyřízeno bylo 16 skartačních návrhů, z toho 13 podaných přímo původci či nástupnickými subjekty, 3 byly podány komerčními spisovny. Nejvýznamnější skartační řízení s archivní prohlídkou proběhla u Okresního soudu Tachov, Městského úřadu Tachov, Celního úřadu Rozvadov, Okresního státního zastupitelství Tachov a spotřebního družstva Jednota. Dále proběhlo 6 mimoskartačních řízení. Výsledkem této činnosti bylo převzetí 19 přírůstků archiválií o celkovém rozsahu 129,07 bm, mezi tím i devíti kronik, které představují badatelsky nejžádanější materiál – celkem se jich v archivu nachází už 348. Sbírka dobových regionálních pohlednic zaznamenala nárůst o 80 ks na celkových 638. Soudobá dokumentace byla doplněna o 23 položky na celkových 613. Jedna archiválie byla získána nákupem; o tomto přírůstku pojednává samostatný článek.

Zinventarizováno bylo celkem 77,15 bm archiválií, z toho 35,11 bm definitivně (tedy nově schválenými pomůckami) a 42,04 bm průběžně (z toho cca 38 bm do podoby konceptů, které byly do 31. 12. 2005 odevzdány k posouzení). Mezi definitivně zinventarizované jsou zahrnuty fondy drobných zaniklých finančních ústavů okresu Tachov, Okresní kulturní středisko Tachov, OV KSČ Stříbro, Archiv města Kladruby a 22 zaniklých škol. Mezi průběžně zpracovávané patří fondy dalších 55 zaniklých škol, OV KSČ Tachov, osobní fond MUDr. Karel Máca, MNV Bezručkov (u Damnova) a Bezručkov (u Třemešné) a ONV Tachov. V rámci inventarizačních prací se uskutečnilo 7 vnitřních skartací.

V základní evidenci bylo k 31. 12. 2005 vedeno 1002 archivních fondů. Z 19 přírůstků zaevidovaných za uplynulý rok ze skartačních i mimoskartačních řízení včetně delimitací byly doplněny či nově založeny fondy 49 původců. V roce 2005 nedošlo k žádnému úbytku archiválií.

Na základě žádosti starosty byly naskenovány a zpracovány kroniky obce a školy Chodský Újezd, spolu s dalšími archiváliemi z Chodského Újezda tak bylo digitalizováno celkem 1958 stran archivního materiálu. Pokračovaly restaurátorské práce na pamětní knize města Planá z let 1809 - 1929 v Národním archivu. Restaurátor pan Šimeček zpracoval dalších 490 kusů skleněných negativů fondu Fotoateliér Weps, Weinmann Planá.

V archivní badatelně studovalo 177 badatelů při celkem 312 návštěvách. Průběžně byly navíc vyřízeny desítky dalších badatelských dotazů a konzultací telefonicky. Archiváři vypracovali celkem 128 rešerší, potvrzení, vyjádření apod. pro úřední potřebu a 45 na základě žádostí soukromých osob. Pro badatelské účely bylo zhotoveno 733 kopií archiválií. Na příjmové účty bylo za kopie, opisy, výpisy a rešerše odvedeno 10 970,- Kč. Pokračovala spolupráce se základními i středními školami v rámci dějepisných seminářů: exkurze „Co je to archiv“, přednášky k úvodu do historie a pomocných věd historických, vedení seminárních prací, příprava žáků a účast v porotě školní soutěže Mladý historik – Poznej své město. Společně s Muzeem Českého lesa v Tachově se archiv podílel na organizaci konference Tachovsko v letech 1938-1945 konané 30. 4. 2005, v jejímž rámci přednesla ředitelka archivu příspěvek Problematika totálního nasazení ve fondech SOkA Tachov. Publikační činnost archivářů je uvedena v souhrnném přehledu bibliografie.

Pravidelné měření ukázalo, že vlhkost většiny depozitních prostor opět po většinu roku přesahovala stanovený limit, odpovídajících hodnot dosahuje mikroklima v depozitářích pouze v zimním období. Rozdíly vykazují jednotlivé depozitáře rovněž v závislosti na umístění v budově.

Zaměstnanci absolvovali četné vzdělávací akce, mimo školení technického charakteru (řidiči, inventarizace) šlo o kursy zaměřené na ovládání výpočetní techniky (program PEvA a textový editor MS Word v IMS v Benešově, školení knihovníků k programu Clavius a školení ekonomických modulů a spisové služby systému SOANET). Jan Edl, který zdárně dokončil studium archivnictví na FF UK v Praze, se účastnil 11. konference archivářů ČR v Chrudimi. Zástupci archivu se účastnili odborných setkání pořádaných SOA, přičemž na semináři k pořádání fondů KSČ přednesl příspěvek Miroslav Vetrák (OV KSČ Tachov, OV KSČ Stříbro), na semináři v Srní Markéta Novotná (Praktické zkušenosti v předarchivní péči po zavedení nové legislativy) a na semináři ke zpracování fondů škol Dana Bízová (Závěry z inventarizace fondů zrušených malotřídních škol v okrese Tachov z let 1945-1984). Z akcí pořádaných Národním archivem Praha navštívili někteří archiváři semináře k ochraně osobních dat v archivnictví, uplatňování autorského zákona při využívání archivních a muzejních fondů a sbírek a novému knihovnickému zákonu, mimo to se účastnili exkurze na výstavu listin do kláštera Teplá a semináře Pozdně středověké testamenty v českých městech pořádaného Historickým ústavem AV ČR v Praze.

Přírůstek knižního fondu SOkA činil za rok 2005 454 titulů, v přírůstkovém seznamu na konečných 10 460, což v databázi Clavius představuje nárůst o 202 záznamů na celkových 10 682 položek.

V rámci dlouhodobého plánu údržby a oprav objektu proběhlo v dubnu odvodnění budovy SOkA firmou Chejnovský v celkové hodnotě téměř 493 000 Kč. Byl proveden nákup nových manipulačních vozíků, kartotéky, vysavačů, trezoru na pokladní hotovost, vybavena místnost č. 108 nábytkem i výpočetní technikou, uskutečnila se oprava všech WC v budově. Výpočetní technika byla v průběhu roku nárokována ve smyslu požadavků na programové financování, plánované položky byly zakoupeny a v SOkA budou instalovány v roce 2006.

Personální stav SOA Plzeň v roce 2005

Personální změny uskutečněné v roce 2005 odrážely jak postupnou generační obměnu na jednotlivých pracovištích, tak i novou legislativou a novými úkoly podmíněné vytváření dalších pracovních pozic. Vzhledem k pevné systemizaci v rámci oblasti s tím souvisely některé přesuny pracovních míst mezi jednotlivými archivy, ke kterým navíc přistoupila další vlna nucené restrikce ve státní správě.

Do centrály Státního oblastního archivu v Plzni nastoupil od 1. 1. auditor Ing. Jindřich Burian. Stav stálých pracovníků posílila od 1. 3. archivářka Martina Václavíková jako druhá stálá služba v badatelně a od 1. 9. i fotograf Ivan Mladenov, jehož hlavním úkolem se stala digitalizace matričních knih. Ze SOkA Tachov byl do stavu centrály převeden v souvislosti s celooblastním zaváděním systémů Clavius a Janus informatik Jiří Bernas, který však v polovině roku přešel do Národního archivu v Praze a na jeho místo byla od 1. 9. zatím na dobu určitou přijata Ing. Jana Dubinová. K 30. 6. opustil archiv vedoucí žlutické pobočky PhDr. Roman Jířů, který přešel do SOkA Praha-západ, a na jeho místo byl po sloučení žlutického a klatovského pracoviště do jednoho oddělení přijat od 1. 7. absolvent Husitské teologické fakulty Mgr. Jakub Mírka. Zahájení omezeného provozu depozitáře v Nepomuku si vyžádalo od 1. 11. přijetí technického pracovníka pana Jiřího Maříka, prozatím na dobu určitou.

K četným změnám došlo i v okresních archivech. SOkA Domažlice se rozloučil s ředitelkou PhDr. Věrou Steinbachovou, která k 28. 2. odešla do důchodu a do konce roku pracovala v archivu na dobu určitou. O měsíc později odešla do důchodu i finanční referentka Jaroslava Příbrská, která také zůstala v archivu i po zbytek roku. V srpnu 2005 odešla na mateřskou dovolenou paní Miroslava Bauzová, která pracovala v konzervační dílně jako zástup po dobu nepřítomnosti paní Petry Vránové (nyní na MD). Od 1. října 2005 nastoupila na její místo absolventka Pedagogické fakulty Západočeské univerzity oborů kulturní a sociální antropologie a knižní kultura slečna Mgr. Jana Hlaváčová. V SOkA Cheb odešel k 1. 1. 2005 do starobního důchodu technický pracovník Karel Matějka, který zde však pracoval ještě po celý rok na dobu určitou. Na mateřskou dovolenou nastoupily archivářky PhDr. Jitka Mlsová-Chmelíková a Martina Lepší. Další vlna restrikce pracovních míst ve státní správě vedla ke zrušení místa archivářky Marie Turkové, která však prozatím v archivu zůstává jako zástup za mateřskou dovolenou. Systemizovaný stav v SOkA Cheb tak poklesl z 15 na 14 úvazků. Ke změnám došlo i v Karlových Varech, kde po mateřské dovolené již nenastoupila archivářka Mgr. Dagmar Erbenová a z jejího místa rovněž k 31. 5. odešla Nikola Juskaninová. Na uvolněné místo byl vypsán konkurs, z devíti uchazečů však nebyl nikdo přijat a volné místo bylo převedeno do SOkA Blovice. Celkový počet 10 pracovních míst tak byl snížen na 9. Do důchodu odešla k 31. 12. archivářka SOkA Klatovy Mgr. Maruška Beránková, její místo bylo současně v rámci přikázané restrikce zrušeno a stav klatovského archivu tím poklesl z 9 na 8. Dva nové pracovníky zatím na dobu určitou přivítal ve svých zdech SOkA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích. Na archivářské místo uvolněné k 30. 4. odchodem ředitelky Mgr. Věry Šimákové do důchodu byla od 1. 9. přijata Mgr. Markéta Járová. Na místo archiváře převedené z Karlových Varů byl od 1. 6. přijat Bc. Michal Peleška. Rozšíření počtu pracovníků z dosavadních 6 na 7 si vyžádaly nové úkoly spojené s převzetím předarchivní péče i pro území města Plzně. V SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích bylo zrušeno místo paní Miluše Vorlové, která odejde do důchodu, a stav se zde tak snižuje pro příští rok z 9 na 8. Ze SOkA Rokycany odešel k 30. 4. po dohodě provozář pan Dušan Hantl a na jeho místo nastoupil od 1. 6. pan Petr Hybner. K 30. 9. opustil řady rokycanských archivářů Mgr. Petr Cironis, místo něj přišla od 1. 11. Mgr. Markéta Švecová.

Tachovský archiv opustila za plněním mateřských povinností archivářka Milena Ševečková, kterou od 1. 7. zastoupila Jana Zimová na dobu určitou; vzhledem k převodu místa informatika na centrálu se zde stav snížil z 9 na 8. Státní okresní archiv Sokolov žádné změny nezaznamenal.

Celkový systemizovaný stav SOA Plzeň se vlivem restrikce o tři místa snížil pro rok 2006 ze 127 na 124.

Nová budova v Nepomuku – perspektiva SOA v Plzni

SOA v Plzni dlouhodobě trpí naprostým nedostatkem vhodných ukládacích prostor, o kvalitě provozních prostor ani nemluvě. Vznikem organizační složky státu po správní reformě v roce 2002, kdy se součástí SOA staly i státní okresní archivy, se tato skutečnost stala ještě naléhavější. Přijetí nového zákona o archivnictví a spisové službě, kde bylo pregnantně specifikováno vlastnictví archiválií ČR a povinnosti archivů při zajištění kvality ukládacích prostor, aktuálně poukázalo na kritickou situaci samotného SOA v Plzni a státních okresních archivů Karlovy Vary a Cheb. V bývalých podnikových archivech na území západních Čech je zároveň uloženo cca 6 bkm archiválií, které by SOA v Plzni měl převzít. Vzhledem k novému postavení archivů magistrátních měst a nereálné vizi, že magistráty budou bezúplatně pečovat o archiválie v majetku ČR, musí SOA v Plzni převzít dalších cca 1 bkm dokumentů vzniklých z činnosti státních orgánů na území města Plzně. Tento neradostný stav vzniklý dlouhodobým nezájmem o prostorovou situaci si vyžádal radikální řešení.

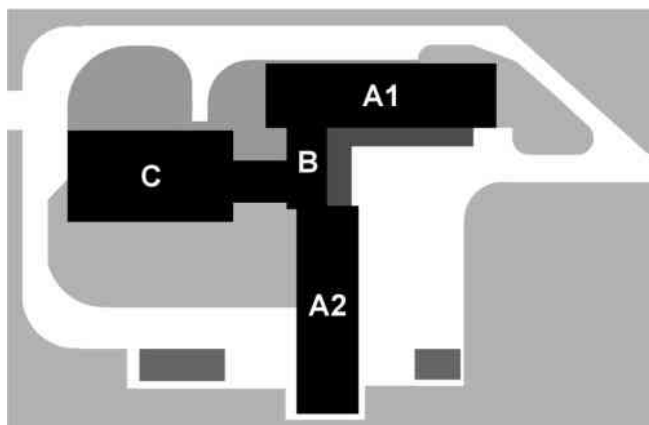
SOA v Plzni si jako vhodný objekt vytipoval budovu bývalé telefonní ústředny v Blovicích s ukládací kapacitou cca 4 bkm, kterou bylo možné získat pouze úplatným převodem. Při jednání o převodu této nemovitosti jsme byli upozorněni odborem správy majetku MV na objekt bývalého skladu léčiv v katastrálním území Klášter u Nepomuka, který byl v majetku Ministerstva zdravotnictví ČR – Zařízení pro řešení krizových situací. Objekt byl nabízen k převodu jiné státní organizaci a byl jen krátkou dobu nepoužíván.

Po velmi intenzivních jednáních s příslušnými odbory MV a ministerstvem zdravotnictví a Lesy ČR, v jejichž správě byly pozemky pod stavbou a v okolí stavby (tedy rovněž v majetku ČR), se za účinné pomoci náměstka MV pro archivnictví ing. V. Zemana podařilo získat k celému objektu právo hospodařit s tímto státním majetkem. Při prvním výročí dne, kdy jsme se dozvěděli o této budově, byla část areálu projekčně připravena k opravám nutným pro rekolaudaci a opraveny depozitáře pro uložení cca 2,5 bkm archiválií.

Areál bývalého skladu léčiv, nyní již ústřední depozitář SOA v Plzni, se skládá ze čtyř vzájemně propojených objektů. Ústřední objekt (B) má pět nadzemních a dvě podzemní podlaží a slouží jako vstupní uzel. Skládá se ze schodiště, dvou nákladních a osobního výtahu a manipulačních hal v každém podlaží. Objekt vlevo označovaný jako A 2 má čtyři nadzemní podlaží a jedno podzemní podlaží a v současné době prochází rekonstrukcí. Je v něm 15 ukládacích sálů pro archiválie s celkovou kapacitou cca 6,5 bkm (podle typu použitých regálů), prostory pro veřejnost – badatelská zázemí pro badatele, místnosti ostrahy a kanceláře pro 15 archivářů s kompletním sociálním vybavením. Předpokládáme, že tento objekt bude rekolaudován v roce 2006. Reálně odhadované náklady na opravu nedosahují částky 7 mil. Kč.

Objekt vpravo (A 1) má tři nadzemní a jedno podzemní podlaží, obsahuje 12 ukládacích sálů pro archiválie, služební byt, rozsáhlé suterénní prostory (na jižní straně částečně pod zemí, na severní straně nadzemní) a cca 25 menších místností o průměrné velikosti 15 – 30 m². V objektu by se v budoucnu mělo nacházet kromě depozitářů pro uložení cca 8 bkm archiválií i vlastní školicí středisko s ubytováním. Adaptaci tohoto objektu předpokládáme od roku 2007, přičemž oprava tohoto bloku bude výrazně levnější než u prvního rekonstruovaného bloku.

Poslední z objektů (C) byl původně určen jako objekt operačních sálů, skladů, lednic a závodní kuchyně. Má tři podlaží, dvě nadzemní a jedno ze severní strany přízemní a z jižní strany částečně podzemní. Jeho oprava bude závěrečnou fází výstavby celého archivního areálu. Kromě depozitářů zde lze výhledově počítat s výstavní a společenskou halou, archivními depozitáři a v případě krajní nutnosti i se sálem pro kompaktní regály s ukládací kapacitou cca 10 bkm.

Nová budova v Nepomuku – shora:

Celkový pohled, půdorysné schéma, jeden z depozitářů.

Kolem objektu je oplocený pozemek o rozloze 18 000 m² včetně samostatné požární nádrže. Všechny budovy mají celkem 8300 m² podlahové plochy, z toho cca 5500 m² skladových ploch. Statika budovy byla vyhodnocena novým statickým posudkem z roku 2005, nosnost podlah byla stanovena na 800 kg/m². Při stávajícím využití depozitářů zatěžujeme 1 m² vahou necelých 500 kg, budova má tedy dostatečnou rezervu nosnosti. Rychle probíhající opravy nám umožnily ještě v roce 2005 do objektu přestěhovat 2 bkm archiválií ze zcela nevyhovujících depozitářů SOA v Trnové u Plzně (původní budova vesnického kulturního domu) a depozitáře SOkA Karlovy Vary v budově bývalé továrny na tabák v Jáchymově. Pro uložení byly využity kovové regály převezené z těchto

dvou depozitářů; mimo to disponuje budova značnou zásobou původních regálů skladu léčiv. V roce 2006 chceme do areálu přestěhovat pobočku SOA v Plzni ve Žluticích, která je umístěna v budovách bývalých dělnických ubikací z doby stavby tamní přehrady na konci padesátých let 20. století, jejichž životnost dávno skončila.

Vzhledem k zahájené výstavbě Moravského zemského archivu v Brně nelze předpokládat v dohledné době významnější investice do archivních objektů v celé ČR. Využití nepotřebného majetku státu a jeho cenově poměrně velmi příznivá adaptace na vyhovující archivní budovu je jedinou možností, jak přestěhovat archiválie ze zanedbaných a zcela nevyhovujících budov do výrazně lepších, i když zdaleka ne ideálních objektů. Současné vedení SOA v Plzni zvolilo tuto cestu jako jedinou možnou za současné ekonomické situace a snaží se tak vytvořit pro archiv takové podmínky, aby byl schopen vyhovět podmínkám stanoveným novou legislativou.

Vybrané ekonomické ukazatele Státního oblastního archivu v Plzni za rok 2005

Majetek Státního oblastního archivu v Plzni

údaje v tis Kč

A K T I V A	Stav k 1.1.	Stav k 31.12.
Stálá aktiva	198 259	229 780
<i>Dlouhodobý nehmotný majetek</i>	<i>2 151</i>	<i>2 711</i>
Software	408	871
Drobný DNM	1 743	1 840
<i>Dlouhodobý hmotný majetek</i>	<i>196 108</i>	<i>227 069</i>
Pozemky	17 650	17 756
Umělecká díla a předměty	88	88
Stavby	117 041	144 761
Samostatné movité věci	29 016	29 565
Drobný DHM	32 313	34 899
Oběžná aktiva	6 367	7 073
<i>Zásoby</i>	<i>61</i>	<i>44</i>
Materiál na skladě	61	44
<i>Pohledávky</i>	<i>1 462</i>	<i>1 599</i>
<i>Finanční majetek</i>	<i>4 844</i>	<i>5 430</i>
Účet FKSP	313	285
Běžné účty	4 320	3 688
Účet rezervního fondu	211	1 457
A k t i v a c e l k e m	204 626	236 853

Zdroje krytí majetku Státního oblastního archivu v Plzni

údaje v tis Kč

P A S I V A	Stav k 1.1.	Stav k 31.12.
Vlastní zdroje	200 412	233 136
Majetkové fondy	198 329	229 849
<i>Fond dlouhodobého majetku</i>	198 259	229 779
<i>Fond oběžných aktiv</i>	70	70
Kapitálové fondy	755	1 880
<i>FKSP</i>	544	423
<i>Rezervní fond</i>	211	1 457
Výsledek hospodaření	1 328	1 407
<i>Saldo výdajů a nákladů</i>	1 308	1 379
<i>Saldo příjmů a výnosů</i>	20	28
Cizí zdroje	4 214	3 717
Krátkodobé závazky	4 214	3 717
<i>Přijaté zálohy</i>	0	70
<i>Závazky vůči zaměstnancům</i>	2 395	2 229
<i>Závazky ze soc. a zdr. pojištění</i>	1 376	1 056
<i>Závazky z ost. přímých daní (zam.)</i>	443	362
P a s i v a c e l k e m	204 626	236 853

Přehled rozepsaných závazných ukazatelů Státního oblastního archivu v Plzni

údaje v tis Kč

Ukazatel	Rozpočet		Skutečnost
	schválený	po změnách	
a	1	2	3
Příjmy	100	100	832
Výdaje celkem	62 041	63 856	62 738
Běžné výdaje celkem	50 774	50 659	50 656
Ostatní provozní výdaje	10 979	10 877	10 615
Mzdové prostředky celkem	29 233	29 285	29 203
Povinné pojistné plac. zaměstnavatelem	9 991	10 003	10 003
Převod fondu kulturních a sociálních potřeb	571	568	568
Výdaje na financování programů a reprodukci majetku	11 267	13 197	12 082

Přehled rozepsaných závazných ukazatelů Státního oblastního archivu v Plzni

údaje v tis Kč

Ukazatel	Rozpočet		Skutečnost
	schválený	po změnách	
a	1	2	3
Příjmy	100	100	0
z vlastní činnosti	18	18	
z pronájmů	80	80	
z úroků	2	2	

Přehled rozepsaných závazných ukazatelů mzdových a souvisejících výdajů

údaje v tis Kč

Ukazatel	Rozpočet		Skutečnost
	schválený	po změnách	
a	1	2	3
Mzdové prostředky celkem	29 233	29 285	29 203
z toho :			
platy zaměstnanců	28 547	28 392	28 392
DDL	0	95	95
ostatní platby za provedenou práci	686	798	716
Povinné pojistné plac. zaměstnavatelem	9 991	10 003	10 003
z toho :			
povinné pojist. na soc.zabezp.a přísp.na st.pol.zam.	7 422	7 447	7 447
povinné pojist. na veřejné zdravotní pojištění	2 569	2 556	2 556
Limit počtu zaměstnanců	127	127	124,88
Platový průměr (v Kč)	18 732	18 630	18 946
Převod fondu kulturních a sociálních potřeb	571	568	568

Přehled rozepsaných závazných ukazatelů Státního oblastního archivu v Plzni

údaje v tis Kč

Ukazatel	Rozpočet		Skutečnost
	schválený	po změnách	
a	1	2	3
Ostatní provozní výdaje	10 979	10 872	10 615
nákup materiálu	2 792	3 556	3 514
nákup vody paliv a energie	4 040	4 014	3 905
nákup služeb	3 500	2 991	2 896
ostatní nákupy	647	311	296
z toho : cestovné	370	196	184

Přehled rozepsaných závazných ukazatelů Státního oblastního archivu v Plzni

údaje v tis Kč

Ukazatel	Rozpočet		Skutečnost
	schválený	po změnách	
a	1	2	3
Výdaje na financování programů a reprodukci majetku	11 267	13 197	12 082
z toho : Běžné výdaje	7 552	9 041	8 586
z toho : nákup materiálu	965	1 216	1 210
nákup služeb	1 470	1 268	1 204
ostatní nákupy	5 117	6 557	6 172
z toho : opravy a udržování	5 117	6 264	5 880
Kapitálové výdaje	3 715	4 156	3 496
Investiční nákupy a související výdaje	3 715	4 156	3 496
z toho : Pořízení dlouhodobého nehmotného majetku	900	491	491
Pořízení dlouhodobého hmotného majetku	2 815	3 665	3 005

Přehled rozepsaných závazných ukazatelů programového financování podle programů

údaje v tis Kč

Ukazatel	Rozpočet		Skutečnost
	schválený	po změnách	
a	1	2	3
Výdaje na financování programů a reprodukci majetku	11 267	13 197	12 082
z toho : Investiční výdaje celkem	3 715	4 156	3 496
v tom investiční programy 214030 (obnova majetku)	3 715	4 156	3 496
214031 (obnova výp. techniky)	1 065	557	556
214032 (opravy nemovitostí)	0	1 600	1 143
214033 (obnova movitého majetku)	650	717	671
214039 (obnova využitelných zdrojů energií)	2 000	1 282	1 126
Neinvestiční výdaje celkem	7 552	9 041	8 586
v tom investiční programy 214030	7 552	9 041	8 586
214031	3 590	4 528	4 515
214032	2 800	3 733	3 533
214033	1 162	662	473
214039	0	118	65

Přehled množství a zpracovanosti archivních fondů ve Státním oblastním archivu v Plzni k 31. 12. 2005

Archiv	Celkem archiválií		Zpracovanost v bm	
	Počet fondů	Rozsah v bm	Uspořádáno	
			celkem	Z toho invent.
SOA Plzeň	1 267	15 723,05	6 316,91	5 082,52
SOkA:				
Domažlice	1 531	2 816,65	681,46	642,03
Cheb	1 176	5 093,14	2 288,00	1 674,75
Karlovy Vary	1 583	3 429,64	716,89	501,04
Klatovy	1 855	3 856,50	931,87	931,87
Plzeň-jih	1 205	2 452,30	929,77	810,08
Plzeň-sever	1 107	1 697,97	261,15	242,62
Rokycany	1 227	2 861,00	767,91	725,42
Sokolov	1 420	3 777,80	600,64	600,64
Tachov	1 002	3 071,70	505,86	401,88
SOkA celkem	12 106	29 056,70	7 683,55	6 530,33
SOA + SOkA celkem	13 373	44 779,75	14 000,46	11 612,85

Pozn.: Jde o celkovou metráž archiválií s evidenčním statutem 1, 2, 3, tj. včetně archiválií na depozitní smlouvu uložených v archivu a mimo archiv.

Přehled archivních pomůcek zanesených do evidence NAD v roce 2005

Přehled obsahuje všechny pomůcky zaevidované během roku 2005 s uvedením názvu pomůcky, časového rozsahu fondu, druhu pomůcky (PIS = prozatímní inventární seznam), zpracovatele, roku vzniku pomůcky a evidenčního čísla pomůcky v rámci jednotlivých archivů.

Státní oblastní archiv v Plzni

- Velkostatek Lesná, 1596–1930, inventář, K. Haubertová, R. Jírů, 2005, ev. č. 506
Velkostatek Nové Sedliště, 1709–1944, inventář, L. Váňová, 2005, ev. č. 507
Státní statek Dešenice, 1969–1993, inventář, J. Krejčová, 2005, ev. č. 508
Státní statek Domažlice, (1948) 1960–1991 (1992), inventář, J. Krejčová, 2005, ev. č. 509
Státní statek Sušice, 1980–1995, inventář, J. Krejčová, 2005, ev. č. 510
Státní statek Všeruby, 1960–1977, inventář, J. Krejčová, 2005, ev. č. 511
Státní statek Poběžovice, (1957) 1961–1975, inventář, J. Krejčová, 2005, ev. č. 512
Velkostatek Staré Sedliště, 1616–1943, inventář, L. Váňová, 2005, ev. č. 513
Rodinný archiv Heidlerů, 1792–1942, inventář, L. Váňová, 2005, ev. č. 514
Rodinný archiv Mattauschů, 1841–1945, inventář, L. Váňová, 2005, ev. č. 515
Rodinný archiv Unterrichterů, 1842–1944, inventář, L. Váňová, 2005, ev. č. 516
Rodinný archiv Kopalů – Hřebeny, 1837–1938, inventář, K. Haubertová, R. Jírů, 2005, ev. č. 517
Krajský úřad Cheb, (1785) 1855–1868, inventář, L. Novotná, 2005, ev. č. 518
Republikánský svaz československých statkářů a nájemců v Praze, odbočka Plzeň, 1919–1943, inventář, K. Řeháček, 2005, ev. č. 519
Státní zastupitelství Klatovy, (1867) 1928–1949 (1955), inventář, K. Řeháček, 2005, ev. č. 520
Západočeské konzumní družstvo, s. r. o., Plzeň, (1874) 1918–1960, inventář, M. Eisenhammer, 2005, ev. č. 521
Soud mládeže Klatovy (Soud mládeže (KS) Klatovy MI I 1931–1941 (1962), (1934) 1945–1949 (1970), Soud mládeže (OS) Klatovy MI II 1931–1949), 1931–1949 (1970), inventář, J. Jelen, 2005, ev. č. 522
Krajská politická škola Vítězného února Plzeň, 1975–1987, inventář, M. Pešťák, 2005, ev. č. 523
Československá obchodnická beseda v Praze, místní odbor pro Plzeň a okolí, 1890–1939, inventář, K. Řeháček, 2005, ev. č. 524
Český spolek obchodních cestujících v Praze, místní odbor Plzeň, 1930–1939, inventář, K. Řeháček, 2005, ev. č. 525
Klub českých asistentů drogerie v Praze, místní odbor Plzeň, 1919–1939, K. Řeháček, 2005, ev. č. 526
Velkostatek Hořejší Krušec, 1752–1931, inventář, L. Váňová, 2005, ev. č. 527
Velkostatek Dolejší Těšov, 1768–1941, inventář, L. Váňová, 2005, ev. č. 528
Velkostatek Dolejší Krušec, 1779–1944, inventář, L. Váňová, 2005, ev. č. 529
Velkostatek Hřešihlavy, 1748–1936, inventář, L. Váňová, 2005, ev. č. 530
Velkostatek Někmiř, 1670–1948, inventář, L. Váňová, 2005, ev. č. 531
Velkostatek Lužany, 1696–1949, inventář, L. Váňová, 2005, ev. č. 532
Krajský soud Klatovy, vlastní soudní agenda, (1840) 1928–1949 (1995), dílčí inventář, J. Jelen, 2005, ev. č. 533

Státní okresní archiv Domažlice

Archiv města Všeruby, 1570–1945 (1946), inventář, T. Fencel, 2004, ev. č. 180
Archiv města Hostouň, (1553) 1587–1944 (1946), inventář, T. Fencel, 2004, ev. č. 181
Archiv města Poběžovice, 1424–1945, inventář, M. Bretlová, 2004, ev. č. 182

Státní okresní archiv Cheb

Místní národní výbor Kopanina, 1945–1975 (1976), inventář, M. Lepší, 2005, ev. č. 1392
Jednotné zemědělské družstvo Velká Šitboř, 1952–1963, inventář, J. Rájková, 2005, ev. č. 1393
Jednotné zemědělské družstvo Vlastislav Táborská, 1950–1960, inventář, J. Rájková, 2005, ev. č. 1394
Místní národní výbor Doubrava, 1945–1960, inventář, M. Lepší, 2005, ev. č. 1395
Místní národní výbor Božetín, 1945–1960, inventář, M. Lepší, 2005, ev. č. 1396
Místní národní výbor Nová Ves, (1944) 1945–1960, inventář, M. Lepší, 2005, ev. č. 1397
Jednotné zemědělské družstvo Tachovská Huť, 1956–1960, inventář, M. Lepší, 2005, ev. č. 1398
Jednotné zemědělské družstvo Horní Žandov, (1952) 1953–1956, inventář, J. Rájková, 2005, ev. č. 1399
Jednotné zemědělské družstvo Klimentov, (1950) 1955, inventář, J. Rájková, 2005, ev. č. 1400
Jednotné zemědělské družstvo Ovesné Kladruby, 1950–1951, inventář, J. Rájková, 200, ev. č. 1401
Základní devítiletá škola Chodovská Huť, 1947–1972, inventář, J. Rájková, 2005, ev. č. 1402
Základní devítiletá škola Krásné, 1946–1962, inventář, J. Rájková, 2005, ev. č. 1403
Místní národní výbor Kopaniny, 1945–1975, inventář, J. Rájková, 2005, ev. č. 1404
Základní devítiletá škola Polná, 1947–1965, inventář, L. Součková, 2005, ev. č. 1405
Základní devítiletá škola Mokřiny, 1946–1976, inventář, L. Součková, 2005, ev. č. 1406
Základní devítiletá škola Výhledy, 1960–1965, inventář, L. Součková, 2005, ev. č. 1407
Místní národní výbor Mýtina, 1945–1960, inventář, M. Lepší, 2005, ev. č. 1408
Sbírka sdružení Rotary Club Cheb, 1987–2003, dílčí inventář, L. Součková, 2005, ev. č. 1409
Společenstvo obuvníků a krejčích Aš, 1861, PIS, M. Lepší, 2005, ev. č. 1410
Místní národní výbor Poustka, 1945–1975, inventář, M. Lepší, 2005, ev. č. 1411
Euroregio Egrensis Cheb, (1987) 1990–2002, PIS, L. Součková, 2005, ev. č. 1412
Občanské fórum Cheb, 1989–1991, inventář, L. Součková, 2005, ev. č. 1413
Základní devítiletá škola Mokřina, 1955–1966, inventář, J. Rájková, 2005, ev. č. 1414
Základní devítiletá škola Lipoltov, 1945–1968, inventář, M. Lepší, 2005, ev. č. 1415
Základní devítiletá škola Mnichov, 1946–1979, inventář, J. Rájková, 2005, ev. č. 1416
Základní devítiletá škola Dolní Lažany, 1946–1962, inventář, M. Lepší, 2005, ev. č. 1417
Základní devítiletá škola Ovesné Kladruby, 1945–1974 (1975), inventář, J. Rájková, 20, ev. č. 1418
Základní devítiletá škola Valy, (1945) 1946–1967, inventář, J. Rájková, 2005, ev. č. 1419
Základní devítiletá škola Vlkovice, 1956–1965, inventář, J. Rájková, 2005, ev. č. 1420
Základní devítiletá škola Sekerské Chalupy, 1960–1966, inventář, J. Rájková, 2005, ev. č. 1421
Základní devítiletá škola Horní Lazy, 1963, inventář, J. Rájková, 2005, ev. č. 1422
Základní devítiletá škola Žirovice, 1950–1966, inventář, M. Lepší, 2005, ev. č. 1423
Místní národní výbor Skalka, 1945–1960, inventář, M. Lepší, 2005, ev. č. 1424
Základní devítiletá škola Salajna, 1946–1963, inventář, M. Lepší, 2005, ev. č. 1425
Základní devítiletá škola Odava, 1945–1972, inventář, M. Lepší, 2005, ev. č. 1426
Základní devítiletá škola Tršnice, 1945–1966, inventář, M. Lepší, 2005, ev. č. 1427

Základní devítiletá škola Palič, 1946–1962, inventář, M. Lepší, 2005, ev. č. 1428
 Základní devítiletá škola Slapany, 1922–1967, inventář, M. Lepší, 2005, ev. č. 1429
 Místní národní výbor Třebeň, (1944) 1945–1978 (1979), inventář, M. Lepší, 2005, ev. č. 1430
 Farní úřad Hranice, (1902) 1907–1950, inventář, K. Halla, 2005, ev. č. 1431
 Evangelický farní úřad Hranice, (1627) 1650–1940, inventář, K. Halla, 2005, ev. č. 1432
 Archiv obce Podhradí, 1850–1945, inventář, K. Halla, 2005, ev. č. 1433
 Landrát Mariánské Lázně, (1920) 1938–1945, inventář, M. Bortelová, 2005, ev. č. 1434
 Místní národní výbor Opatov, (1939) 1945–1958, inventář, M. Lepší, 2005, ev. č. 1435
 Místní národní výbor Šneky, 1945–1949, inventář, M. Lepší, 2005, ev. č. 1436
 Archiv obce Závěšín, 1839–1945, inventář, D. Václavů, 2005, ev. č. 1437
 Herrmann Max, 1909–1938, inventář, J. Chmelíková-Mlsová, 2005, ev. č. 1438
 Reichl Eduard, (1844) 1884–1919 (1932), inventář, J. Chmelíková-Mlsová, 2005, ev. č. 1439
 Americká vojenská správa Cheb, 1945, inventář, J. Chmelíková-Mlsová, 2005, ev. č. 1440
 Zemská organizace židovských žen WIZO, místní skupina Cheb, (1929) 1930–1938, inventář, J. Chmelíková-Mlsová, 2005, ev. č. 1441
 Pečovatelská ústředna Židovské náboženské obce Cheb, (1923) 1927–1938, inventář, J. Chmelíková-Mlsová, 2005, ev. č. 1442
 Sdružení židovské mládeže Techelth lavan Cheb, 1937, inventář, J. Chmelíková-Mlsová, 2005, ev. č. 1443
 Pohřební bratrstvo Chevra kadiša Cheb, (1872) 1874–1936, inventář, J. Chmelíková-Mlsová, 2005, ev. č. 1444
 Německý střelecký spolek Cheb, 1930–1945, inventář, M. Lepší, 2005, ev. č. 1445
 Sbírka kalendářů, 1858–2004, dílčí inventář, M. Boháčová, 2005, ev. č. 1446
 Sbírka vyhlášek, 1848–1938, dílčí inventář, M. Boháčová, 2005, ev. č. 1447
 Židovská náboženská obec Cheb, (1851) 1862–1938, inventář, J. Chmelíková-Mlsová, 2005, ev. č. 1448
 Kahabka Georg, 1919–1944, inventář, J. Chmelíková-Mlsová, 2005, ev. č. 1449
 Kohl Josef Friedrich, Dr., (1892) 1909–1943, inventář, J. Chmelíková-Mlsová, 2005, ev. č. 1450

Státní okresní archiv Karlovy Vary

Archiv města Stará Role, (1787) 1810–1945 (1988), inventář, P. Cais, 2005, ev. č. 279

Státní okresní archiv Klatovy

Archiv města Chudenice, (1592) 1669–1945 (1975), inventář, M. Tejček, 2005, ev. č. 57
 Archiv města Kašperské Hory, 1345–1945 (1948), dílčí inventář, L. Sýkorová, 2005, ev. č. 58
 Komunistická strana Československa, okresní výbor Horažďovice, 1949–1960, inventář, J. Sýkorová, 2004, ev. č. 59
 Okresní národní výbor Horažďovice, (1928) 1949–1960, inventář, J. Sýkorová, 2004, ev. č. 60

Státní okresní archiv Plzeň-sever

Okresní soud Manětín I., 1850–1897, dílčí inventář, J. Pankraz, M. Černá, 2005, ev. č. 160

Státní okresní archiv Rokycany

- Archiv obce Bujesily, (1864) 1919–1945, inventář, H. Hrachová, 2005, ev. č. 163
- Český svaz protifašistických bojovníků, základní organizace okresu Rokycany, (1947) 1948–1985, skupinový inventář, J. Fajt, H. Hrachová, 2005, ev. č. 164
- Československý svaz tělesné výchovy, okresní výbor Rokycany, (1921) 1957–1990, inventář, P. Souček, 2005, ev. č. 165
- Místní národní výbor Březina, (1904) 1945–1990, inventář, H. Hrachová, 2005, ev. č. 166
- Místní národní výbor Bezděkov, 1945–1960, inventář, H. Hrachová, 2005, ev. č. 167
- Místní národní výbor Sklená Huť, (1924) 1945–1959, inventář, H. Hrachová, 2005, ev. č. 168
- Místní národní výbor Ejovice, (1855) 1945–1990, inventář, H. Hrachová, 2005, ev. č. 169
- Měšťanské školy dívčí Rokycany, 1885–1946, skupinový inventář, P. Cironis, 2005, ev. č. 170
- Měšťanské školy chlapecké Rokycany, 1885–1946, skupinový inventář, P. Cironis, 2005, ev. č. 171
- Sbírka typářů, (1800) 1883–1902 (1990), inventář, H. Hrachová, 2005, ev. č. 172
- Volný kroužek osob bez konfese Dobřív, 1934–1962, inventář, H. Hrachová, 2005, ev. č. 173
- Vodní družstvo Cheznovice, 1906–1934, inventář, H. Hrachová, 2005, ev. č. 174
- Svaz osvobozených politických vězňů, odbočka Rokycany, 1945–1947, inventář, H. Hrachová, 2005, ev. č. 175
- Československý svaz protifašistických bojovníků, okresní výbor Rokycany, 1969–1990 (2004), rejstřík, P. Souček, 2005, ev. č. 176
- Československá obec legionářská, místní jednota Rokycany, 1947–1948, inventář, J. Fajt, 2005, ev. č. 177
- Základní odborná škola Rokycany, (1885) 1886–1953 (1961), inventář, P. Cironis, M. Švecová, 2005, ev. č. 178
- Sbírka otisků typářů, /1305–/1930/, inventář, H. Hrachová, 2005, ev. č. 179
- II. národní škola Rokycany, 1868–1953 (1955), inventář, P. Cironis, M. Švecová, 2005, ev. č. 180
- Místní národní výbor Kařez, (1900) 1945–1990, inventář, H. Hrachová, 2005, ev. č. 181

Státní okresní archiv Sokolov

- Místní národní výbor Libavské údolí, (1944) 1945–1976, dílčí inventář, S. Dvořák, E. Vlasáková, J. Brtek, 2002, ev. č. 55
- Místní národní výbor Nová Ves, 1945–1976, dílčí inventář, S. Dvořák, V. Vlasák, E. Vlasáková, 2002, ev. č. 56
- Místní národní výbor Lomnice, (1910) 1945–1976, dílčí inventář, S. Dvořák, V. Vlasák, E. Vlasáková, 2002, ev. č. 57
- Místní národní výbor Staré Sedlo, (1912) 1945–1977, dílčí inventář, S. Dvořák, V. Vlasák, E. Vlasáková, 2002, ev. č. 58
- Místní národní výbor Vřesová, 1945–1977, dílčí inventář, S. Dvořák, V. Vlasák, E. Vlasáková, 2002, ev. č. 59
- Místní národní výbor Vintířov, 1945–1977, dílčí inventář, S. Dvořák, V. Vlasák, E. Vlasáková, 2002, ev. č. 60
- Městský národní výbor Chodov, (1917) 1945–1990, inventář, V. Vlasák, E. Vlasáková, M. Čermáková, H. Kočalková, Š. Königsmarková, 2003, ev. č. 61
2. obecná škola (německá) Kraslice, 1905–1943, inventář, V. Vlasák, M. Čermáková, 2002, ev. č. 62
3. obecná škola (německá) Kraslice, 1912–1945, inventář, V. Vlasák, M. Čermáková, 2002, ev. č. 63
- Dívčí obecná a měšťanská škola (německá) Kraslice, 1889–1945, inventář, V. Vlasák, M. Čermáková, 2002, ev. č. 64

- Chlapecká obecná a měšťanská škola (německá) Kraslice, 1875–1945, inventář, V. Vlasák, M. Čermáková, 2002, ev. č. 65
- Obecná škola (německá) Horní Slavkov, 1941–1943, inventář, V. Vlasák, M. Čermáková, 2002, ev. č. 66
- Dívčí obecná a měšťanská škola (německá) Horní Slavkov, 1897–1930, inventář, V. Vlasák, M. Čermáková, 2002, ev. č. 67
- Chlapecká obecná a měšťanská škola (německá) Horní Slavkov, 1929–1944, inventář, V. Vlasák, M. Čermáková, 2002, ev. č. 68
- Dívčí obecná škola (německá) Chodov, 1894–1944, inventář, V. Vlasák, M. Čermáková, 2002, ev. č. 69
- Chlapecká obecná škola (německá) Chodov, 1916–1935, inventář, V. Vlasák, M. Čermáková, 2002, ev. č. 70
- Střední odborná škola pro studující při zaměstnání Sokolov, 1955–1983, inventář, V. Vlasák, E. Vlasáková, H. Kočalková, 1997, ev. č. 71
- Místní národní výbor Oloví, (1901) 1945–1976, dílčí inventář, S. Dvořák, V. Vlasák, E. Vlasáková, 2004, ev. č. 72
- Místní národní výbor Chlum svaté Maří, 1945–1977, dílčí inventář, S. Dvořák, V. Vlasák, E. Vlasáková, 2003, ev. č. 73
- Státní reálné gymnázium (německé) Kraslice, (1906) 1913–1945, inventář, S. Dvořák, V. Vlasák, M. Čermáková, 2004, ev. č. 74
- Místní národní výbor Svatava, (1941) 1945–1976, inventář, S. Dvořák, V. Vlasák, E. Vlasáková, 2004, ev. č. 75
- Místní národní výbor Kaceřov, 1945–1976, dílčí inventář, S. Dvořák, V. Vlasák, E. Vlasáková, J. Trčová, 2004, ev. č. 76
- Místní národní výbor Dolní Nivy, 1945–1977, dílčí inventář, V. Vlasák, E. Vlasáková, 2004, ev. č. 77
- Místní národní výbor Královské Poříčí, 1945–1976, dílčí inventář, V. Vlasák, J. Brtek, M. Čermáková, 2004, ev. č. 79
- Místní národní výbor Bublava, (1929) 1945–1976, dílčí inventář, S. Dvořák, V. Vlasák, E. Vlasáková, E. Krejčíková, 2004, ev. č. 80
- Místní národní výbor Bukovany, 1945–1977, dílčí inventář, S. Dvořák, V. Vlasák, E. Krejčíková, 2004, ev. č. 81
- Archiv města Čistá, 1551–1944, inventář, V. Vlasák, E. Vlasáková, 2004, ev. č. 85

Státní okresní archiv Tachov

- Zaniklé finanční ústavy okresu Tachov, 1862–1954, skupinový inventář, M. Vetrák, 2004, ev. č. 22
- Archiv města Kladruby, 1197–1945 (1953), inventář, J. Edl, 2005, ev. č. 23
- Komunistická strana Československa, okresní výbor Stříbro, 1945–1960, inventář, M. Vetrák, 2005, ev. č. 24
- Okresní kulturní středisko Tachov, (1946) 1954–1995, inventář, M. Ševečková, J. Zimová, 2005, ev. č. 25
- Obecná škola (německá) Benešovice, 1918–1945, inventář, J. Edl, D. Bízová, 2005, ev. č. 26
- Základní devítiletá škola Benešovice, 1946–1977, inventář, J. Edl, D. Bízová, 2005, ev. č. 27
- Základní devítiletá škola Bernartice, 1945–1968, inventář, D. Bízová, 2005, ev. č. 28
- Základní devítiletá škola Boněnov, 1951–1963, inventář, D. Bízová, 2005, ev. č. 29
- Základní devítiletá škola Borovany, 1945–1962, inventář, D. Bízová, 2005, ev. č. 30
- Základní devítiletá škola Branka, 1945–1973, inventář, D. Bízová, 2005, ev. č. 31
- Základní devítiletá škola Brod u Stříbra, 1946–1962, inventář, D. Bízová, 2005, ev. č. 32
- Základní devítiletá škola Broumov, 1963–1968, inventář, D. Bízová, 2005, ev. č. 33
- Základní devítiletá škola Cebiv, 1970–1978, inventář, D. Bízová, 2005, ev. č. 34

Základní devítiletá škola Ctiboř, 1972–1973, inventář, D. Bízová, 2005, ev. č. 35
Základní devítiletá škola Čeliv, 1946–1964, inventář, D. Bízová, 2005, ev. č. 36
Základní devítiletá škola Damnov, 1945–1974, inventář, D. Bízová, 2005, ev. č. 37
Základní devítiletá škola Darmyšl, 1946–1968, inventář, D. Bízová, 2005, ev. č. 38
Základní devítiletá škola Diana, 1954–1966, inventář, D. Bízová, 2005, ev. č. 39
Základní devítiletá škola Dlouhý Újezd, 1945–1983, inventář, D. Bízová, 2005, ev. č. 40
Národní škola Dolní Jadruž, 1952–1953, inventář, D. Bízová, 2005, ev. č. 41
Základní devítiletá škola Domaslav, 1945–1962, inventář, D. Bízová, 2005, ev. č. 42
Národní škola Hanov, 1946–1960, inventář, D. Bízová, 2005, ev. č. 43
Základní devítiletá škola Holostřevy, 1945–1964, inventář, D. Bízová, 2005, ev. č. 44
Základní devítiletá škola Horní Kozolupy, 1945–1975, inventář, D. Bízová, 2005, ev. č. 45
Národní škola Hraničky, 1946–1949, inventář, D. Bízová, 2005, ev. č. 46
Základní devítiletá škola Kočov, 1946–1977, inventář, D. Bízová, 2005, ev. č. 47

Bibliografie pracovníků Státního oblastního archivu v Plzni za rok 2005

Šárka Babincová

Regionální knihovna. *Kronika regionu*, 2004/2005, roč. 3, č. 4, s. 22.

Miroslava Bauzová

Postřehy z přednášek Bertranda Lavedrina. *Ročenka Státního oblastního archivu v Plzni 2004*, Plzeň, 2005, s. 126-128. (spoluautorství P. Karásková).

Jaromír Boháč

Cheb a valdštejnská tradice. In *Albrecht z Valdštejna a Cheb*, Cheb, 2005. s. 33-44.

Marie Bretlová

K inventarizaci fondu Archiv města Horšovský Týn. *Ročenka Státního oblastního archivu v Plzni 2004*, Plzeň, 2005, s. 77-82.

Nejstarší listiny Kláštera premonstrátů v Teplé. [CD-ROM]. Plzeň, 2005. (spoluautorství J. Kopečková, L. Novotná; překlad do němčiny)

Milada Čermáková

Švédské archivnictví na příkladu okresu Varberg. *ČAS v roce 2004. Ročenka České archivní společnosti*, Praha, 2005, s. 85-90.

Jan Edl

Písemnosti státních notářství. *Ročenka Státního oblastního archivu v Plzni 2004*, Plzeň, 2005, s. 92-95.

Miroslav Eisenhammer

Eva Klausnerová a kol., Svobodná Plzeň hovoří: Příběhy vzepětí i pokoření Českého rozhlasu Plzeň. *Minulostí Západočeského kraje*, 2005, roč. 50, s. 441-444. (rec.).

Exkurze na severní Moravu. *ČAS v roce 2004. Ročenka České archivní společnosti*, Praha, 2005, s. 19-21.

Jindřich Fajt

Co hlásil rozhlas 8. května 1945. *Rokycanský deník*, 2005, roč. 14, č. 109, s. 11.

Hlášeno v Rokycanech před šedesáti lety. *Rokycanský deník*, 2005, roč. 14, č. 102, s. 11.

Ilegální národní výbor hrál jednu z hlavních rolí. *Rokycanský deník*, 2005, roč. 14, č. 102, s. 11.

Rokycanští lynčovali uprchlíky. *Rokycanský deník*, 2005, roč. 14, č. 99, s. 1.

Karel Halla

Archiv města Cheb – několik poznámek k nejstarším dějinám jeho pořádání. *Ročenka Státního oblastního archivu v Plzni 2004*, Plzeň, 2005, s. 67-70.

Hana Hrachová

Julián Svoboda – spoluzakladatel rokycanského muzea. *Sborník Muzea Dr. B. Horáka v Rokycanech*, 2005, roč. 17, s. 16-25.

Seminář západočeských archivářů v Nečtinech. *ČAS v roce 2004. Ročenka České archivní společnosti*, Praha, 2005, s. 48-50.

Z historie hostinců v Mirošově. *Mirošovské střípky*, 2005, roč. 7, č. 1, s. 2; č. 2, s. 2; č. 3, s. 2.

Zajímavosti z archivu, *Rokycanské noviny*, 2005, roč. 3, č. 11, s. 5; č. 12, s. 5.

Petr Hubka

Babina. *Plaský zpravodaj*, 2005, roč. 15, č. 4, nestr. (4 strany).

Horní Hradiště. *Plaský zpravodaj*, 2005, roč. 15, č. 1, nestr. (4 strany)

Majetkové podstaty pozemkových reforem a jejich dokumentární hodnota. *Ročenka Státního oblastního archivu v Plzni 2004*, Plzeň, 2005, s. 102-109.

Jitka Chmelíková

Osud chebské synagogy. *Sborník Chebského muzea 2004*, Cheb, 2005, s. 118-133.

Osvobození/Liberation Cheb 1945. Cheb, 2005. 134 s. (Katalog k výstavě).

Pavla Karásková

Postřehy z přednášek Bertranda Lavedrina. *Ročenka Státního oblastního archivu v Plzni 2004*, Plzeň, 2005, s. 126-128. (spoluautorství M. Bauzová).

Radka Kinkorová

Byli ve Staňkově šupáci? *Staňkovsko*, 2005, č. 56, s. 7.

Národnostní vývoj panství kladrubského kláštera v 16. a 17. století: Příspěvek ke studiu poněmčování západních Čech. *Ročenka Státního oblastního archivu v Plzni 2004*, Plzeň, 2005, s. 82-90.

Okresní živnostenská, průmyslová a hospodářská výstava ve Staňkově. *Staňkovsko*, 2005, č. 58, s. 9.

Tak se nám císař pán oženil. *Staňkovsko*, 2005, č. 55, s. 7.

Vánoční strom. *Staňkovsko*, 2005, č. 60, s. 8.

Živnostníci před dvěma staletími. *Staňkovsko*, 2005, č. 57, s. 8.

Jana Kopečková

Bibliografie zahraniční archivní literatury za léta 1999-2001. *Sborník archivních prací*, Praha, 2005, roč. 55, č. 1, s. 5-213 (členka autorského kolektivu).

Nejstarší listiny Kláštera premonstrátů v Teplé. [CD-ROM]. Plzeň, 2005. (spoluautorství L. Novotná, M. Bretlová).

Výstava nejstarších listin Kláštera premonstrátů Teplá. *Archivní časopis*, 2005, roč. 55, č. 4, s. 270-272.

Antonín Mařík

Návštěvníci Karlových Varů na konci 18. století. In *XIV. historický seminář Karla Nejdla*, Karlovy Vary, 2005, s. 81–91.

O nejstarší karlovarské kronice. *Ročenka Státního oblastního archivu v Plzni 2004*, Plzeň, 2005, s. 116-120.

Martina Matušková

Preitensteinská skelná huť na nečtinském panství. *Kronika regionu*, 2005/2006, roč. 4, č. 2, s. 5-9.

Sochařský portrét Karla Lažanského v Manětíně. *Kronika regionu*, 2004/2005, roč. 3, č. 4, s. 14-17.

Žihelské znakové privilegium a městský znak. *Kronika regionu*, 2004/2005, roč. 3, č. 3, s. 8-9.

Petr Mužík

Životní jubileum PhDr. Věry Steinbachové. *Archivní časopis*, 2005, roč. 55, č. 4, s. 279-280.

Kateřina Nová

Českobratrská církev evangelická a Husova kaple v Dolní Bělé. *Kronika regionu*, 2005/2006, roč. 4, č. 1, s. 5-8.

Dolnobělský učitel Václav Široký. *Kronika regionu*, 2004/2005, roč. 3, č. 3, s. 10-14.

Největší meziválečná vodovodní stavba v okrese. *Kronika regionu*, 2005/2006, roč. 4, č. 2, s. 13-15.

Rodinná kronika Františka Hájka z Horní Bělé. *Kronika regionu*, 2004/2005, roč. 3, č. 4, s. 7 - 9.

Ludmila Novotná

Fond Cisterciáci Plasy ve Státním oblastním archivu v Plzni. In *Plaský klášter a jeho minulý i současný přínos pro kulturní dějiny. Sborník příspěvků ze semináře konaného v Plasích a Mariánské Týnici ve dnech 11.-13. května 2005*, s. 135.

Fondy regionální správy 19. století: Krajská vláda Cheb a Krajský úřad Cheb, *Ročenka Státního oblastního archivu v Plzni 2004*, Plzeň, 2005, s. 96-102.

Nejstarší listiny Kláštera premonstrátů v Teplé. [CD-ROM]. Plzeň, 2005. (spoluautorství J. Kopečková, M. Bretlová).

Markéta Novotná

Archivy na Tachovsku a Domažlicku. In *Český les - příroda, historie, život*. Praha, 2005. s. 399-410. (spoluautorství V. Steinbachová).

Bezdužicko na starých pohlednicích. Hostivice, 2005. 155 s. (spoluautorství V. Baxa, P. Prášil).

Michael Pešťák

Propagační grafika z dob socialismu ve fondu KV KSČ Plzeň. *Ročenka Státního oblastního archivu v Plzni 2004*, Plzeň, 2005, s. 128-131.

Karel Rom

Kaple Jména Panny Marie v Mladoticích. *Kronika regionu*, 2005/2006, roč. 4, č. 2, s. 10-12.

Kaplička P. Marie Bolestné u Štichovic. *Kronika regionu*, 2005/2006, roč. 4, č. 1, s. 9-10.

Železný most mezi Křečovem a Mladoticemi. *Kronika regionu*, 2004/2005, roč. 3, č. 3, s. 5-7.

Karel Řeháček

Hladové a protidrahotní bouře na Plzeňsku během války a po vzniku Československé republiky (1917-1919). *Minulostí Západočeského kraje*, 2005, roč. 50, s. 181-248.

JUDr. František Kříž a město Plzeň. *Muzejní a vlastivědná práce/Časopis Společnosti přátel starožitností*, 2005, roč. 43/113, č. 4, s. 212-220.

Sociální (socialistický) a národní radikalismus v poválečné Plzni (říjen-prosinec 1918). *Bolševismus, komunismus a radikální socialismus v Československu*, sv. 4, Praha, 2005, s. 11-33.

Věra Steinbachová

Archivy na Tachovsku a Domažlicku. In *Český les - příroda, historie, život*. Praha, 2005. s. 399-410. (spoluautorství M. Novotná).

Michal Tejček

Kapucíni v Brně v 17. a 18. století. *Brno v minulosti a dnes*, 2005, roč. 18, s. 145-200.

Specifika fondů AM Rábí, AM Kolinec a AM Hory Matky Boží. *Ročenka Státního oblastního archivu v Plzni 2004*, Plzeň, 2005, s. 131-136.

Ladislava Váňová

Cesta mladého hraběte Ludvíka Alfréda Viktorína Windischgrätze do Japonska před sto lety. *Ročenka Státního oblastního archivu v Plzni 2004*, Plzeň, 2005, s. 71-75.

Miroslav Vetrák

Psalo se před 100 lety na Tachovsku. *Tachovská Jiskra*, 2005, roč. 15, č. 1-52. (Seriál 52 článků)

Tachovsko a okolí před 100 léty. *Tachovský deník*, 2005, roč. 14, č. 6-304. (Seriál 51 článků v sobotních číslech novin)

Vladimír Vlasák

Dějiny obce Chlum Svaté Maří. Chlum svaté Maří, 2005. 41 s.

Poznámka k pozemkovým knihám ve fondech archivů měst. *Ročenka Státního oblastního archivu v Plzni 2004*, Plzeň, 2005, s. 120-125.

Eva Vlasáková

Sběrné středisko pro odsun Němců v Novém Sedle. *Ročenka Státního oblastního archivu v Plzni 2004*, Plzeň, 2005, s. 136-140.

Karel Waska

Archive in Bayern: Aufsätze – Vorträge – Berichte – Mitteilungen. Bd. 1, 2003, 415 S. *Archivní časopis*, 2005, roč. 55, č. 2, s. 151-153.

Bibliografie zahraniční archivní literatury za léta 1999-2001. *Sborník archivních prací*, Praha, 2005, roč. 55, č. 1, s. 5-213 (člen autorského kolektivu).

Handbuch der bayerischen Geschichte. IV. Band. Das neue Bayern. Von 1800 bis zur Gegenwart. 1. Teilband. Staat und Politik. München, Verlag C.H. Beck 2003, XXXIII + 1047 S. 2. völlig neu bearbeitete Auflage. *Archivní časopis*, 2005, roč. 55, č. 2, s. 154-155.

Některé problémy pořádání archivních fondů měst do roku 1945. *Ročenka Státního oblastního archivu v Plzni 2004*, Plzeň, 2005, s. 109-116.

Eva Wasková

Informace o výstavě česko-francouzských průmyslových vztahů v Roubaix. *ČAS v roce 2004. Ročenka České archivní společnosti*, Praha, 2004, s. 76-79.

Zprávy a informace

Inventarizace fondu AM Staňkov - Problémy s pořádáním fondu poznamenaného neodbornými zásahy v minulosti

Radka Kinkorová

Ke konci roku 2005 byl v rámci systematického zpřístupňování archivů měst ve Státním okresním archivu Domažlice se sídlem v Horšovském Týně dokončen koncept archivní pomůcky ke středně rozsáhlému fondu Archiv města Staňkov. Badatelsky vyhledávané fondy archivů měst a městeček obsahují ojedinělé písemné materiály k poznání politických, hospodářských, sociálních a kulturních dějin těchto lokalit. Jedinečnost a individualita obecních a městských reprezentací a správ, přispívající k odlišnému vývoji jimi řízených obcí, s sebou nese i specifický přístup ke zpracovávání a zpřístupňování fondů archivů měst. Inventarizace fondu AM Staňkov vyžadovala kromě vypořádání se s komplikovaným správním vývojem lokality, která vznikla spojením dvou původně samostatných obcí Vsi Staňkova a Městysu Staňkova v roce 1938, ještě trpělivost s pořádáním fondu, poznamenaného předchozím zpracováním amatérským archivářem v 50. letech minulého století.

První zmínka o Staňkově pochází z roku 1233, kdy byla obec zmiňována jako sídlo velmože a královského úředníka Vitly ze Staňkova. Ten ji vlastnil až do roku 1271, kdy přešla již trhová ves s farním kostelem sv. Jakuba Většího do majetku ženského premonstrátského kláštera v Chotěšově. Ze zmínky o farním kostele vyplývá, že připomínanou lokalitou je bývalá Ves Staňkov ležící na pravém břehu řeky Radbuzy u soutoku s říčkou Zubřinou. V roce 1299 ji chotěšovský klášter propůjčil do doživotního užívání Hartmanovi z Touškova.

V té době, nejdéle však před rokem 1367, se na druhém břehu řeky postupně vyvinulo městečko (Městys) Staňkov. Půdorys náměstíčka a z něj vycházející síť ulic ukazují na založení na zeleném drnu, které se uskutečnilo pravděpodobně z podnětu chotěšovského kláštera jako reakce na skutečnost, že tudy vedla dálková cesta z Prahy a Plzně do Domažlic a dále do Bavorska.

V procesu změn majetkové držby za husitských válek došlo v roce 1425 k zástavě obou Staňkovů Zdeňkovi z Drštky, který byl zástavním pánem horšovskotýnského panství. S ním přešly obě lokality do zástavy Ladislava Popela z Lobkovic a v držení Lobkoviců se oba Staňkovy nacházely až do roku 1621. Jako bělohorské konfiskáty je v rámci horšovskotýnského zboží získal bavorský hrabě Maxmilián z Trauttmansdorffu, který Městys Staňkov odstoupil roku 1624 zpět chotěšovskému premonstrátskému klášteru, kdežto ves zůstala nadále v majetku horšovskotýnského panství, ke kterému byla natrvalo prodána již roku 1576.

Obě staňkovské obce zůstaly samostatnými sídly, každé ze sídlišť patřilo k jinému panství a po vzniku Klatovského kraje je dokonce oddělovala i hranice krajská. Do roku 1848 leželo městečko na panství Chotěšov v kraji Plzeňském a ves na panství Horšovský Týn v kraji Klatovském.

V roce 1934 patřily obě lokality pod soudní i politický okres Horšovský Týn. V roce 1938 se obce politicky i hospodářsky sloučily a na místo dosavadních dvou úřadujících obecních úřadů nastoupila Správní komise pro sloučené obce Ves Staňkov a Městys Staňkov.

Prvním krokem ke sloučení obou Staňkovů byla rozluka politické obce Ves Staňkov ve dvě místní obce Ves Staňkov a Krchleby (Krchleby 1869-1910 samostatná ves, 1921 osada obce Staňkov Ves, 1928 samostatná obec, 1961-1970 osada Staňkova). Po upravení majetkových záležitostí rozlučovaných obcí byla obec Krchleby 27. 10. 1928 osamostatněna, společné zastupitelstvo bylo rozpuštěno a v obou obcích byla jmenována správní komise.

Po projednání a schválení sloučení obcí v obou staňkovských zastupitelstvech bylo rozhodnuto o jejich spojení. Dosavadní zastupitelstva byla rozpuštěna a správu obecních záležitostí nadále vedla správní komise dosazená a jmenovaná okresním výborem v Horšovském Týně rozhodnutím č. 22526/38 ze dne 8. 8. 1938. Zbývalo ještě úředně ustanovit název nově vzniklé obce. Ministr vnitra tak učinil výnosem ze dne 27. 1. 1942 č. 787/1942-9 podle §1 zákona ze dne 14. 4. 1920, č. 266 Sb., kdy pro obec vzniklou sloučením obcí Městyse Staňkova a Vsi Staňkova, jejíž německý úřední název „Stankau“ byl ustanoven již výnosem ze dne 8. 8. 1940, č. 22.138/1940-9, potvrdil český úřední název „Staňkov“.

Předchozí zpracování fondu

Celý archiv zpracoval a uspořádal vrchní oficiál státních drah Emanuel Kubla, pozdější archivář okresního archivu Stod, rodák z Rakovníka, který byl zároveň městským kronikářem a současně správcem muzea Staňkovska, v němž byly uloženy i některé staňkovské písemnosti. Kubla k fondu přiřadil i písemnosti jiných fondů (fary, škol, školní rady, cechů, záložny, spolků aj.) a mnohdy nerozlišoval mezi Staňkovem Vsí a Městysem. Písemnosti uspořádal přísně chronologicky, takže došlo i k roztržení spisů. K některým jednotlivým písemnostem, někdy ke skupině písemností, zhruba do roku 1850, pořídil registry. Ty byly psány strojem na formátu A5 a vloženy u jednotlivých písemností ve fondu (jsou tam i nadále ponechány). Další kopie tohoto registru tvořily kartotéku ve čtyřech papírových krabicích. Navíc byly tyto registry sepsány ve dvou knihách (inventářích) podle čísel, která Kubla jednotlivým registům přidělil. Registry byly vytvořeny značně nevyváženě – zatímco nejstarší písemnosti byly popsány jednotlivě list po listu, mladší písemnosti zhruba od 60. let 19. století popisoval E. Kubla jako blok spisů vytvořených v průběhu jednoho roku, např. „obecní registratura 1885“.

E. Kubla se zasloužil o zachování staňkovského archivu v hodnotném celku a o částečné zpřístupnění fondu, neboť původní podoba obecní registratury nezaručovala snadnou orientaci. Písemnosti z roku 1936 nebyly zřejmě E. Kublou zpracovány a zůstalo tudíž zachováno jejich původní řazení podle počátečních písmen jednotlivých spisů, např. pod „E“ evidenční koně, exekuční věc, „F“ oznámení ztráty propouštěcího listu Josefa Falouta, fotografická soutěž, „H“ lesní hospodářství atd. Snad byla tímto způsobem spisovna vedena už dříve. Na spisech z roku 1866 se vyskytují značky, které vždy tvoří písmeno a číslo, tj. začáteční písmeno jména osoby, které se spis týká (např. pronájem šenku panu Kozinovi - K 1), ale jinak nebylo rozlišeno, o jakou záležitost se jedná, takže pod jednou značkou se spolu sešly např. stavební, branecké, berní a některé další záležitosti.

Současné zpracování

Ačkoli zde existuje více původců a podle zásad archivní teorie by mělo vzniknout několik fondů, pro snazší orientaci ve fondu jsem se rozhodla pro jeden společný fond, zahrnující spisy vzniklé působností všech předchůdců města Staňkov do roku 1945.

Fond je zinventarizován v jednom inventárním seznamu složeném ze tří celků, odpovídajících pomyslným fondům městského úřadu Městyse Staňkov, obecního úřadu Vsi Staňkov a městskému úřadu Staňkov, se společným úvodem. První inventární seznam zpřístupňuje archiválie vzniklé z činnosti městského úřadu Městys Staňkov (1639-1938) a je rozčleněn do obvyklých diplomatických kategorií. Po listinách (všechny se týkají městyse), knihách a registraturních pomůckách následuje část inventáře evidující spisový materiál z let 1634-1849, která má podobu stručných katalogových zápisů (s využitím Kublových regist, jež jsou ve fondu ponechány i fyzicky). Tato část archivní pomůcky není ovšem typickým katalogem, tzn. zápisy neobsahují přesné datum, místo vydání, počet listů ani jazyk písemnosti, nejsou dokonce pořízeny ani

pro každý spis zvlášť, ale v jednotlivých letech jsou věcně pospojovány jednotlivé případy (např. stavba silnice, repartice, zaopatření postrkem dodaného apod.). Pořízení katalogu podle archivních pravidel by tento inventář zbytečně zatížilo. K usnadnění vyhledávání je tato část spisového materiálu zpřístupněna jmenným, místním a věcným rejstříkem, zařazeným na konec archivní pomůcky.

Spisový materiál městského úřadu Městys Staňkov z let 1850-1938 nebyl signován, a proto je v pomůcce uspořádán ve dvou manipulacích věcně podle základních pravidel.

Druhou část tvoří inventář zpřístupňující písemnosti vzešlé z činnosti obecního úřadu Vsi Staňkova (1864-1938), opět v obvyklém řazení diplomatických kategorií. Dochovaný spisový materiál z let 1864-1938 nebyl ani na zdejším úřadě značkován a v inventáři je uspořádán věcně podle základních pravidel.

Třetí část inventárního seznamu obsahuje písemnosti sloučených obcí. Spisy z let (1930) 1938-1941 (1942) nejsou značovány a byly uspořádány věcně podle základních pravidel. Spisy vzešlé z činnosti vládního komisaře z let (1939) 1941-1945 byly vedeny v 11 oddílech a dalších pododdílech a jsou uspořádány podle původních registraturních značek.

Inventární seznam map a typářů je z důvodu přehlednosti pro všechny původce společný.

Při pořádání fondu AM Staňkov byly 4 bm přearženy k jiným fondům (MNV, cechy, školy, spolky, záložna aj.) a 2 bm byly skartovány, protože nezpracovaný fond obsahoval velké množství bezcenného materiálu.

V současné době fond AM Staňkov obsahuje písemnosti z let 1639-1945 (1950) v rozsahu 17 bm, koncept archivní pomůcky je ve stadiu posuzování.

Archiv města Cheb - několik poznámek k dějinám jeho pořádání - 2. část

Karel Halla

Johann Josef Clauser zanechal v chebském archivu velmi hlubokou stopu. Během svého pobytu v Chebu navrhl chebské městské radě, aby jmenovala adjunkta Georga Adama Ottu novým městským archivářem. Dokonce mu vystavil i osvědčení o tom, že se výborně v archivu vyzná a že byl vždy velkou oporou svému předchůdci Schlechtovi. Dále Clauser radě doporučil, aby vedle archiváře zaměstnala ještě pomocného adjunkta-registrátora Johanna Nepomuka Eisenhoffa. Co se týká fungování archivu, prosadil Clauser to, že se z něj nesmí vyjímát v žádném případě originály. Pokud bude někdo originál potřebovat, má se vyhotovit jeho opis. V případě, že do originálu listin bude chtít nahlédnout městská rada, přinese osobně archivář požadovanou listinu či knihu na zasedání a po nahlédnutí ji opět vrátí na původní místo. Clauser dále považoval za nezbytně nutné, aby se archiv znovu prostorově spojil se spisovnou a vytvořil tak kompaktní funkční spisovnu. Všechny zmíněné kroky se mu podařilo postupně prosadit.

Georg Adam Otto byl 1. července 1771 jmenován soudním stařešinou „consenior judicii“. Na jeho místo nastoupil archivní adjunkt Johann Nepomuk Eisenhoff, který tak zastával místo registrátora, jeho roční plat činil 200 zlatých. K ruce mu byl přidělen pomocník, jenž pobíral 150 zlatých. Správa archivu však již nebyla svěřena archiváři, ale jednomu ze členů městské rady, který za dohled nad archivem dostával roční paušální sumu 100 zlatých. Město tak ušetřilo ročně 50 až 100 zlatých. Tato úspora se mu však v následujících letech krutě vymstila.

Práce v archivu byla v této době prakticky přerušena. Vystřídalo se zde několik adjunktů, jejichž práce však spočívala pouze ve vyhledávání dokumentů. Pořádání spisovny a archivu tak bylo zcela přerušeno. Roku 1796 zakoupilo město za 32 zlatých 52 krabic, do kterých byl celý archiv uložen a schován na půdu staré radnice. Měl tak být uchráněn před poškozením napoleonskými vojsky. Uchráněn však zůstal i před dalšími pořadacími pracemi a občasně zásahy badatelů-amatérů k jeho uspořádání taktéž příliš nepřispěly. Jednou z největších pohrom pro archiv bylo funkční období starosty Abrahama Vinzenze Josefa Totzauera. Ten nechal roku 1823 archiv přestěhovat z půdy staré radnice na půdu radnice nové. S archiváliemi, jak píše ve své kronice Pröckl, bylo nakládáno jako s hnojem či makulaturou. Námezdními dělníky byly bez dozoru přenášeny v koších na vlhkou půdu a tam bez ladu a skladu kupeny na hromady. Z listin si prý chlapci dokonce vyráběli malé bubínky.

Roku 1835 se kolem starého městského archivu začal pohybovat Vinzenz Pröckl. Jeho zásahy byly zpočátku také motivovány vlastní badatelskou činností. Pröckl si však vytvořil jakýsi základní přehled o obsahu archivu a začal ho opět pořádat. Jeho práce v archivu trvala do roku 1857 a přinesla velké zpřehlednění celé registratury po četném stěhování. Jeho obsáhlá kronika, založená právě na výsledcích bádání v chebském archivu, je jedním z prvních, i když ne zrovna spolehlivých, ucelenějších výkladů dějin Chebu a Chebska.

V létě roku 1849 vyslal František Palacký do Chebu svého spolupracovníka Václava Vladivoje Tomka. Měl v chebském archivu vyhledat duplikáty privilegií a listin, které by mohly být předány do sbírek Zemského muzea v Praze. Tomek našel celkem 117 duplikátů a vytypoval dalších 30 listin většinou z 15. století, které měly být zapůjčeny do Prahy za účelem pořízení opisů. K celé této transakci opravdu došlo. Již 27. srpna 1849 byl vystaven revers o předání 117 listin a zapůjčení 30 dalších k opisu.

Reforma státní správy a nařízení týkající se předávání kompetencí a materiálů z 15. listopadu 1849 přinesly archivu další výrazné ztráty. Nelze již přesně říci, kolik archiválií muselo být z registratury převedeno na nově vzniklé instituce. Tak například roku 1897 bylo zpět do archivu vráceno přes 500 gruntovních knih, které byly právě roku 1849 předány Okresnímu soudnímu prezidiu v Chebu. Část městské registratury byla také přestěhována do tzv. Stadthausu, dnešního sídla Krajského muzea, a zde uložena na půdě a v několika dalších místnostech.

Největší ztráty archivu města Cheb přineslo působení komorního komisaře Mikuláše Urbana z Urbanstedtu. Ten doslova vyštípal z archivu dosavadního Vinzenze Pröckla. Nabídl se městu, že sepíše kompletní inventář archivu. Tato bezesporu láková nabídka chebský občanský výbor přesvědčila natolik, že 29. ledna 1858 s okamžitou platností zprostila Pröckla funkce městského archiváře a předala archiv s knihovnou do rukou Urbanstedta. Ten se celé čtyři roky prakticky denně věnoval pořádání archivu. Pak ale zpohodlněl natolik, že přiměl i přes pochyby městské rady občanský výbor, aby mu archiválie byly nošeny ke zpracování přímo domů. Dokonce mu město platilo děvečku, která mu v nůších nosila archiválie do bytu. Spousta materiálu se tak nenávratně ztratila. Urbanstedt totiž archiválie rozesílal jako prezenty po různých institucích. Šťastnými příjemci se mimo jiné staly například Germánské muzeum v Norimberku, Národní muzeum a archiv v Praze a mnoho soukromých osob a spolků. Aby jeho sláva byla co největší, byly jeho donace uveřejňovány v časopisech jako *Anzeiger für Kunde der deutschen Vorzeit* či *Mitteilungen des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen*. Archiv tak nenávratně přišel o spousty cenných písemností.

Přes neustálé protesty Vinzenze Pröckla se s tímto stavem věcí nic nedělo. Až roku 1865, když se členem občanského výboru, který na archiv dohlížel, stal profesor Wolf, došlo k výraznému obratu. Na schůzi občanského výboru 3. dubna 1865 byl Mikuláš Urban z Urbanstedtu zbaven funkce regulátora archivu a donucen vrátit všechny archiválie zpět na své místo. Dále byla ustanovena komise ve složení JUDr. Gschier, pan Ditrich a prof. Wolf, která měla na archiv

dohlížet. 26. září 1865 bylo pak občanským výborem místo archiváře svěřeno dr. Franzu Kürschnerovi.

Dr. Kürschner začal hned v říjnu 1865 s pořádacími pracemi. Nejprve se zaměřil na to, aby získal pro archiv vhodné prostory. Nakonec se našlo kompromisní řešení a celá spisovna byla uložena do tří přízemních místností staré radnice, které dříve sloužily jako byt kočího. Kürschner během svého tříletého působení v archivu rozdělil archiválie chronologicky do tří hlavních oddílů: listiny, městské knihy a aktový materiál. Knihy a aktový materiál byly dále roztrženy do tematických skupin, listiny pak na městské a soukromé. Kürschner tedy provedl hrubé roztržení archivu do tematických skupin s vnitřním chronologickým členěním. Výsledkem jeho práce byl katalog městského archivu, který měl sloužit hlavně badatelské veřejnosti. Dr. Kürschner se s chebským archivem rozloučil 27. srpna 1868 a odešel jako gymnaziální profesor do Opavy a zanedlouho poté do Vídně na místo archiváře říšského ministerstva financí.

Jeho nástupcem byl na Kürschnerovo doporučení 7. září 1868 jmenován Anton Riedl. Ten však v archivu působil pouhých 8 měsíců a poté za záhadných okolností zmizel. Patrně spáchal sebevraždu a jeho tělo nebylo nikdy nalezeno.

7. září 1869 byl městským archivářem jmenován Georg Schmidt. Jeho zájmem však byla spíše muzejní činnost, a archiv tak byl nutně zatlačen do pozadí. Na jaře roku 1874 odchází z Chebu a stává se písařem studijní knihovny v Salzburku. Jeho život však opět končí tragicky, když se finančně zruinován vrací do Chebu. 14. března byl nalezen mrtev u sochy sv. Jana Křtitele na Zelené Hoře, spáchal sebevraždu.

Od roku 1874 bylo místo archiváře opět prázdné. Občanský výbor sice vypsali jakési výběrové řízení, do kterého se přihlásilo 13 kandidátů, ale vybraný dr. Ludwig Gabl nakonec místo nepřijal a městský výbor se ho zatím rozhodl neobsazovat. Ke slovu se tak opět dostal starý známý Vinzenz Pröckl, který opět začal v archivu pracovat bez nároku na mzdu. Později s Pröcklem spolupracoval městský registrátor Helm, který zařazoval do registratury novější aktový materiál a Pröckl se staral o staré archiválie. Za vedení archivu dostávali dokonce i menší plat a přivydělávali si také prodejem starého papíru vytržitého z archivu. Důležitým počinem Vinzenze Pröckla pro systematické třídění archiválií bylo zavedení fasciculů, které i přes četné zásahy Heinricha Gradla, Karla Siegla a Heriberta Sturma přežily do současnosti.

Roku 1878 povolal občanský výbor města Chebu do funkce pomocného archiváře a muzejníka Heinricha Gradla. Pröckl se kvůli své nemoci v archivu objevoval jen sporadicky, a tak se stal Gradl nedlouho po svém nástupu jediným archivářem, který se navíc ještě staral i o městské muzeum. Gradl vystudoval v Praze historii a germanistiku a měl pro archivní práci ty nejlepší předpoklady. Záhy však zjistil, že Pröcklem všude proklamovaný pořádek a systém, dle kterého jsou archiválie utříděny, je jen pouhým zbožným přáním a v archivu samotném panuje velký zmatek. K definitivnímu jmenování archivářem došlo až v květnu 1882. O rok později obdržel Gradl od města instrukce, které se opíraly především o Kürschnerův návrh obecných zásad pořádání chebského archivu. Jednalo se o 14 bodů, ve kterých je Gradl neustále upomínán, že musí respektovat Kürschnerovo pořádací schéma a dále ho ve stanovených intencích prohlubovat. Následujících deset let se Gradl věnoval mravenčí práci a třídil dle Pröckla zcela marginálních 150 obsáhlých svazků a několik set knih, které doposud nebyly popsány a začleněny do registratury. Právě v této době vzniklo několik zásadních regionálních studií a edic, z nichž vyčnívají především Monumenta Egrana (edice regestovaných listin k dějinám Chebska do roku 1322) z roku 1886, dále edice několika chebských kronik z roku 1884 a v neposlední řadě i dějiny Chebska do roku 1437. Vedle těchto stěžejních prací sepsal i spousty článků a drobnějších monografií, které jsou dodnes badateli hojně využívány.

Heinrich Gradl se po letitém úsilí domohl nového důstojnějšího prostředí pro uložení městských archiválií. Archiv byl roku 1892 kompletně přestěhován do tří místností v přízemí tzv. Rudolfiny. Tam se Gradl zpočátku věnoval uspořádání archivní knihovny, která tehdy čítala více jak

tři tisíce svazků. Stále se věnoval začleňování oněch 150 svazků, přičemž musel vytvořit celou řadu nových tematických skupin.

Na začátku roku 1894 začal Gradl pracovat na návrhu nového pořádacího schématu, který vlastně spočíval v rozšíření Kürschnerova archivního pořádku. Dokonce sepsal program, dle kterého hodlal postupovat při vytváření nového pořádacího schématu:

1. Detailní roztřídění všech 1200 fascikulů
2. Ukončení pořádání 150 neprohlédnutých svazků
3. Návrh detailního katalogu po úplném uspořádání archivu
4. Oštitkování šuplíků a jednotlivých fascikulů
5. Vyřazení a odložení bezcenných spisů
6. Orazítkování a pročíslování jednotlivých archiválií
7. Odkazy na uložení v jiných fasciklech
8. Sepsání velkého archivního katalogu
9. Uspořádání a systemizace knihovny
10. Oštitkování bezmála 3500 knih
11. Návrh knihovního katalogu

Tento odvážný program však Heinrich Gradl bohužel nestihl realizovat. 16. ledna 1895 kolem poledne spadl při hledání jedné knihy ze žebříku a zlomil si holenní kost na pravé noze. Záhy musel kvůli sněti podstoupit amputaci nohy a 3. března zcela vysílen ve věku 53 let zemřel. Odešel tak doposud nejvýraznější chebský archivář a historik, který vytvořil základ současného stavu archivu města Cheb.

Preitensteinská tovární škola

Martina Matušková

Při generální inventuře v roce 2001 byly ve Státním okresním archivu Plzeň-sever nalezeny písemnosti vzniklé z činnosti tovární školy v Preitensteině, která v 19. století fungovala u zdejší sklárny na bývalém nečtinském panství. Ačkoliv se o existenci této školy vědělo z jiných pramenů, dokumenty pocházející přímo z její činnosti zatím chyběly. Do okresního archivu byly s největší pravděpodobností převzaty v 50. letech společně s písemnostmi Obecního úřadu Nečtiny a v dosud nezpracovaném fondu unikly pozornosti. Dochovaný materiál je z let 1877–1896, z posledních 20 let existence školy, a obsahuje 20 knih - výkazy prospěchu a docházky, třídní knihu, hlavní matriky a seznam zápůjček ze žákovské knihovny. Fondy soukromých továrních škol se v písemnostech okresních archivů vyskytují ojediněle. Na území dnešního okresu Plzeň-sever fungovaly pouze dvě tovární školy. Kromě školy u plachtínské sklárny víme ještě o české tovární škole v Sulkově, zřízené v roce 1876 západočeským báňským akciovým spolkem (Westböhmischer Bergbau Actien Verein). Ta ovšem v roce 1922 získala právo veřejnosti, naproti tomu preitensteinská tovární škola do konce svého působení zůstala soukromá.

V období tereziánských reforem bylo poprvé řešeno postavení a úkoly soukromých škol. Všeobecný školský řád (1774), vypracovaný zaháňským opatem Ignácem Felbigerem, vycházel přitom ze zásad platných pro veřejné školy. Říšský školský zákon č. 62/1869 ř. z. postavení továrních škol znovu definoval. Bylo povinností majitelů továren, zaměstnávajících děti, jež nemohly navštěvovat obecnou školu, zřídit soukromou školu. Rodiče nebo jejich zástupci, rovněž i majitelé továren nesli zodpovědnost za pravidelnou školní docházku.

Preitensteinská skelná huť na panství Nečtiny.

Nutno podotknout, že z činnosti hutě samotné se žádný archivní materiál nedochoval. Dílčí informace můžeme čerpat z jiných archiválií, např. ze sčítacích operátů ve fondu Okresní úřad Kralovice či zповědních seznamů nečtinské fary. Významným zdrojem informací - při kritickém přístupu, který tento druh pramene vyžaduje - jsou vzpomínky pamětníků, především kronika Františka Rückla, jednoho z posledních preitensteinských sklářů, a rodinná kronika Jílků. Tu sepsali v první polovině 50. let 20. století potomci účetního Václava Jílka, působícího na preitensteinské huti.

Preitensteinská skelná huť byla založena správou nečtinského panství v roce 1824 v lesích nedaleko Plachtína, na katastrálním území Březín. Podle tehdejší majitelky panství Josefy Lažanské byla nazývána rovněž Josephinenhütte, Josefinina huť. O založení sklárny v roce 1824 hovoří už Sommerova topografie. Plachtínské polesí bylo bohatým zdrojem důležité suroviny pro provoz sklárny – palivového dříví a druhotně i dřevěného popela na výrobu potaše. V huti bylo vyráběno duté a tabulové sklo - skleněné poklopy, rourky k tlakoměrům, obyčejné tabulové a okenní sklo a jiné výrobky.

Prvním doloženým nájemcem byl Václav Čapek. S jeho jménem se setkáváme i ve zповědním seznamu Farního úřadu Nečtiny z roku 1834. Z téhož pramene víme, že v té době v huti žilo 131 osob ve 27 domácnostech. Šest sklářů zde vyrábělo tabulové sklo a osm sklářů sklo duté. Podle Rücklových zápisků Čapek zkrachoval kvůli podvodům správce, který aby zahladil stopy v účetních knihách, huť zapálil. Ta prý do základů vyhořela. Jako další si preitensteinskou skelnou huť pronajal Hermann Glasser. Podle záznamů v knihách intabulací, uložených ve fondu Velkostatek Nečtiny (SOA Plzeň, pobočka Klatovy), se v roli nájemce objevuje v letech 1836–1852.

V roce 1852 si sklářskou huť v Preitensteině pronajal od hraběte Mensdorfa-Puillyho, který nečtinské panství koupil r. 1839, Jan Rückl, původně sklářský pomocník v pavlovské sklárně na Sázavě. Narodil se roku 1827 ve sklárně ve Starém Hobzí na jižní Moravě. 4. října 1853 se oženil v Lipnici nad Sázavou s Annou Novákovou, dcerou lipnického šenkýře a měšťana Antonína Nováka. Na tehdejší dobu to byla žena velmi vzdělaná – mluvila česky, německy, částečně francouzsky, hrála na piano. Manželům Rücklovým se narodily čtyři děti. V dubnu 1861 mladou rodinu potkala krutá rána. Skelmistr Jan Rückl předčasně zemřel v nedožitých 34 letech. Po jeho smrti se vedení huti na dalších 35 let ujala vdova Anna, nejprve spolu se svým švagrem Ignácem Rücklem, Janovým bratrem. Pro neshody se však záhy rozešli, Anna Ignácovi vyplatila vysoké odstupné a v dalších letech řídila prosperující podnik úspěšně sama. Dokázala, že je mimořádně schopnou osobností a ve svém okolí si získala respekt.

Při preitensteinské sklářské huti byla majiteli sklárny zřízena soukromá škola pro děti zaměstnanců. Nevíme přesně, od kdy fungovala. Podle Miloslava Bělohávků (800 let Nečtin) je poprvé zmiňována roku 1826, autor však pramen neuvádí. Také již v Sommerově topografii se objevuje informace o škole při sklárně. Jednalo se o pobočku filiální školy v Březině. V kronice rodiny Jílků se uvádí, že byla škola založena, až když první dítě nájemkyně sklárny Anny Rücklové dosáhlo školního věku, tomu by odpovídal rok 1861. Zpráva je dosti nepravděpodobná.

Jednalo se o školu jednotřídní o třech odděleních a je důležité podotknout, že s vyučovacím jazykem českým. Preitensteinská sklárna totiž tvořila český ostrůvek v jinak poněmčené oblasti. Sklářské rodiny byly všechny české, němčinu jako svůj obcovací jazyk v roce 1890 uvedlo jen 22 % obyvatel hutě - rodina po lesním Geyerovi a pomocný pracovní personál.

Z poměrně početných sklářských rodin navštěvovalo školu průměrně 50 – 60 dětí, nejvíce, a to 62, ve školním roce 1882–1883. Později už měl počet žáků sestupnou tendenci. Platí to zvláště pro období po roce 1886. Tehdy se začalo s výrobou skla v Kamenickém Šenově, kde Anna Rücklová pro svého syna Adolfa zřídila vlastní sklárnu. Uvědomovala si, že preitensteinská sklárna po téměř 60 letech svého působení spotřebovala mnoho dřeva z okolních lesů. Byla také sklárnou nájemní, závislou na smlouvách s vrchností. Z těchto důvodů byla produkce ve sklárně postupně snižována, zmenšoval se i počet dělníků, a tím i počet žáků školy. Ve 2. pol. 19. století se pohyboval okolo 40, ve školním roce 1891–92 školu navštěvovalo jen 29 dětí, v roce 1895–96 se počet snížil na 24 a během roku se jich ještě 12 odstěhovalo.

Do tovární školy chodily samozřejmě především děti zaměstnanců huti, podle výkazů docházky a prospěchu ji však navštěvovaly i děti ze dvora zvaného Mostek a ze samoty Dlouhá Louka, byť podle školského zákona ze 14. května 1869 by děti nezaměstnané v továrnách neměly být do tovární školy přijímány. Z Mostku sem docházely děti hajného Josefa Klíče, který pocházel z moravského panství Mensdorfů z Boskovic na Moravě. Pravděpodobně rodině vyhovoval český vyučovací jazyk a nevelká vzdálenost.

Na soukromé tovární škole vyučovali najatí učitelé, kteří podle § 70 říšského školského zákona č. 62/1869 ř. z. museli i na továrních školách být učitelsky způsobilí pro veřejné obecné školy a mravně bezúhonní. Učitelé nebývali stálí, často se střídali. Stávalo se, že se nějakou dobu nevyučovalo. Když jeden vyučující odešel a ještě nenastoupil druhý, docházely děti do německé školy do Březína nebo do Nečtin.

Prvním známým učitelem působícím na tovární škole byl Václav Jílek z Radčic u Plzně. Narodil se 7. 1. 1846 v rodině hostinského Vavřince Jílka. Po studiích na učitelském ústavu a konzervatoři v Praze byl 1. prosince 1864 jmenován učitelem na preitensteinské tovární škole. Od svého příchodu na své první působiště projevoval zájem o provoz sklárny. Načerpal mnoho znalostí, a tak jej Anna Rücklová záhy ustanovila do funkce účetního. Jílkovi v rodinné kronice uvádějí, že to bylo po smrti účetního sklárny Patsche v roce 1871. Ale Václav Jílek se stal účetním pravděpodobně dříve, protože již ve sčítacích operátech z roku 1869 je jako učitel na preitensteinské sklárně uveden Maximilian Raschka, narozený 1843 v Plzni. Václav Jílek byl Anně Rücklové významnou oporou v obchodních záležitostech. Často jezdil na obchodní cesty do severních Čech, do borsko-kamenickošenovské sklářské oblasti, a sjednával zakázky. Po již zmíněném Raschkovi, o němž bohužel žádné bližší informace nemáme, na tovární škole vyučoval František Josef Vyslyšel. Je uveden ve výkazu prospěchu a docházky ze školního roku 1879–1880. Dalším z vyučujících byl Václav Patejdl, který vedl třídu ve školním roce 1882–1883. Šest let, od roku 1883 do 1889, na Preitensteině vyučoval Václav Tomáš. Na učitelském postu jej vystřídal na začátku nového školního roku 1889 Antonín Kankrdlík. Ten na tovární škole vyučoval do roku 1895. Přestože na preitensteinské huti působil krátce, vryl se místním obyvatelům do paměti. František Rückl vzpomíná na jeho muzikálnost. Když se konala na huti nějaká svatba, hrával prý na harmonium, děti ve škole učil národní písně. I v ostatních obyvatelích hutě probouzel národní povědomí - obstarával noviny národní jednoty pošumavské. Po Antonínu Kankrdlíkovi na učitelské místo 15. listopadu

1895 nastoupil poslední z preitensteinských učitelů Augustin Křížek, podle Rückla syn kominíka z Manětína. Jeho příchodem bylo obnoveno přerušené vyučování.

Povinná školní docházka nebyla přísně dodržována. Rodiče ji vnímali spíše dobrovolně. Nejčastějším důvodem nedbalé školní docházky byla běžně praktikovaná práce dětí v továrně. S jejich pomocí se počítalo již od útlého věku. Většina dětí sklářských dělníků, nejen chlapců, ale i děvčat, musela často již od sedmi let přidržovat skláři formu, později odnášet sklo do chladících pecí. Nezřídka se třináctiletý obratný chlapec stal pomocníkem. Na základě výkazů prospěchu a docházky víme, že například ve školním roce 1883–1884 v huti vypomáhalo 21 žáků z 57, v roce 1884–1885 26 z 56, v posledním školním roce 1895–1896 16 žáků z 24, tedy více než polovina. Jako další důvod školní absence je často uváděna nemoc. Příčinou nedbalé školní docházky byla i chudoba, mnohokrát je ve výkazech prospěchu a docházky poznamenáno „chodí bosý“, „nemá prý oděvu“. Některé děti byly zaměstnávány domácími pracemi, zejména péčí o zvířectvo. Setkáváme se s poznámkou „pase husy“. Jsou případy, kdy byli žáci ve službě. Jako důvod nedbalé školní docházky se objevuje i nepříznivé počasí, sněhová vánice znemožnila návštěvu školy z odlehlejších míst, zejména Dlouhé Louky. Po dovršení věku 14 let žáci opouštěli školu, skončila pro ně totiž doba povinné školní docházky. Nedokončili zpravidla ani celý školní rok.

Vyučování na továrních školách muselo činit nejméně 12 hodin týdně. Hodiny pak byly rozděleny mezi 7 hod. ranní a 6 hod. večerní, vyjma hodinu polední. Podle třídní knihy se na Preitensteině vyučovalo v pondělí, úterý, ve čtvrtek i v pátek dopoledne i odpoledne, ve středu a v sobotu pouze dopoledne, neděle byla volná.

Vyučování probíhalo na škole podle jednotných učebních osnov stanovených ministerstvem kultu a vyučování. Vyučovalo se náboženství, čtení, psaní, vyučovací jazyk, počty s měřičstvím, nejpotřebnější věci z přírodopisu, přírodopysu, zeměpisu a dějepisu, kreslení, zpěv a tělocvik. V 1. oddělení se však vyučování omezilo pouze na náboženství, čtení, psaní, počty a zpěv. Ve 2. a 3. oddělení pak učitel žáky vzdělával ve více předmětech. Klasifikována byla i vnější úprava prací.

Ve školním roce 1886–1887 vyučoval učitel Václav Tomáš několik žáků ještě němčinu, byly mezi nimi děti účetního Josefa Moravce. Učitel Antonín Kankrdlík Marii Moravcovou učil hrát na housle. Učitelé na malé preitensteinské škole se tedy snažili své žáky připravit na další studia.

Při škole byla zřízena malá žákovská knihovna. Podle dochovaného seznamu si děti mohly vybírat z 26 knih, výpůjční lhůta byla jeden týden. Často se mezi dětmi půjčovaly práce historické, zejména z českých dějin - Obrázky z dějin vlasti. Vyhledávaná byla i dobrodružná literatura, např. Robinson, Učitel ve francouzském zajetí. Nejoblíbenější byly samozřejmě pohádky, zejména Pohádky národní nebo Hlehlehel v Černém lese.

Rodiče žáků platili školné, ale chudí bývali od placení osvobozeni. Podle hlavní matriky z roku 1880 bylo ze 45 dětí osvobozeno 19, zvláště potomci sklářských pomocníků, topičů, vazaček neboli baliček skla.

Přes velké množství informací, které nám fond poskytuje, zůstává nezodpovězena otázka, kde se na preitensteinské huti vyučovalo. František Rückl ve svých zápiscích uvádí, že vyučování probíhalo v jednom z bytů ve větším obytném domě, ale pouze do r. 1872. Pamětníci z nečtinského okolí tvrdí, že soukromá tovární škola fungovala přímo v obci Plachtín, v domě, který stával v místech u dnešní autobusové zastávky. Tomu by nasvědčovala i informace v kronice rodiny Jílků, že dcery Marie a Anna účetního Václava Jílka chodily do Plachtína do školy. Ani jedno z těchto tvrzení nelze doložit z jiných zdrojů, je však pravděpodobné, že v prvním období se vyučovalo přímo v huti, později děti docházely do 1 km vzdáleného Plachtína.

V květnu roku 1896 vyhasla druhá pec v Preitensteině a provoz sklárny byl definitivně zastaven. V roce 1894 začala totiž lesní správa nečtinského panství dodávat dřevo nově vybudované plzeňské papírně a skelné huti chyběla důležitá surovina, na niž byla sklářská výroba závislá.

18. července 1896 byla ukončena výuka na preitensteinské tovární škole. V pátek 31. července 1896 byla rozdána poslední vysvědčení. Skláři pomalu opouštěli preitensteinskou huť, většina se přesunula do Rücklovy sklárny v Kamenickém Šenově.

Dnes je místo preitensteinské hutě zarostlé lesem. Z větší obytné budovy sklářů zůstala jen malá část, která donedávna sloužila jako hájovna. Z budovy sklárny se dochovaly už jen zbytky zdí. Po cestě k huťskému rybníku je možno nalézt skleněné úlomky nádob, části glazovaných hliněných pánví, kusy surového skla - hmatatelné stopy, připomínající sklářskou výrobu na Preitensteině, zaniklou před 110 lety.

50 let knihovny SOA v Plzni a nové trendy v knihovnách SOkA po roce 2002

Petr Kolář

Oblast knihoven se zdá být poněkud vzdálená přímé archivní problematice. Přesto jde o důležitou součást archivů, bez které žádný odborný pracovník ani seriózní badatel v podstatě nemůže existovat. Je trochu smutnou pravdou, že přitom v institucích, jako je archiv nebo muzeum, mnohdy stojí na okraji zájmu. To je tak trochu jejich osud. Bohužel mnohdy ani sami badatelé nevědí, že zde existují knihovny (a nemalé!) s velice hodnotnými fondy. Archivní knihovny jsou tak stále ještě spíše profesionální základnou pro práci zaměstnanců archivu, kterými jsou využívány odhadem na 90 %, než běžnou pomůckou návštěvníků z řad veřejnosti. Budiž tedy kvitováno s povděkem, že v SOA v Plzni a ostatních SOkA západočeské oblasti se již zhruba dva roky snažíme tento stav změnit.

Po mém příchodu do SOA, 1. 3. 2004, jsem byl pověřen vedením tamní knihovny, zároveň prosazením nové elektronické evidence do provozu a v neposlední řadě pomocí při zavedení užší spolupráce mezi všemi archivními knihovnami. Při práci na těchto úkolech jsem učinil zajímavý poznatek. V roce 2005 oslavila totiž knihovna SOA v Plzni pomyslné padesátileté jubileum - lépe řečeno padesátileté jubileum slaví evidence této knihovny, protože kulatiny se týkají prvního zápisu do přírůstkové knihy. Ten nese datum 12. 11. 1955. Dovolím si tudíž využít tohoto jubilea k malé rekapitulaci, zejména oněch posledních dvou let.

Jak jsem již vzpomenu, nejstarší přírůstkové číslo bylo evidováno před více jak 50 lety. Samotný fond knihovny je samozřejmě starší. K jeho vytváření docházelo zřejmě již od sklonku roku 1948 přebíráním společně s archivními fondy ukládanými v tehdy založeném krajském archivním depozitáři v klášteře v Plasích. To je ta lepší část původního fondu. Druhou tvořil nákup nové literatury, který se ovšem uskutečňoval nikoli podle odborných měřítek, nýbrž podle měřítek ideologických, tehdy plošně uplatňovaných. Co se potom v archivní knihovně objevilo, je jasné; dodnes tato literatura tvoří její svéráznou ozdobu. Po převzetí archivů Ministerstvem vnitra v roce 1954 došlo k postupnému přemísťování celého archivu do budovy v Sedláčkově ul. v Plzni, které bylo dokončeno roku 1956.

Po přemístění se začalo s postupným zpracováváním a evidencí knihovny. V roce 1964 byly formulovány první zásady pro její vedení. Došlo k vytvoření lístkového katalogu, rozděleného na část jmennou a předmětovou; předmětovou vytvořil tehdejší archivář PhDr. Antonín Macák. Zatímco v SOA v Plzni zůstal tento katalog až do roku 2003 jedinou evidencí knihovního fondu, v některých SOkA se již v devadesátých letech přistupovalo k inovaci. Pořizovaly se první elektronické katalogizační programy – jmenovitě Knihopis nebo Lanius. První z nich se objevil kupříkladu v SOkA v Tachově, druhý v Karlových Varech.

Zlom nastal v roce 2002, kdy se po reformě státní správy jednotlivé SOkA staly organizačními jednotkami SOA. Prvním krokem vztahujícím se k modernizaci knihoven bylo rozhodnutí o zavedení jednotného elektronického katalogizačního systému ve všech archivech. Po určitém zvažování byla oslovena již zkušená tábořská firma Lanis a roku 2003 došlo k instalaci katalogizačního systému Clavius do všech archivů spadajících pod SOA Plzeň. Kromě samotného SOA v Plzni šlo o dvě jeho detašované pobočky a devět státních okresních archivů, celkem se tedy program zaváděl na dvanácti místech. Prvním úkolem pro informatiky se tehdy stalo převedení dat ze stávajících Knihopisů do Clavia. Znamenalo to také začátek užší spolupráce všech zúčastněných archivních knihoven, protože nás čekalo zkoordinování práce s programem Clavius na všech pracovištích. Naši výhodou bylo, že záhy jsme v řadách našich informatiků vytipovali kolegu Jiřího Bernase schopného (po náležitém zaškolení) spravovat a udržovat program po odborné stránce, a nebylo tudíž nutné spoléhat na servis mateřské firmy. Tuto práci v současné době neméně dobře vykonává kolegyně Jana Dubinová, která nahradila výše jmenovaného po jeho odchodu na jiné pracoviště. Tím mohla být nastoupena cesta k prvnímu vytyčenému úkolu - koordinaci způsobu zadávání záznamů a dále využití dat katalogů mezi všemi knihovnami. Sjednocení zadávaných dat a co nejvyšší počet zkatalogizovaných titulů jsou pochopitelně nezbytnými předpoklady náležité evidence a využití knihovního fondu. V těchto oblastech máme zatím největší rezervy. Naše knihovny nejsou také prozatím valnou většinou zaregistrovány v celostátní síti ministerstva kultury. To též přináší určité problémy, jako například nepřístupnost některých informací, finančních grantů atd. Tato situace je částečně dána odlišným statutem a podřízeností archivů oproti dalším obdobným institucím, snad se však postupně bude měnit k lepšímu.

Naším cílem je tedy sjednocení dat a jejich postupné zpřístupnění nejprve na intranetu a poté na webu, což naše knihovny otevře daleko více veřejnosti. Dosavadní výsledky se dají hodnotit jako dobré, i když jsme asi počítali s rychlejším tempem. Do cesty se nám staví různé nečekané problémy, často technického, ale především finančního rázu. Postupně se též ukázala potřeba rozšíření stávající podoby programu Clavius o další moduly; například pro archiváře, historiky i badatele velice důležitá oblast odborných časopisů a periodik nenacházela ve stávající verzi programu adekvátní možnost evidence, pokud jsme chtěli dostát předepsaným evidenčním a katalogizačním knihovnickým zásadám. Ke konci roku 2005 se tuto situaci podařilo úspěšně vyřešit zakoupením odpovídajícího modulu. Novinkou je dále vytvoření prozatímní databáze knihoven v interním informačním systému - SOANETu. Ta potřebuje sice v mnoha směrech doladit, ale představuje první praktický výsledek snah o sjednocení databází jednotlivých archivů oblasti.

Mimo to bylo vykonáno mnoho práce v oblasti spolupráce jednotlivých knihoven a knihovnic (event. knihovníků). Na tomto poli se situace změnila velice radikálně. Konají se pravidelné pracovní semináře všech správců archivních knihoven, od počátku roku 2005 začala s úspěchem fungovat pětičlenná knihovnická komise, která průběžně řeší nastalé problémy. Poněkud specifickou otázkou zůstává spolupráce a koordinace při nákupu nových přírůstků. V současnosti se bohužel potýkáme s klesajícími ročními rozpočty na nákup nových titulů, především v jednotlivých SOkA. Z tohoto důvodu dochází také ke snahám o rozdělení nákupu, hlavně dražších publikací, mezi jednotlivé archivy. To je ovšem velice problematická a rozporuplná otázka a v mnoha případech i těžko proveditelná.

Uvádím pár čísel, abyste si mohli učinit představu, kolik knih se nachází v jednotlivých archivních knihovnách. Jde vesměs o stav přírůstkových čísel k 31. 8. 2005:

centrála SOA v Plzni	39 300
pob. Klatovy	4 850
pob. Žlutice	5 020
SOkA Domažlice (síd. Horš. Týn)	18 800
SOkA Karlovy Vary	18 360
SOkA Rokycany	12 870

SOkA Tachov	10 300
SOkA Plzeň-sever (sídl. Plasy)	10 260
SOkA Sokolov (sídl. Jindřichovice)	6 400
SOkA Klatovy	4 860
SOkA Plzeň-jih (sídl. Blovice)	4 690
SOkA Cheb něm. kn.	19 860
česká. kn.	9 100
reg. kn.	2 890

Můj příspěvek bych rád ukončil poděkováním, a to nejprve mým předchůdcům ve správě knihovny v Plzni – paní Haně Vildové a PhDr. Karlu Waskovi. Po jejich práci bylo na co navazovat a dodnes je čas od času zatěžuji prosbami o radu a pomoc. Dále pochopitelně kolegyním a kolegům ze všech ostatních knihoven za jejich vstřícnost, pochopení a trpělivost. Mají obrovskou zásluhu na tom, že vše hladce probíhá a mnozí nadřízení možná ani netuší, jak obětavé pracovnice a pracovníky v nich mají. Naším knihovnám přeji mnoho zdaru do dalšího období a zároveň prosím naše nadřízené, aby nepřistupovali k archivním knihovnám jako k druhotné součásti archivů a projevovali jim stejnou přízeň a podporu jako doposud.

Četnictvo mezi dvěma světovými válkami v archiváliích SOkA Sokolov

Eva Vlasáková

Slovo četník je jihoslovanského původu a v dřívějších dobách se jím údajně nazývali lupiči nebo bandité, protože se často sdružovali do čet. Později se jeho význam naopak obrátil a toto slovo bylo užíváno pro příslušníka oddílů určených k boji s bandity. Výraz četník a četnictvo se vžil v českém prostředí, rovněž užívaný výraz žandarmerie má svůj původ ve Francii.

Do obrazu obecného českého vnímání četnictva se vrylo Haškovo vyličení Švejkova pobytu na putimské četnické stanici při jeho českobudějovické anabázi i dlouhodobé ideologicky motivované vykreslení četníka především jako tvrdého potlačovatele pokrokových snah proletariátu. Dnes se o jistou rehabilitaci takto formovaného nazírání na četníky pokoušejí nenásilnou formou tvůrci televizního seriálu Četnické humoresky.

Zákon zavádějící četnictvo na území celé monarchie byl vydán v lednu 1850. Četnictvo v něm bylo definováno jako vojensky organizovaný strážný sbor určený k udržování veřejné bezpečnosti, klidu a pořádku a jeho prvořadým úkolem bylo pokud možno předcházet porušování a překračování zákonů.

Po vzniku nového československého státu v roce 1918 zůstaly v platnosti dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení. Pro četnictvo platil tedy zákon č. 1/1895 ř. z. z 25. 12. 1894 a související předpisy. Nově byly záležitosti četnictva řešeny až zákonem ze 14. dubna 1920 č. 299/1920 Sb. z. a n., k němuž byly vydány prováděcí předpisy. Podle stávajících zákonných předpisů a podle nařízení příslušných státních úřadů bylo úkolem četnictva udržovat na území Československé republiky veřejný pořádek a bezpečnost. Organizační ustanovení a služební instrukce pro četnictvo z roku 1895, která vymezovala úkoly četnictva, byly pouze upraveny a doplněny, aby odpovídaly novým podmínkám. Četnická služba byla dělena na službu obyčejnou a službu zvláštní. Služba obyčejná zahrnovala úkony, které patřily k běžným nebo pravidelným povinnostem četnictva, a zvláštní služba představovala úkony, k nimž bylo četnictvo vyzýváno orgány veřejné správy.

Četnictvo bylo ustaveno jako vojensky organizovaný strážný sbor a zároveň představovalo orgán politické státní správy, který byl v nejvyšší instanci podřízen ministerstvu vnitra. Četníci měli zakázanu činnost v politických stranách a později i vstup do sportovních a zájmových organizací. Sňatky jim byly povolovány nejdříve po dosažení 30 let a po odsloužení 4 let. Povolení k sňatku mohlo být četníkovi i odepřeno, pokud by sňatek poškodil jeho majetkové a společenské postavení. V roce 1927 byli také podle zákona č. 56/1927 Sb. z. a n. zbaveni volebního práva. Poslední zákonnou úpravou činnosti četnictva v 1. republice se stal zákon č. 28/1928 Sb. z. a n.

Ještě v době osvobozování Československa byl v Košicích 17. dubna 1945 předložen vládě Národní fronty návrh ministra vnitra s názvem „Hlavní zásady výstavby nového bezpečnostního aparátu“, který obsahoval zrušení četnictva. Výnosem ministra vnitra byl vyhlášen 30. června 1945 Sbor národní bezpečnosti výkonným orgánem správních úřadů národní bezpečnosti. Dosavadní příslušníci četnictva s ním měli po provedené očistě splynout. Pro výkon služby Sboru národní bezpečnosti se zpočátku používaly předpisy, které byly v platnosti před 30. zářím 1938, pokud neodporovaly výnosu ministra vnitra a programovým zásadám vlády.

Ve Státním okresním archivu Sokolov je uloženo celkem devět archivně nezpracovaných fondů vzniklých z činnosti četnictva na Sokolovsku především v období let 1918 až 1938. Jediným fondem obsahujícím spisy před vznikem československého státu je Četnická stanice Horní Slavkov z let 1914 až 1916 dokumentující fungování četnictva v době 1. světové války. Hlavními archivními fondy tohoto druhu jsou Okresní četnické velitelství Kraslice a Okresní četnické velitelství Locket obsahující dokumenty z doby 1. republiky. Zbývajících šest archivních fondů vzniklo z činnosti stanic četnictva, popřípadě jeho nástupce, tedy Sboru národní bezpečnosti, rozmístěných v obcích na území Sokolovska v letech 1918 až 1948. Jazykem těchto fondů je vedle potlačené prvotní němčiny čeština. Archivní materiál, typově ve fondech různě zastoupený, tvoří knihy, registraturní pomůcky, spisy a jen v jediném případě mapa představující ostatní materiál. Nejlépe zachovaný archivní fond z činnosti četnictva je Okresní četnické velitelství Kraslice, který obsahuje téměř všechny uvedené typy archiválií četnictva z let 1918 až 1938, včetně kroniky. V ostatních četnických fondech jsou jednotlivé typy archiválií zastoupeny jen zčásti.

Organizační struktura československého četnictva, které podléhalo ministerstvu vnitra, vycházela z rakouského systému a definitivní podobu nabyla po vydání zákona o četnictvu v roce 1920. Zemská četnická velitelství řídila četnická oddělení, zahrnující území dvou i více politických okresů. V prvních týdnech existence československého státu v roce 1918 se však v pohraničních oblastech objevily konflikty národnostního charakteru. V naší oblasti byly vyvolané odporem zdejší německé politické reprezentace proti nové republice a způsobily, byť jen na krátkou dobu, vytvoření zvláštního německého zemského velitelství v Teplicích.

Území četnických oddělení, jež vznikla v Chebu a Karlových Varech, zahrnovala několik okresních velitelství, která byla zřizována v Čechách v sídlech okresních úřadů. Okresní četnické velitelství sídlilo v Kraslicích již od roku 1850. V té době vzniklo rovněž Okresní četnické velitelství Sokolov a po vzniku loketského politického okresu v roce 1913 také Okresní četnické velitelství Loket.

Okresní četnické velitelství řídilo jednotlivé četnické stanice zajišťující bezpečnost ve svých obvodech. V jeho čele stál výkonný četnický důstojník, případně vrchní strážmistr, který byl vojenským představeným všech četnických stanic v okrese. Řídil a kontroloval veškerou jimi konanou službu. Spolupracoval s příslušným přednostou okresního úřadu při řešení bezpečnostní situace. Jeho hlavním úkolem bylo přenášení příkazů okresního politického úřadu na četnické stanice. Vykonával kontroly svěřených stanic a zjišťoval informace o služebním i mimoslužebním chování velitelů stanic a četníků. Stanice byly nejnižším článkem v organizaci četnictva a jejich služební obvody zahrnovaly zpravidla 4 až 5 obcí. V čele stanice stál velitel stanice většinou v hodnosti vrchního strážmistra, případně v nižší hodnosti, ale vždy se jednalo o definitivního četníka. Nejnižší stav stanice tvořili tři muži.

Běžnou činnost četnických stanic popisuje staniční služební kniha uložená ve fondu Četnická stanice Krásno vedená v letech 1934 až 1938 v předtištěných rubrikách. Je zde uveden den a druh služby (např. obchůzky), předepsaný služební výkon (např. udržování veřejného pořádku a bezpečnosti při komunistické volební schůzi 26. dubna 1935), hodina nastoupení služby, doba jejího přibližného trvání, jména osob k službě určených a údaje o návratu z ní a činnosti a opatření ve službě (např. oznámení o průběhu schůze okresnímu úřadu).

Kniha evidence normativních rozkazů, v podstatě oběžníků zemského četnického velitelství, uložená ve fondu Okresní četnické velitelství Kraslice je vedena tak, že v rubrice předmět je stručně popsán obsah rozkazu (např. povel český, pro četnictvo; četníci aspiranti, přijetí nehledě na národnost; četnické zprávy, důkladné sestavování; telegramy, do pole v německé řeči přípustné).

Další z evidenčních knih je rejstřík denních rozkazů a výnosů z let 1919 až 1938, který se jako jediná evidenční jednotka zachoval ve fondu Okresní četnické velitelství Loket.

Protokol o přehlídkách, který vedlo Okresní četnické velitelství Kraslice, je vlastně záznam o kontrolách prováděných nejčastěji velitelem četnického oddělení a vykonávaných také neohlášeně a výjimečně. Náplní těchto přehlídek bylo zejména zjištění početního stavu velitelství a podřízených stanic, zdravotní stav velitele a ostatních četníků, проверки ovládání četnických služebních předpisů u velitele a jeho schopností jako instruktora podřízených, zjištění kázně a způsobu vedení kanceláře a prověření situace v okrese, jež z důvodu objektivnosti byla posouzena i podle vyjádření okresní politické správy.

Kronika Okresního četnického velitelství Kraslice z let 1918 až 1937 se nazývá památkem a je psána v předtištěném formuláři. Obsahuje oddíly nazvané I. Údaje o zřízení a umístění velitelství, II. Jméno nejbližšího představeného velitele, III. Seznam velitelů a IV. Důležité události. Z oddílu III. kroniky lze do určité míry získat informace o rozmístění četnických stanic, neboť jsou zde uvedena místa působení jejich velitelů. V oddíle IV. kroniky jsou zápisy pořizované v průběhu času několikrát ročně a jejich četnost odpovídá nejen plnění povinností stanovených služební instrukcí, ale rovněž četnosti a důležitosti mimořádných událostí hlavně v obvodu působnosti okresního četnického velitelství.

Předtištěný formulář kroniky se lišil podle doby založení kroniky. Jak bylo zjištěno srovnáním kroniky Okresního četnického velitelství Kraslice založené brzy po vzniku Československé republiky s kronikami uloženými ve fondech četnických stanic Krajková, Loket a Svatava vzniklými později, došlo časem ke změně původního formuláře, neboť v nových kronikách byl označen jako oddíl IV. Seznam podřízených gážistů mimo služební třídu a teprve další oddíl byl nadepsán V. Důležité události.

Kromě cenných informací o počátcích nového státu a činnosti četnictva v té době na Kraslicku jsou v kronice Okresního četnického velitelství Kraslice popsány některé významné události v okrese Kraslice. Jednou z nich se stalo v roce 1926 rozhodnutí o vybudování mauzolea v Jindřichovicích, do kterého byly uloženy pozůstatky zajatců z I. světové války, převážně Srbů, zemřelých v zajateckých táborech na území Čech. S tím byla spojena návštěva jugoslávské královny Marie, která se léčila v Mariánských Lázních a jindřichovické mauzoleum při této příležitosti přijela shlédnout „v přísném inkognitu“. Jejího uvítání se ovšem kromě okresního velitele zúčastnili i místní četníci. Zaznamenány jsou dále zásahy proti nepovoleným táborům lidu pořádaným v roce 1929 komunisty a události třicátých let vyvolané těžkou situací hospodářské krize a rostoucím německým nacionalismem.

Kronika uložená ve fondu Četnická stanice Loket nahrazuje do jisté míry absenci ostatních dokumentů tamějšího okresního četnického velitelství. Zaznamenává opět nejen vlastní činnost stanice, ale i důležité události pro loketský okres. Blízkost lázní přiváděla také do Lokte významné návštěvníky, jako byli zástupci států tzv. Malé dohody – Československa, Jugoslávie a Rumunska, kteří se v něm v roce 1927 několik hodin zdrželi. Rovněž zde jsou popsány události třicátých let.

Za léta 1936 a 1937 byly zaznamenány služební výsledky prováděné podle služební instrukce; zatčení celkem 25 a 23 osob v jednotlivých letech, 368 a 375 udání a vykonání 27 a 29 zvláštních služeb na příkaz nebo vyzvání. Podrobně popisuje shromáždění 27. března 1938 v Lokti, kterého se zúčastnilo 12 000 osob a promluvil na něm mimo jiné vůdčí sudetoněmecký politik Karl Hermann Frank. Četnictvo konstatovalo, že přes štvavé projevy nemohlo zakročit vzhledem k nepoměru počtu četníků a množství účastníků akce.

Celá škála působnosti četnictva se pak odráží v pečlivě vedených zápisech podacích deníků Okresního četnického velitelství Kraslice, k nimž jsou většinou pořízeny rejstříky.

Spisy jsou ve fondu Okresní četnické velitelství Kraslice zachovány velmi torzovitě a tvoří je pouze oběžník Zemského četnického velitelství v Praze velitelům četnictva o nutnosti jednotně vyhotovovat ranní zprávy se vzorem, jak při tom postupovat, a výkaz stavu četnictva z roku 1936.

Četnictvo na Sokolovsku ukončilo svoji činnost na podzim roku 1938, kdy toto území bylo nuceno opustit a poté je vystřídaly říšské bezpečnostní složky. V kronice loketské četnické stanice je k tomu zaznamenáno, že se 3. října 1938 shromáždili v Lokti sokolovští a loketští četníci a společně odešli směrem ke Karlovým Varům.

Před archivním zpracováním fondů četnictva bude nutné jejich dokumentaci prostudovat a řádně fondy vymezit. Je pravděpodobné, že události let 1938 jsou v kronice Četnická stanice Loket popsány retrospektivně a zápisy z let 1945 až 1948 jsou již vedeny příslušníky Sboru národní bezpečnosti, kteří v ní pokračovali. Stejně se tak dělo i v kronikách fondů četnických stanic Krajková a Svatava, kde byly popsány události roku 1938 až po osvobození v roce 1945 zřejmě podle tehdy ještě dochovaných autentických písemností nebo také vlastních zážitků četníků. Zejména zápisy v krajkovské kronice z let 1938 a 1945 až 1946 jsou vedeny podle stejného schématu jako zápisy v kronikách z 1. republiky a psal je pravděpodobně bývalý četník, který ze zvyku úřad nazýval ještě v červenci 1945 četnickou stanicí. Zápisy ve svatavské kronice rovněž retrospektivně popisují události za 2. světové války.

Archivní fondy četnictva jsou nevelké svým rozsahem. Dokumentace v nich uložená je však vedena pečlivě, vesměs rukopisně a s užitím tehdejší krásné služební češtiny. Svým popisem doby bude jistě cenným pramenem pro regionální i širší historické bádání.

Použitá literatura:

Macek, Pavel, Uhlíř, Lubomír: *Dějiny policie a četnictva I. - III.* Praha 1997, 1999, 2001.

Kvapilová, Iva: Přehled organizačního vývoje Sboru národní bezpečnosti v letech 1945 - 1950. In: *Sborník Archivu MV*, Praha 2003, s. 68-90.

Seminář k problematice pořádání fondů KSČ

Hana Hrachová

Dne 26. 5. 2005 se v SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích uskutečnil seminář k problematice pořádání fondů KSČ. Hlavní referát přednesl Michael Pešťák ze SOA Plzeň a pak se o své zkušenosti s pořádáním tohoto typu fondů podělili zástupci jednotlivých archivů.

Jako první vystoupila Monika Hálková ze SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, která informovala o tom, že v jejich instituci je uloženo celkem 16 fondů KSČ o celkovém rozsahu 23 bm. Největším fondem je Okresní výbor (OV) KSČ Domažlice s 233 kartony písemností z let 1945 – 1988. Při jeho pořádání z něj budou vyčleněny písemnosti OV KSČ Horšovský Týn a vznikne tak nový samostatný fond.

Dana Václavů ze SOkA Cheb se ve svém příspěvku zabývala stavem zpracování fondů KSČ, celkem se jedná o 22,42 bm písemností z let 1945 - 1988. Ani nejvýznamnější fond OV KSČ Cheb není dochován v úplnosti.

Ve vystoupení Simony Pelcové ze SOkA Karlovy Vary zaznělo, že v evidenci mají 6 fondů OV KSČ, fond Městského výboru (MěV) a 5 fondů základních (ZO) a místních (MO) organizací o celkovém rozsahu 32,17 bm (nezpracováno 27,10 bm, zpracováno 5,07 bm). Dosud byly formou prozatímních inventárních seznamů zpřístupněny jen menší stranické fondy. Pořádací práce na fondech OV Karlovy Vary, Ostrov, Toužim a MěV Karlovy Vary byly zahájeny v roce 2002 Petrou Sofronovou. Zpracování největšího fondu OV KSČ Karlovy Vary probíhá postupně. Fond obsahuje písemnosti z let 1946 – 1989 v rozsahu 27,72 bm, z větší části zápisy ze schůzí a spisy. Materiál byl roztržěn podle následujícího schématu vycházejícího ze směrnic z roku 1967:

B. SPISOVÝ MATERIÁL

b) spisy

- 1. Materiály okresní konference a volených orgánů okresního výboru*
 - 1.1. Okresní konference KSČ*
 - 1.2. Plénium OV KSČ*
 - 1.3. Předsednictvo (byro) OV KSČ*
- 2. Organizačně politická práce – městské, místní, podnikové a celozávodní výbory*
 - 2.1. Městské, místní a uliční výbory KSČ*
 - 2.2. Vesnické organizace KSČ*
 - 2.3. Celozávodní organizace KSČ*
 - 2.4. Závodní organizace KSČ*
- 3. Ideologická práce a stranická výchova*
 - 3.1. Hodnocení stranického vzdělávání členů a kandidátů vybraných ZO KSČ*
- 4. Kontrolní, disciplinární a revizní činnost*
 - 4.1. Stížnosti a podněty občanů k nedostatkům ve městech, obcích a podnicích*

Podobná situace je i v klatovském archivu, kde se fondy KSČ zabývá Jana Sýkorová. I ona se ve svém příspěvku zaměřila na tři největší fondy OV KSČ Klatovy, Sušice a Horažďovice. Po podrobném vymezení obsahu fondů informovala o průběhu pořádání, jako první byl v létě 2004 zpracován nejmenší fond OV KSČ Horažďovice (1,87 bm). Vlastní spisový a skartační plán zřejmě nebyl organizací zpracován a na písemnostech se neobjevují žádné spisové značky. Poukázala na špatný fyzický stav fondů, neboť zápisy jsou již dnes špatně čitelné (nekvalitní papír, průklepy). Archivní struktura fondu KSČ – OV Horažďovice je následující: zápisy z okresních konferencí, zápisy ze schůzí okresního výboru (pléna), zápisy ze schůzí předsednictva (byra). Fondy KSČ OV Klatovy a Sušice budou uspořádány obdobným způsobem v roce 2005.

Jediný okresní archiv, který měl s pořádáním materiálu již větší zkušenosti, je SOkA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích. Jeho ředitelka Petra Martínková hovořila především o pořádání fondů OV Blovice, Přeštice, Stod a Plzeň-jih. Fondy OV, které byly zrušeny v roce 1960, obsahují pouze spisy, které byly roztrženy do skupin: zápisy z konferencí, zápisy ze schůzí plén, zápisy ze schůzí předsednictev, zápisy z aktivů a ideologických konferencí a ostatní písemnosti.

Inventarizace fondu OV KSČ Plzeň-jih byla složitější, neboť nový okres vznikl v roce 1960 sloučením dosavadních okresů Blovice, velké části okresu Přeštice, části okresu Stod, menší části okresu Blatná, čtyř obcí okresu Horažďovice a jedné obce okresu Rokycany. Novým podmínkám tohoto správního uspořádání bylo nutné přizpůsobit i strukturu KSČ, neboť ta kopírovala správní rozdělení státu. Při inventarizaci fondu blovické archivářky v rámci přehlednosti, tehdejšího stupně znalostí a v dobré víře vřadily do fondu OV KSČ v rozporu s provenienčním principem i písemnosti do té doby tvořící v archivu samostatné fondy, ty jsou uvedeny v úvodu inventáře. Pro obhajobu jejich postupu je nutné poznamenat, že důvodem byla především snaha zpřehlednit badatelům

pisemnosti KSČ uložené v archivu. Fond KSČ - OV Plzeň-jih z let 1950 – 1989 je mezerovitý. Pisemnosti z let 1950 – 1960 tvoří tzv. nepravá priora. Nejedná se o pisemnosti OV jako takového, ale o pisemnosti několika jednotlivých ZO a městských výborů KSČ. Při zpracování vycházely ze studie M. Skřivánka o inventarizaci fondu OV KSČ Semily (AČ 1992).

Při inventarizaci fondu bylo upuštěno od použití tradičního pořadacího schématu, které by pisemnosti rozdělilo na knihy a aktový materiál a bylo upřednostněno věcné hledisko. Fond KSČ - OV Plzeň-jih je strukturován následujícím způsobem:

1. *Okresní konference OV KSČ*
2. *Zápisy ze zasedání pléna OV*
3. *Zápisy ze zasedání BOV (POV)*
4. *Zápisy z jednání aktivů OV*
5. *Zpravodaj OV*
6. *Okresní kontrolní a revizní komise (OKRK) OV KSČ*
7. *Základní, závodní a vesnické organizace KSČ a městské výbory KSČ*
8. *Fotografický materiál*
9. *Stanovy, směrnice, agitační materiály ÚV KSČ*

Kateřina Nová ze SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích mluvila o zpracování stranických fondů již na semináři západočeských archivářů v Nečtinech v roce 2004. V příspěvku proneseném na domovské půdě se věnovala především neobvyklému vzniku, dějinám a struktuře fondu KSČ - městský výbor Kralovice a vývoji jednotlivých OV Plasy, Kralovice a Plzeň-sever (obdobná situace jako v SOkA Plzeň-jih). Nově vzniklý OV KSČ Plzeň-sever byl ustaven v březnu 1960. Jeho kompetence zasahovala na území dřívějších okresů Plasy a Plzeň a částečně na okresy Stříbro, Stod, Toužim a Podbořany. Fond z let 1960 – 1990 o rozsahu 32,35 bm byl inventarizován tak, že po zápisech ze schůzí následují spisy a pisemnosti vzniklé z činnosti OKRK. Po nich jsou zařazeny materiály celozávodních výborů a městských a místních výborů rozdělené podle lokalit.

Dále se zabývala fondem MěV KSČ Kralovice. Spíše než o fond v pravém slova smyslu se jedná o sbírku, vytvořenou nahodilým sběrem ředitele ZŠ v Kralovicích Františka Polcara. Ten veškeré získané pisemnosti ukládal do tzv. „městského archivu Kralovice“, který byl okresnímu archivu předán na počátku listopadu 1989. Fondy KSČ v plaském archivu začal zpracovávat na počátku 90. let Miroslav Vild, jeho pomůcky však nebyly akceptovány. Při pořádání fondu OV KSČ Plasy do něj vmanipuloval pisemnosti zmiňovaného MěV Kralovice, které byly počátkem roku 2003 znovu vyříděny a zařazeny do samostatného fondu. Pisemnosti vzniklé z jeho činnosti byly nalezeny i ve fondu KSČ - OV Plzeň-sever. Současný rozsah fondu je 0,98 bm z let 1945 – 1971. Byl rozdělen do dvou oddílů, první obsahuje pisemnosti vzniklé před ustavením MěV KSČ Kralovice, druhý materiál vzniklý z jeho činnosti.

Pavel Souček z rokycanského archivu uvedl, že v jejich evidenci je 21 fondů KSČ, největší z nich je fond OV KSČ Rokycany tvořený 290 kartóny spisů z let 1948 – 1989, fotografiemi a filmy o celkovém rozsahu 37 bm. Fond uspořádal v roce 1991 Petros Cironis, vyhotovil k němu inventář včetně katalogu k vyřizování stížností a jmenný, věcný a místní rejstřík. Pomůcka nikdy neprošla schvalovacím řízením a později byla překvalifikována na prozatímní inventární seznam a v roce 2005 bude reinventarizována. Hovořil také o obsahu fondu a na závěr vyjádřil pochybnosti o výpovědní hodnotě fondu pro badatele.

O své zkušenosti s pořádáním stranických fondů se podělila i Eva Vlasáková ze SOkA Sokolov se sídlem v Jindřichovicích. V tomto archivu je uloženo celkem 6 fondů KSČ, z toho 3 OV a 3 fondy ZO. Největším fondem tohoto typu je OV Sokolov z let 1945 – 1989 (21 bm).

E. Vlasáková inventarizovala fond OV KSČ Kraslice, který před zpracováním obsahoval 17 balíků pisemností (2,1 bm). Tak jako ostatní i ona vycházela ze Směrnice pro skartaci (vyřazování) pisemností krajských a okresních výborů a základních organizací KSČ z roku 1967,

jejíž přílohou je spisový a skartační plán. Tato směrnice také cituje Zásady pro skartaci stranických písemností schválené sekretariátem ÚV KSČ 17. února 1965. Zpracování bylo proto velmi jednoduché a bylo provedeno podle schématu: *a) okresní konference, b) zasedání OV, c) schůze předsednictva OV.*

Podobné schéma pro uspořádání a soupis zápisů z jednání hlavních volených orgánů strany bylo užito pro předběžné zpracování jednoho z přírůstků fondu OV KSČ Sokolov. V něm je za tímto materiálem zařazena ještě skupina spisů o hospodaření OV. Značně rozsáhlou svébytnou část fondu tvoří materiál MěV, závodních a dalších ZO KSČ, které byly zatím uspořádány abecedně podle názvů obcí, v nichž působily, a v těchto celcích podle jednotlivých orgánů a organizací v jistém, dosud však ne zcela jednotném kompetenčním pořadí. Uvnitř jednotlivých orgánů a organizací byly písemnosti již seřazeny jen v určitém logickém pořadí podle důležitosti písemností začínajícími vždy zápisy z jednání. Uspořádáním materiálu podle takto vytvořeného schématu u předběžně zpracovaného přírůstku fondu OV KSČ Sokolov se archiváři pokusili vytvořit především jistý základ pro jeho pozdější inventarizaci.

Kromě kompletace řad zápisů z jednání hlavních volených orgánů bude třeba do dosavadního uspořádání materiálu vřadit také zápisy ze schůzí OKRK a patrně na konec dokumentace OV umístit vedle již sem vřazených spisů o hospodaření OV z let 1945 - 1953 věcně, případně kompetenčně vytvořené skupiny spisů ze 70. a 80. let. Jako zvláštní na závěr oddílu spisů zařazený soubor by měl s velkou pravděpodobností zůstat v tomto fondu materiál jednotlivých místních stranických orgánů a organizací.

Samostatnou kapitolou se stane zřejmě zařazení a zpracování zvlášť převzaté dokumentace komise dějin KSČ zřízené při OV KSČ Sokolov, mezi níž se mimo zápisů z jednání a korespondence patřících mezi příslušné skupiny spisové dokumentace, nachází i sbírka závěrečných prací VUML při Domu politické výchovy a soubor regionální, převážně historické literatury. V případě obou posledně zmíněných dokumentárních kompletů půjde zřejmě o jejich vyčlenění do knihovny archivu.

E. Vlasáková se domnívá, že skartační plán, který je přílohou citované směrnice z roku 1967, dává dostatečný přehled o systému a organizaci stranické administrativy, která se podle ní prakticky na této správní úrovni nezměnila ani v následujících letech. Jeho využití pro pořádání fondů KSČ spatřuje především v uvedených věcných skupinách, jejich seřazení a určení důležitosti písemností, nicméně jako schéma pro jejich zpracování není zcela ideální, neboť pomíjí knihy a registraturní pomůcky jako specifické evidenční jednotky a tříští spisový materiál v OV zařazených místních a základních orgánů a organizací. V této souvislosti se domnívá, že by zachovaný materiál těchto orgánů a organizací měl být nadále u OV ponechán jako samostatná příslušně členěná skupina.

Širší schéma pro pořádání všech fondů upravené podle zastoupených druhů písemností by pravděpodobně mohlo vypadat takto:

I. Knihy (nejprve OV KSČ a nakonec jednotlivých místních orgánů a základních organizací abecedně podle míst v určitém logickém pořádku)

II. Spisový materiál

A. Registraturní pomůcky

B. Spisy

a) okresní konference KSČ s přílohami

b) zasedání okresního výboru KSČ

c) schůze předsednictva (byra) okresního výboru KSČ

d) schůze jednotlivých komisí okresního výboru KSČ

e) ostatní spisy (věcně a kompetenčně vytvořené skupiny spisů z činnosti OV KSČ v pořadí přihlížejícím k řazení těchto skupin ve směrnici z roku 1967)

f) dokumentace jednotlivých místních orgánů a základních organizací (uspořádání materiálu uvnitř těchto jednotek může pravděpodobně kopírovat řazení u OV).

Předřazení knih a registraturních pomůcek před materiál ve spisové podobě je vcelku praktickým a přehledným uspořádáním těchto evidenčních jednotek, které odpovídá i jejich další zvláštní evidenci včetně počítačové.

Jako poslední seznámil posluchače s problematikou pořádání fondů OV KSČ Tachov a Stříbro Miroslav Vetrák. Ve Stříbře fungoval OV jen do roku 1960 v souvislosti se správními reformami okresu. Rozsahem podstatně větší je fond OV KSČ Tachov. Jak konstatoval, ani jeden z fondů není dochován v úplnosti. V souvislosti s likvidací OV KSČ Stříbro podotkl, že avizovanou reformu okresu jistě s úlevou přivítali především krajští úředníci a čelní představitelé krajského výboru, neboť funkcionáři stříbrské organizace byli jedni z nejradikálnějších, co se udělování trestů týče. Z hlediska využitelnosti fondů pro badatelské účely vyzdvihl především poměrně ucelený přehled vývoje pohraničí z hlediska politického a ekonomického, zejména v poválečném období a v 50. letech. Nelze pominout problematiku dosídlení poměrně chudého regionu, fatální nedostatek zkušených a kvalifikovaných lidí a zaostalost zemědělství, kdy podcenění zejména posledně jmenovaného poznamenalo vývoj okresu do současnosti.

Zkušenosti jednotlivých archivářů byly shrnuty do Metodického pokynu pro inventární zpracování fondů KSČ ve Státním oblastním archivu v Plzni č. j. SOAP/00-2073/05-01, podle něhož byly fondy v roce 2005 jednotně zpracovávány.

Pořádání materiálů KSČ

Michael Pešák

V květnu roku 2005 proběhl v SOkA Plasy seminář k pořádání fondů KSČ. Jeho účelem byla výměna dosavadních zkušeností s pořádáním těchto fondů a vypracování podkladů pro vytvoření jednotné metodiky pro inventarizaci dosud nezpracovaných fondů KSČ. Následující text je mírně zkrácenou verzí mého příspěvku.

Takzvaný „Archiv KV KSČ Plzeň“ byl převzat od „Likvidační komise ZKV KSČ v Plzni“ dne 22. 5. 1990 na základě „Dohody mezi Ústředním výborem KSČ a Ministerstvem vnitra ČR o předání archiválií vzniklých z činnosti krajských/městských a okresních stranických orgánů, organizací a institucí“ ze dne 8. 5. 1990. Po půl roce bylo předání majetku KSČ uzákoněno ústavním zákonem č. 496/1990 Sb. ze dne 16. 11. 1990 „o navrácení majetku KSČ lidu ČSFR“. Tento zákon byl posléze (na rozdíl od předchozí dohody, na jejímž základě k převzetí de facto došlo) citován na pokyn mých tehdejších nadřízených ve většině mých inventářů v souvislosti s převzetím daného materiálu. Skutečnost, že materiál byl převzat půl roku před přijetím zákona, zjevně nikomu nevadila. Spolu s písemným materiálem o rozsahu 370,9 bm byly převzaty ukládací prostory v Pařížské ul. č. 8 v Plzni i s regály speciální konstrukce.

V září 1990 jsem nastoupil po ukončení vojenské služby do SOA Plzeň a obratem byl přidělen k výše uvedenému a do té doby nedotčenému materiálu. Mým prvním úkolem byla kontrola kompletnosti podle nepříliš přehledného a podrobného předávacího seznamu. Po kontrole následovalo několik pokusů o získání chybějícího materiálu a postupná delimitace písemností okresních výborů KSČ do příslušných okresních archivů. Tuto fázi poněkud urychlila první vlna privatizací, kdy objekt získal nový majitel a prostory v Pařížské 8 bylo nutno do poloviny roku 1991 vyklidit. Vedle delimitací do okresů, které se protáhly až do roku 1993, tak proběhlo stěhování do hlavních prostor SOA Plzeň v Sedláčkově ul. č. 44. V souvislosti se stěhováním došlo i k prvnímu roztržení „naší“ části materiálu na jednotlivé fondy, které ani zdaleka nebylo přesné. Posléze se ještě několikrát změnilo, než dosáhlo současné podoby deseti fondů. Bezprostředně

po přestěhování materiálu byla zahájena postupná inventarizace jednotlivých fondů a souběžně s ní pokračovaly výše zmíněné delimitace.

Inventarizaci zpočátku dost významně komplikovala skutečnost, že nebyly k dispozici žádné reálné informace o skutečné struktuře a organizaci stranického aparátu, žádné směrnice ani schémata.

První pomůckou pro uspořádání materiálu tak byly „Stanovy KSČ“ z roku 1986. Posléze se podařilo získat „Směrnice pro skartaci (vyřazování) písemností krajských a okresních výborů a základních organizací Komunistické strany Československa“ z roku 1967, které objasňovaly, proč se alespoň zčásti dochoval právě ten materiál, který máme k dispozici. Časem se podařilo sehnat ještě další směrnice - „Rukověť pro členy kontrolních a revizních komisí KSČ - usnesení orgánů ÚV KSČ“ z roku 1986, „Zásady práce ve stranických archivech“ z roku 1955, „Zásady pro činnost stranických archivů. Pravidla pro zpracování archivního materiálu ve stranických archivech“ z roku 1965 a „Zásady postavení, zaměření práce, organizačního uspořádání a systemizace aparátu stranických orgánů“ z roku 1973.

Většina uvedených materiálů byla k dispozici až v pozdější fázi inventarizace a podle toho vypadal celý proces. Velice důležitou pomůckou se staly systemizační tabulky z různých období existence KV KSČ Plzeň, které se podařilo získat v tehdejším Státním ústředním archivu (dnešní Národní archiv) z fondů ÚV KSČ. Vnesly alespoň částečně jasno do organizační struktury krajského výboru a jejího vývoje a umožnily tak náležitě roztřídit a seřadit písemnosti jednotlivých oddělení a komisí.

Ale nyní se vraťme ke skartačním směrnicím z roku 1967. Tyto směrnice jednoznačně specifikovaly, jaký materiál má zůstat zachován a co a po jaké době mělo být skartováno. Podle nich skartaci nepodléhaly materiály volených orgánů krajských a okresních výborů (měly být archivovány v kompletním stavu, vše v jednom exempláři - programy, prezenční listiny, usnesení, atd). Dva až tři roky bylo možno uchovávat druhý výtisk pro možnost zapůjčení. Kopie zápisů (multiplikáty) měly být po odevzdání kompletní řady originálů a jejím případném doplnění zničeny. Skartační lhůta byla u uvedených materiálů stanovena na jeden rok. Ve stranických archivech měly být ukládány také proskartované materiály vybraných závodních organizací nejdůležitějších průmyslových, stavebních a dopravních podniků, důležitých stranických organizací a dalších institucí. Materiály méně důležitých podniků a institucí měly být do skartace uloženy v archivech přechodného uložení při okresních výborech a po uplynutí pětileté skartační lhůty měly být jako písemnosti bez trvalé hodnoty zničeny.

Zmíněná směrnice byla ale vykládána velmi volně a dodržována jen rámcově, jak o tom velmi názorně vypovídají chybějící, či naopak přebývající (dvojmo, trojmo) materiály na místech, kde měla být zachována jedna kompletní řada písemností. V předávání materiálů mezi jednotlivými stranickými orgány zjevně převládala anarchie a v současnosti již nelze bezpečně zjistit, co bylo v rozporu s platnou směrnicí zlikvidováno omylem a co záměrně. Z volených orgánů v tomto procesu asi nejvíce utrpěly revizní komise.

Přes všechnu nepřízeň osudu je celkové složení dochovaného materiálu víceméně v souladu s danou směrnicí - naprostou většinu písemností tvoří dokumentace z volených orgánů krajských a okresních výborů a ze stranických organizací, které byly stranickými orgány uznány za důležité, z ostatních materiálů je k dispozici víceméně náhodně dochovaný výběr.

Na základě výše uvedených skutečností je možno konstatovat, že dochování písemností menších či z pohledu směrnic „méně důležitých“ stranických organizací je spíše dílem šťastné náhody a administrativního nepořádku na příslušných stupních stranické administrativy. Ztráty materiálu mohly být mnohem rozsáhlejšího rázu.

Výše uvedené „Zásady pro...“ jsou sice staršího data, ale s popsanou směrnicí korespondují, navíc alespoň v některých detailech objasňují systém pořádání písemností ve stranických archivech. Jasnou ukázkou jsou nejruznější směrnice a dokumenty, které byly na jejich základě řazeny mezi písemnosti organizace, jež je obdržela, nebo pro kterou byly určeny.

Přes existenci zmíněných směrnic je struktura všech u nás zpracovaných fondů KSČ umělá, protože nejsou k dispozici prakticky žádné podklady (spisové a skartační plány), které by ukazovaly skutečný systém a organizaci stranické administrativy. Dochovaný materiál nám sice dává jakousi představu o tom, jak fungovala stranická administrativa, ale jde opravdu jen o naši představu, převážně vydedukovanou z materiálu jednotlivých fondů a podepřenou jen několika málo konkrétními dokumenty.

Vývojový exkurs

Pro potřeby inventarizace stranického materiálu je (vzhledem k nedostatku jiných údajů) nutno zjistit alespoň základní strukturu aparátu jeho původce a seznámit se s jejím vývojem.

V případě ZKV KSČ v Plzni šlo o nepřetržitý proces, zahájený s jeho vznikem v roce 1945 a ukončený jeho zánikem. Z praktického hlediska jsem vývoj krajského stranického aparátu rozdělil do několika etap, charakterizovaných jeho zásadnějšími změnami.

1. etapa (1945 - 1947)

V počáteční fázi vývoje došlo ke vzniku zárodků a prvních verzí stranického aparátu. Tyto zárodky měly většinou formu dočasných komisí, jednorázově formovaných k řešení akutních problémů a rozpouštěných po jejich vyřešení. Některé problémy a úkoly ale nebylo možno řešit jednorázově, a tudíž se původně dočasné komise staly trvalými. Ke konci této etapy už bylo jasné, že systém komisí přestává vyhovovat skutečným potřebám.

2. etapa (1948 - 1950)

Po převzetí moci se ukázalo, že ke zvládnutí nové úlohy starý systém organizace nestačí. Komise neměly dostatečné pravomoci ani výkonnost, nehledě na to, že byly (ryze teoreticky) pouze dočasnými orgány. Proto došlo ke vzniku prvních variant stabilního aparátu na bázi oddělení. Jednotlivá oddělení vznikala slučováním či transformací bývalých komisí. Oddělení se dále členila na referáty, v jejichž rámci přežívaly některé komise. Instituce komisí jako jednorázových orgánů ale zůstala nadále zachována. Proces vyvrcholil v roce 1950 vznikem systemizovaného aparátu KV. Ten měl podle této systemizace 6 oddělení, hospodářskou správu a „Krajskou politickou školu, poradnu, studovnu a prodejnu politické literatury“. Působnost oddělení se dělila na dva hlavní směry - řízení stranické organizace (oddělení organizačně - instruktorské; kádrové; kulturně propagační) a dohled nad státními a ekonomickými strukturami (oddělení pro průmysl, peněžnictví a obchod; zemědělské; státní správy). Aparát vedl vedoucí tajemník, krajský výbor předseda.

3. etapa (1950 - 1954)

Toto období bylo časem restrukturalizace stranického aparátu. Pravomoci předsedy KV postupně přecházely na vedoucího tajemníka a díky tomu funkce předsedy v roce 1953 zaniká. Souběžně došlo k rozrůstání aparátu. Vzniká funkce „pomocníka vedoucího tajemníka“ (vedl sekretariát vedoucího tajemníka a technické oddělení) a ve vedení se objevují dva tajemníci. Rozdělení jejich pravomocí není dosud přesně zjištěno, ale jeden zřejmě dohlížel na stranickou a

státní správu a druhý na výrobní sféru (průmysl a zemědělství). Změny postihly i jednotlivá oddělení a jejich vnitřní strukturu - některé referáty zanikly, jiné se transformovaly do „odborů“.

Aparát měl nakonec 8 oddělení:

- I. oddělení stranických orgánů, ROH a ČSM*
- II. oddělení státní správy (mj. zdravotnictví, tělovýchova a sport)*
- III. oddělení propagandy, agitace, školství a kultury*
- IV. oddělení lidových milicí (vedeno náčelníkem štábu)*
- V. oddělení průmyslu, stavebnictví, dopravy a obchodu*
- VI. oddělení zemědělské*
- VII. hospodářská správa*
- VIII. oddělení technické*

Mezidobí (1954 – 1962)

V daném období docházelo jen k dílčím změnám ve stranickém aparátu - měnily se počty systemizovaných míst (ze 156 v roce 1954 na 99 v roce 1962). V roce 1960 došlo k územní reorganizaci, čas stranických reorganizací měl ale teprve nastat.

4. etapa (1962 – 1965)

Územní reorganizace si s jistým zpožděním vyžádala změny i ve stranickém aparátu. Ve vedení přibyl třetí tajemník (první dohlížel na propagaci a agitaci, druhý na zemědělství a výkup a třetí na průmysl), došlo i na změny ve struktuře aparátu. Ten se sice nadále dělil na osm složek, ale byly to:

Odbor bezpečnosti, prokuratury, soudů, čs. armády, civilní obrany a Svazarmu:

- I. oddělení orgánů strany, ROH a ČSM*
- II. oddělení národních výborů, plánování, financování a obchodu*
- III. oddělení propagandy, agitace, školství a kultury*
- IV. oddělení průmyslu, dopravy a stavebnictví*
- V. oddělení zemědělství a výkupu*
- Hospodářské oddělení*
- Technický odbor*

Ve výše popsaném stádiu ale změny jen začaly. V rámci oddělení a odborů docházelo nejen k úpravám systemizace, ale měnily se i jejich pravomoci. Množství dílčích změn časem přerostlo v další zásadní změny struktury.

5. etapa (1965 – 1975)

Předchozí dílčí změny si vyžádaly radikální zásah do struktury aparátu a jeho zjednodušení. Tajemníci se stali vedoucími vybraných oddělení.

Počáteční struktura vypadala takto:

- Státně administrativní odbor*
- Organizačně politické oddělení*
- Ideologické oddělení (vedeno tajemníkem pro ideologickou práci)*
- Národohospodářské oddělení (vedeno tajemníkem pro stranickou práci na úseku průmyslu)*
- Zemědělské oddělení (vedeno tajemníkem pro stranickou práci v zemědělství)*
- Hospodářské oddělení*

Hospodářské, politické a společenské změny a výkyvy daného období se podepsaly i na struktuře stranického aparátu, která se přes veškeré prováděné změny (zejména v letech 1968-1969) ukázala být nevyhovující. Po roce 1969 byl zahájen sběr připomínek k chystané generální reorganizaci, práce samotné vyvrcholily v roce 1973 vydáním směrnice „Zásady postavení, zaměření práce, organizačního uspořádání a systemizace aparátu stranických orgánů“. Po vydání uvedené směrnice se přikročilo k přizpůsobování struktur, které probíhalo do roku 1975.

6. etapa (1975 – 1990)

Rok 1975 byl rokem zavedení nové struktury stranického aparátu, která přes dílčí změny přežila až do roku 1990. Oproti předchozímu stavu přibyl čtvrtý tajemník (pro politicko-organizační práci), tajemníci však přestali být pevnou složkou konkrétních oddělení. Finální strukturu tvořilo sedm oddělení:

*politicko-organizační
ideologické
státní administrativy
státních volených orgánů a společenských organizací
stranické práce v průmyslu
stranické práce v zemědělství
hospodářské správy*

Souběžně s vývojem aparátu se vyvíjely i komise. Vedle dočasných se vyvinuly i komise dlouhodobé a stálé. Byly zřizovány účelově pro plnění určitých konkrétních úkolů a podle toho se řídilo i jejich složení. V komisích v případě nutnosti pracovali vedle zástupců různých oddělení i přizvaní odborníci, kteří nebyli členy či pracovníky KV a o jejich práci vypovídají jen víceméně náhodně dochované písemnosti.

Výše uvedený vývoj sice popisuje stav krajského stranického aparátu, ale v praxi je aplikovatelný i na okresní (resp. městské) výbory, které víceméně kopírovaly hlavní rysy struktury aparátu krajského výboru.

Vlastní zpracování stranických fondů v SOA Plzeň bylo popsáno v Ročence Státního oblastního archivu v Plzni 2003 pod názvem „Zpráva o stavu inventarizace písemností, převzatých z Archivu KV KSČ Plzeň“, nebudu se zde proto tímto tématem zabývat.

Zjištěná praxe odjinud

Prošel jsem dostupné schválené inventáře a prozatímní inventární seznamy, další inventáře jsem obdržel k recenzování.

Obsah úvodu a zejména jeho jednotlivých kapitol je dán platnými směrnicemi. Úkolem pro společné jednání je stanovit jednotný postup vlastního pořádání stranického materiálu - a to jak způsob tvorby inventárních jednotek, tak pořadí jednotlivých druhů materiálu ve fondu.

Poznatky z vlastní praxe jsem již popsal. Z dostupných materiálů z okresů vyplývá, že stav dochování je značně různorodý - od de facto „holých“ písemností volených orgánů (konference, pléna, předsednictva) po prakticky celkové průřezy písemnostmi okresních výborů KSČ včetně písemností podřízených stranických organizací (také v různé šíři a stavu dochování).

Při určení fondu může nastat problém s organizacemi podřízenými OV. Pokud se jejich písemnosti dochovaly, jde v dosud podchycených případech (s výjimkou MěV Karlovy Vary) o skupiny písemností relativně nepatrného rozsahu, které lze zahrnout jako části fondů OV KSČ.

Teoreticky je možno zpracovat jako samostatné fondy rozsáhlejší městské výbory KSČ a stranické organizace z významnějších podniků, úřadů a organizací a při OV nechat jen menší organizace. Zpracovávat všechny v rámci OV dochované organizace jako samostatné fondy se jeví z hlediska jejich rozsahu a množství jako neúnosné.

Jako nejschůdnější formy se ale jeví buďto 1) ponechat tyto písemnosti jako fondové oddělení/součást fondu OV, nebo 2) zpracovat inventáře jako skupinové, kde bude první skupině příslušný okresní výbor a po něm budou následovat jednotlivě jeho podřízené organizace. Osobně bych upřednostnil první řešení, protože umožní „zvládnout“ velké množství menších organizací.

Jak už jsem naznačil výše, bude nutno stanovit jednotný postup při tvorbě inventárních jednotek. Stav, k jakému jsme v průběhu času dospěli v našem archivu, jsem už popsal. V okresech se situace liší - dosud záleželo na místních zvyklostech a poměrech. Inventární jednotky jsou v případě zápisů ze schůzí (vyjma knižní formy) tvořeny buďto každým jednotlivým zápisem, nebo skupinami zápisů za nějakou uměle stanovenou časovou jednotku - nejčastěji kalendářní rok, což se ovšem nekryje s funkčním obdobím stranických orgánů, které většinou bylo od konference do konference. Pokud mají zápisy knižní formu, tvoří inventární jednotku celá kniha. V případě ostatních písemností se přístup liší podle druhu materiálu - od toho, že inventární jednotku tvoří každá jednotlivina, po inventární jednotky tvořené monotematickými skupinami písemností.

Současný trend směřuje ke stavu, ke kterému jsme dospěli v SOA Plzeň, individuální rozdíly zůstanou nejspíše přípustné jen u prakticky nezařaditelných písemností, které se liší fond od fondu.

Vlastní uspořádání písemností v rámci fondu má u většiny existujících inventářů společný základ - jako první jsou řazeny písemnosti volených orgánů (konference, pléna, předsednictva, vzácně revizní či disciplinární komise), další části (pokud je nějaký další materiál k dispozici) už jsou řazeny podle zjištěné struktury, typů dochovaného materiálu a místních zvyků. Ve své podstatě zachovávají (někdy až pietně) původní členění ze stranického archivu, což může být kontraproduktivní.

V některých případech jsou písemnosti podřízených organizací řazeny za písemnosti volených orgánů okresního výboru a po nich teprve následují další „nezařaditelné“ materiály.

V jednom případě došlo dokonce u písemností podřízených organizací k oddělení (či zachování oddělení) výročních členských schůzí od ostatních členských schůzí - navíc ne zcela důslednému. Za daných okolností bude nutno různé zápisy ze schůzí jednotlivých organizací zařadit k příslušným organizacím.

Samotné „nezařaditelné“ materiály bude nutno pečlivě prostudovat, vhodně je roztrždit a zařadit za písemnosti volených orgánů příslušného OV, neboť jde většinou o instrukce, korespondenci nebo materiály zasílané OV na vědomí, či původně tvořící přílohy zápisů ze schůzí.

Členění písemností nižších stranických organizací je dosud silně individuální - někde pro ně byly vytvořeny samostatné pomůcky (PIS), jinde jsou různým způsobem zahrnuty v rámci fondů OV KSČ. V některých případech jsou řazeny abecedně podle názvu, jindy jsou členěny podle druhů a v jednotlivých podskupinách podle abecedy, nebo jsou řazeny do skupin podle zjištěného organizačního schématu příslušného OV (prakticky podle pravomocí jednotlivých okresních tajemníků). První způsob je dosti nepřehledný a ani druhý způsob není prost jistých nevýhod.

Poznatky a problémy

Požadavky nadřízených orgánů na rychlé uspořádání komunistických fondů přinesly poslední dobou celou řadu otázek, jejichž společným jmenovatelem je ve skutečnosti dotaz „jak na to?“ Jedna z možných odpovědí zní: „Jednotně!“

Za základ následujícího textu byly vzaty inventáře stranického materiálu, uloženého v SOA Plzeň, doplňující informace pak vyplývají z uložených schválených inventářů a PIS ze SOkA.

Vzhledem k tomu, že se prakticky nedochovalo žádné původní evidenční pomůcky ani spisové plány (s výjimkou v úvodu zmíněných směrnic), bylo na základě stanov KSČ a informací vyplývajících z dochovaného materiálu přikročeno k vytvoření umělé struktury. Následující schéma vychází převážně ze struktury fondu KV KSČ Plzeň.

Na vrcholu stranické struktury a tudíž i archivní struktury fondu stojí konference (krajská, okresní, podniková či městská). Po ní následuje plénium (plenární schůze, tj schůze všech členů krajského, okresního atd. výboru). Na třetím místě je pak řazeno předsednictvo příslušného výboru. V případě krajského výboru pak následuje ještě sekretariát a další orgány (jednotlivá oddělení a komise). V případě OV jsou na čtvrtém místě zápisy z jednání aktivů OV KSČ. Specifickým problémem se mohou zdát písemnosti revizní a disciplinární komise, v tomto případě (KV KSČ Plzeň) byly zařazeny prakticky na konec fondu, jako volené orgány by ale měly být řazeny na konec příslušného bloku písemností.

Organizační struktura menších organizací se prakticky držela stejného schématu (konference - plénium - předsednictvo - revizní komise), z písemností oddělení a komisí v těchto případech většinou mnoho nezbyvá, naopak se zde objevují příkazy od nadřízených orgánů, zprávy a hlášení nadřízeným orgánům, účetní a evidenční doklady (členská evidence). V těchto případech se za předsednictvo (resp. RK) řadí příslušné kádrové a disciplinární materiály (týkající se daného stupně stranické struktury) a po nich by měly následovat účetní a evidenční doklady. Za písemnosti výboru příslušné organizace se pak řadí další organizační stupně - v případě OV podřízené organizace, pokud možno v uspořádání zachovávajícím jejich vnitřní strukturu (po celopodnikovém / celozávodním výboru následují jednotlivé podnikové / závodní organizace, které jsou dále členěny).

Problém může být (v případě OV) s rozčleněním nižších stranických organizací. Prosté seřazení podle abecedy je značně nepřehledné a členění podle místopisného hlediska nemusí vždy přinést žádoucí efekt. Jako lepší se jeví metoda dělení podle působnosti jednotlivých tajemníků (resp. oddělení) okresního výboru - za předpokladu, že se potřebné skutečnosti podaří zjistit. Přitom je ale třeba zachovávat celistvost jednotlivých stranických organizací, aby se např. celozávodní výbor nevyskytoval odděleně jen proto, že jeho písemnosti dostával na stůl vedoucí tajemník a ostatní písemnosti (jednotlivé závodní a základní organizace) nebyly zařazeny někde jinde (v oddělení pro stranickou práci v průmyslu), na místě kam běžně „chodil“ jejich zbytek. Pokud se nepodaří zjistit detailní strukturu aparátu OV, je možno dělit organizace podle působnosti (místní, podnikové v průmyslu a stavebnictví, podnikové v zemědělství, ve školství, ve státní správě, v dopravě a pod.)

Základ (nejnižší stupeň) celé struktury tvoří základní organizace. Jejich struktura opět odpovídá základnímu schématu - výroční členská schůze, schůze ZO, schůze výboru ZO. Pokud se dochovaly nějaké další písemnosti, řadí se v pořadí: zprávy a hlášení nadřízeným orgánům, disciplinární a kádrové materiály, účetní a evidenční doklady (členská evidence) a na závěr se řadí korespondence a různé nespecifikovatelné materiály.

Naprostou většinu dochované dokumentace tvoří zápisy z konferencí a ze schůzí všech orgánů a úrovní stranické struktury, další početnou skupinou (i když v poměru k zápisům nepatrnou) jsou disciplinární a kádrové materiály. Na nižších stupních pak tvoří procentuálně zajímavou skupinu písemnosti týkající se členské evidence (v SOA Plzeň), nebo nejrozumnější zprávy, instrukce a hlášení (v SOkA).

Písemnosti uvnitř jednotlivých skupin řadíme buďto chronologicky, abecedně (většinou disciplinární komise) nebo podle zjištěného (ověřeného či rekonstruovaného) ukládacího či organizačního systému.

Základní pořádací schémata:

Vyšší orgány a větší organizace (krajské, okresní, velké městské a podnikové): konference - plénium - předsednictvo - revizní a disciplinární komise - sekretariát (oddělení a jejich odbory; komise) - podřízené stranické organizace

Menší organizace: celozávodní výbor (konference, pléna, předsednictva, revizní a disciplinární komise) - závodní výbory (pléna, předsednictva) - základní organizace

Základní organizace: výroční členské schůze - členské schůze - výborové schůze - revizní komise - ostatní písemnosti (směrnice, korespondence,... viz dále)

Řazení ostatních písemností

Vedle dokumentace výše uvedených orgánů se ve stranických fondech nalézají i další písemnosti - pomůcky členské evidence (většinou účetní a evidenční doklady), kádrové materiály, instrukce, zprávy, hlášení a nejružnější korespondence. Tato dokumentace se řadila za písemnosti volených orgánů v pořadí: instrukce, zprávy a hlášení - kádrové materiály - pomůcky členské evidence/účetní a evidenční doklady - ostatní materiály (jinak nezařaditelná korespondence a dokumentace)

Knihy

Specifickým problémem jsou *knihy*. Ve stranickém materiálu může jít o zápisy ze schůzí v knižní podobě (nejrůznější sešity), nebo o jednací protokoly. V případě zápisů ze schůzí byly tyto knihy v inventáři řazeny na místo, kam patřily věcně a chronologicky, jednací protokol byl předřazen písemnostem organizace, do které věcně patřil. Zápisy ze schůzí menších organizací se často nalézají v sešitech, kterým byly (zřejmě z prostorových důvodů) odstraněny desky a hřbety. Taková torza se řadí mezi spisový materiál.

Alba

Alba by podobně jako knihy měla být přiřazena k té části fondu, do které věcně a chronologicky patří.

Inventární jednotky

Tvorba inventárních jednotek prošla dlouhým a složitým vývojem (viz výše), na jehož konci tvoří inventární jednotku každá monotematická skupina písemností nebo každá jednotlivá kniha či registraturní pomůcka (podací protokol). V případě některých OV mohou tvořit inventární jednotky i jednotlivá alba fotografií. Přes výše uvedené skutečnosti jsme považovali za vhodné v inventárních seznamech vypsát v rámci inventárních jednotek jednotlivě všechny dochované schůze (samozřejmě v chronologickém pořadí).

Uživatelské záludnosti

Jedním z problémů stranického materiálu je skutečnost, že až do předání do archivů byl považován za tajný a mnohé jeho části dodnes nesou označení různého stupně utajení. Celá záležitost byla řešena centrálně od léta 1994. Archivní správa tehdy rozeslala státním a městským archivům dopis čj. AS/2-2982/94 ze dne 1. 8. 1994 „Utajované písemnosti ve státních archivech a archivech měst“, jehož součástí byl dotazník specifikovaný na upřesnění situace. Přípis byl sice zaměřen na zmapování celkové situace na poli utajovaných písemností, v našem případě se ale dotýkal výhradně stranického materiálu. Dotazník byl následně s průvodním dopisem rozeslán ze SOA Plzeň i do okresních archivů.

Rychlý průzkum fondů ukázal, že stranické materiály nesly tři stupně utajení:
1) Jen pro stranickou potřebu! 2) Tajné! 3) Přísně tajné!

Do roku 1960 nesly označení utajení celé svazky, v letech 1960 - 1980 vybrané body jednání a jejich doprovodné materiály, po roce 1980 pak označení utajení téměř (ale ne úplně) mizí.

Po odeslání odpovědí na otázky z dotazníku se dlouho nic nedělo, až v polovině roku 1999 nastal kýžený pohyb. Na žádost archivní správy zrušil Národní bezpečnostní úřad dopisem čj. 986/1999-NBÚ/80 ze dne 1. 6. 1999 v souladu s § 6 odst.3 zákona č. 148/1998 Sb., o ochraně utajovaných skutečností stupeň utajení u všech písemností ve fondu KV KSČ Plzeň. Dopis zároveň specifikoval, jak má být příslušný administrativní úkon proveden. Na každé písemnosti měl být přeškrtnut vyznačený stupeň utajení a proveden záznam, že bylo postupováno podle čj. zmíněného dopisu - včetně data provedení úkonu a jména, příjmení a podpisu osoby, která úkon provedla.

Aplikace citované instrukce by ale znamenala zablokování činnosti archivu na dosti dlouhou dobu, nehledě na skutečnost, že se týkala výhradně fondu KV KSČ Plzeň. Jednání nadřízených orgánů proto pokračovala. V dopise čj. AS/2-3420/99 ze dne 17. 9. 1999 ve věci zrušení stupně utajení písemností bývalé KSČ archivní správa oznámila, že rozhodnutím čj. 1567/1999-NBÚ/80 ze dne 13. 9. 1999 zrušil Národní bezpečnostní úřad v souladu s ustanovením § 6 odst. 3 zákona č. 148/1998 Sb., o ochraně utajovaných skutečností a o změně některých zákonů, ve znění zákona č. 164/1999 Sb. stupeň utajení u všech písemností vzniklých z činnosti bývalé KSČ do roku 1990, které jsou uloženy ve státních oblastních archivech a státních okresních archivech na celém území České republiky.

Administrativní úkony s tím spojené měly být prováděny v souladu s vyhláškou NBÚ č. 244/1998 Sb.

V praxi nakonec došlo na pouhé škrtnutí „stupně utajení“, dataci a podpis příslušného pracovníka v materiálech v případě, že byly předkládány badatelům.

Skutečným problémem dnes nejsou kdysi (a zhusta zbytečně) utajované skutečnosti, ale osobní údaje, které se ve stranických spisech vyskytují. Vedle disciplinárních záležitostí provázely různě podrobné životopisy i návrhy na vyznamenání a návrhy k obsazení stranických či jiných funkcí. Tyto konkrétní druhy materiálu vyžadují citlivý a velmi opatrný (individuální) přístup při jejich předkládání badatelům.

Problematika fondů škol a školské správy v SOkA Domažlice

Věra Steinbachová

Fondy škol jsou nejběžnějším typem fondů ve všech archivech, a to zejména fondy škol základních. Fondy učňovských a středních škol, které v našich archivech jsou rovněž uloženy, se budu zabývat jen okrajově.

Písemnosti škol se do archivu dostaly už při velké skartační akci v roce 1953. Zkušenosti ze skartace a také z následné inventarizace publikuje v Archivním časopise (ročník 1956) František Hoffmann.

Nejprve k všeobecné charakteristice školských fondů. Poslání škol bylo jednoznačné od jejich počátků a významným předělem v jejich existenci bylo vydání Všeobecného školského řádu v roce 1774, který jasně vymezil právní rámec pro další činnost. V následujících letech v souladu se společenským vývojem byly přijímány další právní normy. Školy měly jasný úkol: vzdělávat děti, takže nejběžnějšími písemnostmi škol byly a stále jsou zápisy o docházce dětí do školy a jejich prospěchu, nazývané v průběhu existence školy nejčastěji jako výkazy či katalogy. Tento typ písemností tvoří největší masu archiválií ve školských fondech. Byly vedeny pro každou třídu a v každém školním roce jako samostatná kniha. Jedná se tedy o více či méně rozsáhlé série tohoto typu archiválií v každém fondu. V 19. století byly často vedeny samostatně soupisy či popisy školních dětí někdy s poznamenáním o odvádění školního platu. Takovým typem písemností jsou i matriky školních dětí, jejichž zařazení do fondů škol bylo zpochybněno metodikou Archivní správy (této problematice se budu věnovat v jiných souvislostech). Každá škola vedla kroniku, to je další typ písemnosti, který, pokud se dochovala, je součástí fondu příslušné školy. Dále byly na školách vedeny zápisy o poradách učitelského sboru, konferenční knihy, inventáře školního zařízení, pomůcek, školní knihovny. Ponechání posledně jmenovaných inventářů není jednoznačné, u těch staršího data bych se přimlouvala za ponechání ve fondu. Sporadicky se zachoval aktový materiál rozdílné závažnosti a v některých případech cenná stavební dokumentace nových školních budov nebo jejich přestaveb.

Z výčtu vyskytujících se písemností je zřejmé, že se jedná o jednoduché fondy s omezeným typem archiválií, možná i proto žádná metodika v pravém slova smyslu nebyla k jejich zpracování vydána. Za určité vodítko při inventarizaci byl považován už zmíněný článek Františka Hoffmanna v Archivním časopisu z roku 1956. Od téhož autora pochází pojednání Archivní fondy škol a školských fondů, vývoj školství v něm zpracoval spoluautor J. Jiřík. V nedatovaném strojopisu, pochází pravděpodobně asi také z druhé pol. 50. let, autoři popisují s jakými druhy písemností se ve fondech škol a školské správy můžeme setkat, jak tento materiál uspořádat a zinventarizovat. 3. února 1983 vydala Archivní správa zásady pro vymezení archivních fondů, aby tímto pokynem sjednotila postup při vymezení školských fondů. Za základní kritérium pro vymezení školských fondů se podle tohoto pokynu považuje funkce školy. Uplatňuje se zde princip monolitnosti, tzn. vytváření větších archivních celků.

V roce 1999 byl vydán Archivní správou MV ČR pod čj. AS/1-2-2020/99 další Metodický pokyn pro vymezení archivních fondů škol ukládaných ve státních okresních archivech a archivech měst. Má to být návod, jak se zorientovat v nepřehledné organizaci škol způsobené jejich slučováním a rozdělováním a reorganizacemi doprovázenými změnami názvu škol. Tady se neztotožňuji s doporučením vytvořit samostatné fondy triviálních škol. Hlavním důvodem je většinou nepatrné množství dochovaných archiválií, ostatně i v pokynu se doporučuje, aby v takovém případě byly triviální školy přiřazeny ke školám po roce 1869.

Užitečný je přehled právních norem připojených k pokynu. Metodický návod je k dispozici až od poloviny roku 1999, diskutován byl již od roku 1997, tzn. až v době, kdy už se většina archivů s fondy škol nějakým způsobem vyrovnala a zpřístupnila je.

Také v našem archivu se k inventarizaci škol přistoupilo už v 70. letech minulého století. Konkrétně to bylo v roce 1977, inventarizace včetně sestavení inventáře probíhala podle záznamu o vypracování inventáře do roku 1983. Na uspořádání fondů škol se podíleli Ladislav Lešický (tehdy student archivnictví na FF UK v Praze), Petr Mužík, Jana Vejlupeková a Věra Steinbachová. Po mém nástupu do archivu v roce 1978 již byla většina nebo spíše všechny školy zpracované podle schématu, které pravděpodobně vytvořil tehdejší ředitel archivu Petr Mužík. Přišla jsem tedy v podstatě k hotové věci a mým úkolem bylo toto dílo dokončit, zrevidovat a opatřit úvodem. Vzhledem k tomu, že se jednalo, jak už bylo řečeno, o sériové fondy, byl zvolen jako pomůcka skupinový inventář. S tímto typem pomůcky měli pracovníci okresního archivu v Domažlicích dobré zkušenosti již při předcházejícím zpracování fondů JZD a fondů far.

Prvním zásadním rozhodnutím při zpracování fondů škol byla volba časového mezníku, protože školy jsou většinou neuzavřené fondy, pochopitelně kromě škol zrušených. Zvolen byl rok 1953, významný předěl ve vývoji školství. Zákonem č. 31/1953 Sb. „o školské soustavě a vzdělávání učitelů“ byly všeobecně vzdělávací školy rozděleny na osmileté a jedenáctileté střední školy. Tam, kde nebyly podmínky pro zřízení středních škol, zůstaly národní školy. Ve skupinovém inventáři škol domažlického okresního archivu bylo zpřístupněno 151 fondů škol z let 1799 – 1953.

Nejstaršími písemnostmi z roku 1799 je korespondence dívčí obecné školy v Domažlicích. Řada výkazů o prospěchu žákyň zmíněné školy začíná rokem 1806 do roku 1809, souvislá řada pak je od roku 1818.

Ve zpracovaném souboru škol jsou zahrnuty všechny typy škol – základní, tzn. obecné, později i nově vzniklé měšťanské školy. Protože Domažlicko bylo z národnostního hlediska smíšenou oblastí, jsou zde školy s českým i německým vyučovacím jazykem. Dále jsou tu školy menšinové, především české v německém prostředí. Do skupinového inventáře jsou zařazeny i vyšší typy škol, střední a učňovské. Konkrétně se jedná o Gymnázium v Domažlicích, Hájenskou školu v Domažlicích, Střední zemědělskou školu v Horšovském Týně a další zemědělské školy, které vznikaly a zanikaly zejména v 50. letech podle aktuální potřeby vzdělávání odborníků pro kolektivizované zemědělství. Jsou to např. Lidová zemědělská škola v Bělé nad Radbuzou, Rolnická škola jednoletá v Horšově, Učňovská škola zemědělská v Hostouni. Součástí skupinového inventáře škol jsou také učňovské školy, lidové školy hospodářské, živnostenské školy průmyslové. Ve skupinovém inventáři jsou inventáře jednotlivých škol řazeny abecedně podle místa sídla školy.

Schéma pořádání jednotlivých fondů vycházelo z doporučení již citovaného Františka Hoffmanna, který na první místo řadí výkazy o docházce a prospěchu žáků, protože se jedná o nejvýznamnější materiál ve fondech a je jich také nejvíce. Následovaly další soupisy a výkazy žáků jako dnes diskutované matriky školních dětí, protokoly o zkouškách atp., protokoly o poradách pedagogického sboru, konferenční protokoly a ostatní úřední knihy. Pokud se výjimečně zachovala účetní kniha a byla ponechána ve fondu, byla zařazena mezi úřední knihy. Poslední v řadě knih je v našich inventářích vždy kronika, případně i knihy cti a knihy hanby. Kroniky, jejichž zápisy přesahovaly rok 1953, jsou bez inventárního čísla uvedeny ve skupinovém inventáři s odkazem na její zařazení do inventáře příslušné školy následujícího období. Oddíl Spisový materiál najdeme v menším počtu inventářů. Někdy to jsou pouze registraturní pomůcky, ty jsou pak řazeny chronologicky, ještě v menší míře se dochovaly spisy, respektive ty, které nebyly z fondu vyřazeny vnitřní skartací. Jedná se nejčastěji o korespondenci, která je seřazena chronologicky a v těch případech, kdy se zachovalo větší množství spisů, přikročilo se k jejich věcnému uspořádání. Při pořádání se uskutečnila vnitřní skartace, při níž byly vyřazeny hlavně třídní knihy a většina spisového materiálu, protože se jednalo nejčastěji o bezvýznamnou korespondenci a duplicitní materiál školské správy.

Celý skupinový inventář má jednak společný úvod a dále pak před jednotlivými místy je podrobný historizující úvod s přehledem vývoje všech škol nacházejících se v dané lokalitě. **I. kapitola** společného úvodu je nazvána **Stručný vývoj vytváření sítě škol** a je v ní zpracován stručně vývoj školství na území dnešního domažlického okresu s přihlédnutím

k nejzávažnějším legislativním změnám ve školství. Je to obecný přehled vývoje všech typů škol - základních, středních a učňovských. Ve **II. kapitole Archivní charakteristika fondů a jejich uspořádání** je zdůvodněno, proč bylo přistoupeno k zpřístupnění fondů škol skupinovým inventářem. Důvodem byla především sériovost fondů. Je tu také vysvětlení, jak byly tvořeny jednotlivé fondy. Archiválie českých obecných škol v českých obcích tvořily jeden fond a vznikla-li po roce 1869 měšťanská škola, tvořila s obecnou školou rovněž jeden fond, a to až do roku 1953. V případě německých škol v německých obcích byl za samostatný fond považován archiv školy do roku 1945, kdy německé školy v souladu s politickým vývojem byly rušeny. Dalším typem škol v národnostně smíšené oblasti byly menšinové školy. České menšinové školy jsme považovali za samostatný fond v případě, že jejich činnost skončila v roce 1945. Pokud v obci škola zůstala, a to bylo časté, navazovala na tradici menšinové školy česká škola, obecná, později národní, a tvořila jeden fond. Všechny zmíněné skutečnosti a změna názvu školy po reformě školství zák. č. 95 v roce 1948, kterým se obecné školy změnily na národní a měšťanské školy na střední, měl vystihnout název fondu. Uvedu příklady: V České Kubici byla česká obecná škola, ve fondu jsou archiválie z let 1885 až 1953 – název fondu Archiv české obecné (národní) školy. V Domažlicích, kde byly škola dívčí a chlapecká, měl název vystihnout i tuto skutečnost a také informovat o existenci měšťanské školy: Archiv dívčí obecné (národní) a měšťanské (střední) školy. A příklad menšinové školy v Blížejově, která po válce pokračovala jako česká škola: Archiv české menšinové obecné (národní) a měšťanské (střední) školy. Úmysl stručně informovat hned v názvu o změně v organizaci školy byl jistě chválný, ale názvy jsou příliš komplikované, navíc všechny tyto skutečnosti jsou uvedeny v úvodu na příslušném místě, kde je pojednáno o vývoji školství obecně, i v jednotlivých úvodech před skupinou fondů v jednotlivých lokalitách. Tento způsob také neodpovídá současné metodice AS č.j. AS/1-3565/97, která se týká všeobecných zásad tvorby názvů archivních fondů a sbírek a kde je stanoveno, že názvy archivních fondů vycházejí z posledního úředního názvu původce.

Krátká **III. kapitola** úvodu informuje o obsahu fondů a možnosti jejich využití a následuje **Záznam o vypracování inventáře**.

V další části skupinového inventáře jsou, jak již bylo řečeno, inventáře jednotlivých škol řazených abecedně podle místa sídla školy. Podle velikosti obce je tak uveden jeden, někdy více inventářů, podle počtu škol v daném místě. Před každým místem je popsán konkrétně vývoj školství v dané lokalitě, uvedeny druhy škol a zhodnocen obsah fondů. Ze společného úvodu a úvodů předcházejících archivům škol v jednotlivých obcích je vypracován místní rejstřík. Připojen je seznam používaných zkratk.

Pro získání celkového přehledu o jednotlivých fondech je v závěru skupinového inventáře zařazena tabulka, ve které je podle abecedy sídla školy uveden fond, jeho časový rozsah, počet knih, časový rozsah knih, počet registraturních pomůcek a jejich časový rozsah, počet kartonů s aktovým materiálem a jeho časový rozsah a rozsah fondu v běžných metrech. Jsou to údaje, které v klasickém inventáři nacházíme v tiráži. V závěru tabulky jsou shrnující údaje. Údaje v tiráži se vztahují rovněž ke všem fondům.

Inventarizace fondů včetně sestavení úvodu probíhala v letech 1977 – 1983, od té doby se změnily některé přístupy k inventarizaci a také můj pohled jako jedné z autorek tohoto díla je díky zkušenostem kritičtější. Už jsem se zmínila o tvorbě názvů jednotlivých fondů, které nebyly voleny nejšťastnější. Také úvodní kapitoly nejsou zcela v souladu se současnými požadavky. Ve skupinovém inventáři škol se vyskytují i další formální nedostatky. Jde o sjednocení názvů jednotlivých typů archiválií, např. výkazů docházky a prospěchu žáků. Ty jsou v různých obdobích nazývány různě,

nejčastěji také katalog, ale jedná se o knihu stejného obsahu. Totéž platí o kronikách (pamětní knihy), jednacích (podacích) protokolech. Pořadí knih není vždy jednotně dodržováno. Dnes bych více zvažovala zařazení matrik školních dětí do školských fondů a přestože nacházím důvody, proč je možné matriky v těchto fondech ponechat, měly by být správně po roce 1920 zařazeny do fondů školské správy. Dnes bych také jinak seskupila jednotlivé fondy. Rok 1953 bych znovu přijala jako mezník pro zpracování dílčích inventářů. Zohlednila bych však tu skutečnost, že v 60. a 70. letech se rušila řada venkovských škol a zpracovala bych skupinový inventář zrušených škol, tzn. uzavřených fondů a skupinový inventář dílčích inventářů dosud fungujících škol do roku 1953.

Přes veškeré výhrady však je způsob zpracování fondů škol v našem archivu naprosto vyhovující, v inventáři se snadno orientují archiváři i badatelé a jeho nezanedbatelnou výhodou je určitě i to, že díky skupinovému inventáři je celá skupina školských fondů pohromadě.

Vedle školských fondů se v každém archivu nacházejí také fondy obsahově příbuzné, a to jsou fondy školské správy. Je proto výhodné, pronikne-li zpracovatel do školské problematiky při inventarizaci školských fondů, využít poznatky i ke zpracování fondů školské správy. V okresním archivu Domažlice jsme přistoupili ke zpracování fondů školské správy ihned po zpracování archivů škol v roce 1978. I v tomto případě jsme zvolili formu skupinového inventáře, protože i fondy školské správy obsahují písemnosti stejného charakteru. U místních školních rad (MŠR) se jedná o malé množství velmi mezerovitě dochovaných písemností. Do skupinového inventáře byly zahrnuty písemnosti tří okresních školních rad (OŠR), které na území současného domažlického okresu působily, tj. Okresní školní rady pro české školy v Domažlicích, Okresní školní rady pro německé školy v Domažlicích a Okresní školní rady v Horšovském Týně. Územní působnost okresních školních rad se nekryla s územní působností politických okresů. Tak okresní školní rada pro české školy řídila české školy v domažlickém okrese a české školy v převážně německém politickém okrese Horšovský Týn. Jednalo se o školy v českých obcích na Staňkovsku. V roce s přijetím zákona z 24. 12. 1935 byla rozšířena síť měšťanských škol a obce k nim náležející měly tvořit tzv. újezd a v sídlech újezdních měšťanských škol byly zřízeny újezdní školní rady (ÚŠR), které vlastně pokračovaly v činnosti zrušených místních školních rad. Proto jsme také se vznikem újezdní školní rady nevytvářeli nový fond. Stejně jako v případě škol jsme název újezdní uvedli u příslušných fondů v závorce. Jako u názvů škol vidíme i v případě názvů újezdních školních rad dnes toto řešení jako nevyhovující. V obcích, ve kterých byla obecná škola a náležela k příslušnému újezdu, vyvíjela nadále svou činnost místní školní rada. Písemnosti školních rad zahrnutých do skupinového inventáře jsou z let 1869-1950. Starší písemnosti z 19. století jsou v obou okresních domažlických školních radách.

Ve společném úvodu, který obsahuje kapitulu **Stručný vývoj školské správy**, kde je popsán vývoj školské správy obecně s konkrétní situací na území domažlického okresu, je v další kapitole **Archivní charakteristika fondů a jejich uspořádání** zdůvodnění, proč se přistoupilo ke zpracování fondů školské správy formou skupinového inventáře, popis vlastního zpracování a způsob orientace ve skupinovém inventáři. Uživatel inventáře se tu dozví, že na první místo byl zařazen fond OŠR Domažlice pro české školy, dále OŠR Domažlice pro německé školy a třetí je OŠR Horšovský Týn. Následuje 40 fondů místních školních rad řazených abecedně podle sídla školní rady. V jedné abecední řadě jsou všechny místní školní rady bez ohledu na to, ke které ze tří okresních školních rad náležely. Všechny fondy jsou očíslovány římskými číslicemi, které se pak objevují jako odkaz na příslušný fond v místním a věcném rejstříku, připojených na obvyklém místě v závěru. **Třetí kapitola** je věnována **obsahu fondů**, je zde především zdůrazněno, že jde o významné prameny pro studium dějin školství. Nechybí ani **záznam o vypracování inventáře**. Při inventarizaci všech fondů se postupovalo podle základních pravidel pro zpracování archiválií, tzn., že se řadily obvyklým způsobem za sebou jednotlivé diplomatické kategorie: knihy, spisy, mapy a plány. Všechny vyjmenované typy archiválií byly zastoupeny v okresních školních radách, ve fondech místních školních rad se většinou dochovaly pouze knihy, a tam, kde se vyskytovaly i

spisy, jednalo se o velmi malé množství. Z tohoto standardu se vymyká jen Místní školní rada Domažlice, kde se vedle 31 knih a 12 registraturních pomůcek dochovalo 12 kartonů spisů.

Při pořádání obou domažlických okresních školních rad bylo možné využít původních spisových plánů. Spisy byly totiž pečlivě opatřovány signaturami a podle nich ukládány. Spisy byly řazeny podle dvou manipulací, první zahrnovala spisy z let 1869-1913, druhá spisy z let 1914-1950. Podle původních signatur byly inventarizovány i spisy OŠR Horšovský Týn.

Stejně jako ve skupinovém inventáři škol je i ve skupinovém inventáři okresních a místních školních rad na závěr připojena tabulka se základními údaji o fondu – obsahuje název fondu, jeho časový rozsah, počet knih s časovým rozsahem, počet registraturních pomůcek a jejich časový rozsah, počet kartonů a časový rozsah spisů v nich uložených, počet map a plánů a jejich časový rozsah a celkový rozsah fondu v běžných metrech. V SOkA Domažlice je tedy 43 fondů okresní a místní školské správy, obsahují celkem 231 knih, 207 registraturních pomůcek, 58 map a plánů, celkem 25,7 bm.

Předepsanou část členů školní rady tvořili v závislosti na počtu vyučujících na škole učitelé, minimálně řídící učitel. Administrativa těchto správních úřadů byla z tohoto důvodu vedena často ve škole a tam byly také uchovávány a ukládány vyprodukované písemnosti. Proto je nutné fondy škol a školské správy řádně vymezit. Většinou není problém správně písemnosti zařadit. Problematické je však zařazení matrik školních dětí. Metodický pokyn pro vymezení archivních fondů škol ukládaných ve státních okresních archivech a archivech měst z 1. 6. 1999 doporučuje zařadit tyto archiválie do fondů školních rad a odvolává se na příslušné zákony – zák. č. 292/1920 Sb., § 25, který stanoví povinnosti a práva MŠR, v odst. 6 výslovně stanovuje, aby rada „sdělala soupis školní mládeže, vedla školní matriku ...“. Ve starší legislativě se nikde nesetkáme s takovým přímým pověřením školních rad k vedení evidence žáků. Vzato přísně teoreticky, patřily by skutečně soupisy žáků a matriky školních dětí po roce 1920 do fondů MŠR. Tyto soupisy a matriky se však vedly již před vznikem školních rad, v některých dobře zachovaných školních fondech existují a v tomto případě je nesporné, že patří do fondu příslušné školy. Pokud by se matriky a další soupisy přeřadily po roce 1920 nebo i ty dřívější z doby existence školních rad do fondu MŠR, porušily by se souvislé řady těchto knih.

Po inventarizaci a sestavení inventářů jsem využila poznatků a zkušeností z oblasti vývoje školství a školské správy a komplexně jsem zpracovala historii školství a jeho správy na Domažlicku. Nejprve jsem provedla obšírný výzkum pramenů k této problematice, a to ve všech typech archivů. Zjišťovala jsem vazby příslušných úřadů ke školám a zařazení škol v soustavě státní, církevní a patrimoniální správy. Tyto vazby se pochopitelně měnily tak, jak se vyvíjelo samotné školství. Pomineme nejstarší období, kdy se nám školství na nejnižší úrovni, současným termínem základní školství, jeví jako neorganizované a v pramenech velmi sporadicky doložené instituce. Školství bylo zcela záležitostí církve, proto také prvními prameny, podávajícími systematický přehled o stavu školství jsou tzv. farářské relace z let 1677 a 1700 ve fondu Archiv pražského arcibiskupství v Národním archivu. V těchto relacích odpovídají faráři na 42 otázek, z nichž většina se sice týká far, ale své místo má i farní školství – zda je v sídle fary škola, jak se farář podílí na ustanovení učitele, stav a správa příjmů na udržování školy a učitele, vizitace farářů na školách.

Výraznou změnu do školství přinesly tereziánské reformy nižšího školství, jmenovitě Všeobecný školský řád z 6. 12. 1774. Dochází tu tak jako v dalších oblastech k posílení vlivu státu a zřetelnému vymaňování školství z vlivu církve. Školská problematika se tedy vyskytuje v nejvyšší instanci ve fondu České gubernium. V rámci reorganizace školství vznikla při guberniu speciální Komise pro normální školy, která byla zrušena v roce 1784 a její pravomoc přešla na Vrchní školní ředitelství. Existují nadále vazby na církevní instituce a třetím, kdo se na správě škol podílel, byl patrimoniální úřad příslušného panství. Ten měl na starosti především hospodářské záležitosti škol – stavby a opravy školních budov, jejich vytápění, byty pro učitele.

Krokem zpátky se dá charakterizovat reorganizace školství uzákoněná 11. srpna 1805, která opět rozšiřuje vliv církve ve školství na úkor státu.

V souvislosti s tímto vývojem vznikly školní fase, soubor hlášení o stavu škol, vypracovaný na jednotlivých školách a zasílaný prostřednictvím vikariátů a krajských úřadů guberniu. Existují 4 řady fasí, a to z let 1777-1788, 1789-1796, 1806 a 1810-1869. Cennost tohoto materiálu spočívá především ve skutečnosti, že podává obraz o stavu škol v období jednoho století a navíc v době zásadních změn ve školství. Ve fasích jsou zaznamenány počty školou povinných dětí, vzdálenost přískolených obcí, složení učitelských platů.

Třetí řada školních fasí byla pořízena v roce 1806 a hlášení škol zachycují stav ve školách po školském zákonu v roce 1805 – mj. je tu popsán i stav školních budov po stavební stránce. Pro toto období v pramenech krajské, okresní a místní povahy jsou školské záležitosti zastoupeny do roku 1850 především ve fondech velkostatků a archivech vikariátů a far. Konkrétně ve fondu Krajský úřad Klatovy je korespondence krajských úřadů, které vykonávaly nad školami dohled, s vrchními úřady panství v hospodářských záležitostech škol – stavby a opravy školních budov, otop pro učitelský byt i vyučovací místnosti. Dále je tu jmenování obvodních školních dohlížitelů, vizitační zprávy ze škol s hodnocením školní výuky, statistické přehledy o počtech školních dětí na jednotlivých školách, placení školného, platy učitelů, sledování školní docházky. Tytéž informace získáme v příslušných signaturách jednotlivých velkostatků.

Dalším významným mezníkem ve vývoji školství je rok 1869. V tomto roce byla souborem zákonů uzákoněna povinná osmiletá školní docházka (do té doby pouze šestiletá). Nejvyšší dohled nad školstvím a výchovou byl dán do rukou státu. K tomu byly zřízeny vedle ministerstva nové orgány: zemské, okresní a místní školní rady. Ministerstvo kultu a vyučování bylo zřízeno ve Vídni v roce 1867 a jednou ze zásadních složek jeho působnosti bylo řízení a dohled nad veškerým školstvím. Konkrétně to znamenalo vydávání nařízení ke školským zákonům, opatrování finančních prostředků na školství, jmenování zemských školních inspektorů, vysokoškolských profesorů, ředitelů gymnázií a reálék atd.

Na zemskou školní radu přešla agenda do té doby vykonávaná konzistoří a zemskou vládou. Příslušel jí také dohled na okresní a místní školní rady. Funkční období OŠR bylo čtyřleté, v čele stál okresní hejtman, 4 členové vyslaní okresními zastupitelstvy, dva učitelé a zástupci náboženských obcí. V jejich kompetenci byl mj. dohled na zřizování a rozšiřování škol, stavby škol, přeškolení, vyškolení, přískolení politických obcí, dohled na školní docházku dětí a vyučování, personální záležitosti jednotlivých učitelů.

Místní školní rady byly zřizovány v jednotlivých školních obcích a měly samosprávnou, dohlédací a poradní funkci. V čele MŠR stál představený obce a počet dalších členů se řídil velikostí obce – vždy byli členy zástupce školy a náboženské obce. Místní školní rada nesla věcný náklad na své školy, měla na starosti budovy, jejich úklid a vytápění. Školní okres dozíral na vyučování, ustanovování učitelů a jejich platy.

Po vzniku Československé republiky v roce 1918 se s připravovanou reformou ve státní správě očekávaly změny také ve školské správě. Nařízením vlády ČSR z 6. listopadu 1920 byla však provedena jen formální změna – okresní školní rady byly přejmenovány na okresní školní výbory (OŠV).

Všichni členové i náhradníci OŠV museli složit slib věrnosti ČSR. Obor působnosti školních výborů zůstal stejný jako měly školní rady. MŠR byly podle vládního nařízení č. 605 z 6. 11. 1920 rozpuštěny a nové zahájily činnost 1. 1. 1921.

V roce 1935 došlo ke změně ve školské správě, a to s přijetím zákona z 24. 12. 1935, podle něhož měla být rozšířena síť měšťanských škol a obce k nim náležející měly tvořit tzv. Újezd.

V sídlech újezdních měšťanských škol byly zřízeny újezdní školní rady (ÚŠR), které vlastně pokračovaly v činnosti zrušených místních školních rad.

Pro školství v národnostně smíšených oblastech, jakým byl okres Domažlice, měla velký význam činnost Ústřední matice školské (ÚMŠ), která zakládáním českých škol, opatroven a mateřských škol chtěla zamezit vstupu českých dětí do německých škol. Ve fondu ÚMŠ jsou zprávy o koupi nemovitostí, plány novostaveb školních budov, rozpočty na stavbu škol atd. V období protektorátu byly školní rady zlikvidovány, až výnosem MŠO z 20. 10. 1945 a zák. z 2. 10. 1946 byla nařízení protektorátního ministerstva zrušena a činnost školních rad obnovena. Jejich pravomoc však byla omezena, část pravomocí přešla na nově vytvořené národní výbory, část, zejména záležitosti, o kterých se rozhodovalo sborově, připadly školním komisím zřízeným při ONV. Obnovená činnost školních rad už neměla dlouhého trvání – zákonem o krajském zřízení z 21. 12. 1948 č. 208 Sb. ukončily činnost ZŠR a jejich působnost přešla na nově zřízené referáty KNV pro školství, osvětu a tělesnou výchovu. Funkce MŠR zanikla zákonem č. 279/1949 z 19. 12. 1949 o finančním hospodaření NV, podle kterého byly zrušeny školní obce. Působnost okresních školních výborů přešla vládním nařízením ze 7. 6. 1949 č. 139 na referáty ONV pro školství, osvětu a tělesnou výchovu. Z toho logicky vyplývá, že v dalších letech se se školskou problematikou setkáváme ve fondech všech úrovní národních výborů.

Významné změny nastaly v poválečném období i ve vlastní organizaci školství. Byl to především školský zákon z 21. 4. 1948 č. 95/1948 Sb., zvaný též Nejedlého zákon o jednotném školství. Do této soustavy byly zahrnuty i mateřské školy – od tří let chodily děti do mateřské školy, od šesti let navštěvovaly první stupeň – národní školu. Od 11 let 2. stupeň – střední školu, následoval 3. stupeň – školy a učiliště, kam docházely patnáctileté děti. Po pěti letech následovala opět změna, a to školský zákon č. 31/1953 Sb. z 24. 4. 1953. Podle něj existovaly tyto hlavní druhy škol: mateřské, všeobecně vzdělávací, kam byly zahrnuty osmileté a jedenáctileté školy, školy pro mládež vyžadující zvláštní péči, státní pracovní zálohy (učňovské školy, odborné školy) a vysoké školy. Základním typem byla tedy osmiletá střední škola, další tři ročníky, jedenáctiletá střední škola, byla škola výběrová.

Dalším významným školským zákonem byl zákon č. 186/1960 o soustavě výchovy a vzdělávání. Následující školské zákony jsou mimo náš zájem vzhledem k 45leté ukládací lhůtě třídních výkazů.

Zdánlivě jednoduchá problematika zpracování školských fondů se častými legislativními zásahy komplikuje. Při tvorbě metodiky zpracování těchto fondů dochází mnohdy k přílišnému drobení fondů. Jejich celistvost je třeba zvažovat zejména v případě slučování a rozdělování škol, vzniku měšťanských škol atp. Menší počet fondů je výhodnější jak z hlediska dostupnosti a lepší orientace pro badatele, tak z evidenčního hlediska.

Závěrem bych shrnula ty nejpodstatnější problémy, které by měly být při zpracovávání fondů škol a školské správy vyjasněny a ujednoceny.

Především je to určení mezníku pro časové rozdělení fondů škol. Ve shodě s citovaným Františkem Hoffmannem a metodickým pokynem pro vymezení archivních fondů jsem pro rok 1953. Důvodem je především významná školská reforma daná zákonem č. 31/1953 Sb. o školské soustavě a vzdělávání učitelů. Školy byly v podstatě nově organizovány, mělo to být vyjádřeno i jejich přejmenováním – vznikly všeobecně vzdělávací školy, které se dělily na osmileté a jedenáctileté střední školy. V případě škol, které po roce 1953 trvaly jen krátce (je to především v pohraničí) by se fond z praktických důvodů nedělil, ale ponechal až do zrušení školy. Vznikly by tak dva typy inventářů, dílčí, kde by byly školy zpracovány do roku 1953 a po tomto roce po příslušné době by byla zinventarizována další část školských fondů, a uzavřené fondy škol zrušených, u nichž by rok 1953 jako mezník nebyl uplatňován.

Školy i školní rady v průběhu své existence měnily své názvy, vyřešit tuto situaci by mělo respektování metodického návodu o tvorbě názvu fondu, kde je doporučován název poslední. Jednoduché není ani vymezit fond školy zejména ve větších obcích, kde k obecné škole přibyla měšťanská škola, kde byly školy dívčí a chlapecké, školy menšinové. Fondy by neměly být zbytečně děleny a drobeny a tam, kde to lze logicky zdůvodnit, měl by být ponechán větší archivní celek podle principu monolitnosti archivních celků.

Výstava nejstarších listin Kláštera premonstrátů Teplá

Jana Kopečková

Nejvýznamnější akcí našeho archivu v roce 2005 byla nepochybně výstava nejstarších listin Kláštera premonstrátů v Teplé, která se konala 18. – 21. 8. 2005 v Modrém sále kláštera v Teplé.

Myšlenka vystavovat velmi cenný soubor listin se zrodila v zimě 2005, když byly zahájeny restaurátorské práce na souboru 66 listin z fondu kláštera, zahrnujícím léta 1197 – 1350. Restaurování prováděla nově zařízená konzervátorská dílna v Plzni a její dvě konzervátorky paní Iva Bauerová a Jana Beková. Rozsáhlý fond Kláštera premonstrátů Teplá byl po roce 1989 navrácen v restituci do majetku kláštera, ten však ponechal archiválie ve správě státu na dlouhodobou depozitní smlouvu. Mezi listinami vyniká kulturní památka z roku 1197 – Hroznatova závěť, první dochovaná listina vydaná v českých zemích soukromou osobou – drobným západočeským šlechticem. Podivuhodná zachovalost listinného souboru, přítomnost takto cenného dokumentu i to, že archiv spravuje fond pouze jako depozitum, nás vedlo k tomu, že jsme hned na počátku kontaktovali představitele kláštera, pana administrátora Augustýna Kováčka, abychom ho nejen seznámili se započítím restaurátorských prací, ale navrhli mu i možnost prezentace celého souboru při krátkodobé výstavě. Z původně jen tak lehce nadhozeného nápadu se během krátké doby vyvinula akce v podstatě mezinárodního rozsahu, jakou jsme si na počátku neuměli ani představit.

Přípravy pochopitelně nebyly jednoduché, zvláště když jsme v průběhu prací dostávali stále nové nápady, jak výstavu vylepšit a zatraktivnit. Aby naše práce nezanikla s uzavřením bran výstavy, rozhodli jsme se vydat prezentační multimediální CD, které by přesáhlo podstatným způsobem rozsah výstavy. Pro CD byly zpracovány rozsáhlé odborné statí o historii kláštera, archivního fondu, restaurování. Listiny jsou na CD prezentovány velmi kvalitními digitálními fotografiemi, zhotovenými ve fotografické dílně archivu Petrem Maškem. Jako nesmírně šťastný se ukázal nápad doprovodit prezentaci dobovou duchovní hudbou, vybranou a nahranou tepelskou rodačkou paní prof. Jitkou Chaloupkovou. Na přípravě CD se pochopitelně podíleli i mnozí další pracovníci archivu, kláštera a sponzorské firmy.

Samotná výstava představila 23 pergamenových listin vydaných různými vydavateli a jediný trojrozměrný předmět – Hroznatovu mísu. Přestože výstava trvala pouhé čtyři dny – více je z hlediska ochrany velmi cenných a zároveň citlivých pergamenů neúnosné – zaznamenali jsme nebývalý ohlas a nečekanou návštěvnost. Vernisáž výstavy navštívili nejen představitelé obcí v okolí a Karlovarského kraje, ale i zástupci státu, vysokých škol, premonstrátského řádu aj. Skutečným překvapením byla přítomnost papežského nuncia v České republice, která nepochybně přidala akci na lesku i významu. Výstavu navštívilo zhruba 1200 návštěvníků, mnozí na ní setrvali i několik hodin, pečlivě pročítali doprovodné texty a poslouchali středověkou hudbu, která výstavu doprovázela. 19. srpna dopoledne výstavu navštívila řada kolegů archivářů ze všech archivů západních Čech a odpoledne přijel speciálně kvůli výstavě až z Říma generální opat premonstrátského řádu.

Slavnostní vernisáž výstavy listin tepelského kláštera.

Obrovský úspěch a nečekaně silný ohlas u veřejnosti i v médiích byl pro nás velkým překvapením. O to více nás však povzbudil a potěšil, naši práci se tím dostalo nesmírného ocenění.

Zajímavý přírůstek k fondu AM Planá

Markéta Novotná

Mezi řadou přírůstků, o které byly v r. 2005 doplněny stávající archivní fondy SOkA Tachov, vyniká jeden rozměrově nepatrný (0,04 bm), nicméně svou důležitostí zásadní a osudem velmi zajímavý. Dokazuje, jak jsou cesty archiválií nevyzpytatelné a že i po letech lze dosavadní konstatování „archiválie je považována za nezvěstnou“ s potěšením změnit v opak.

Konkrétně se jedná se o tzv. „Schatzungsprotokol“ města Plané pravděpodobně z 1. poloviny 17. století. Díky všímavému německému studentovi surfujícímu po internetových aukcích získalo první informaci o této archiválii Město Planá. Tamní úředníci, kteří s naším archivem po léta vzájemně uspokojivě komunikují, nám ji okamžitě předali. Po prověření, že se skutečně jedná o archiválii náležející do fondu AM Planá, se v krátké době, zejména díky pochopení ekonomického úseku a zvláště ing. Widimského, podařilo knihu definitivně získat do našeho archivu.

O části osudů této archiválie vypovídá novinový výstřižek s názvem „Archivní nález“ pocházející ze zatím blíže neidentifikovaného, nepochybně regionálního periodika, vlepený uprostřed páté strany přímo pod první originální zápis ze 17. stol. týkající se měšťanky Cathariny Muldaurin, resp. jejího majetku na plánském náměstí. Zmíněný článek napsal MUDr. Michael Urban, od roku 1873 praktický a od roku 1879 městský lékař v Plané a až do své smrti v roce 1936

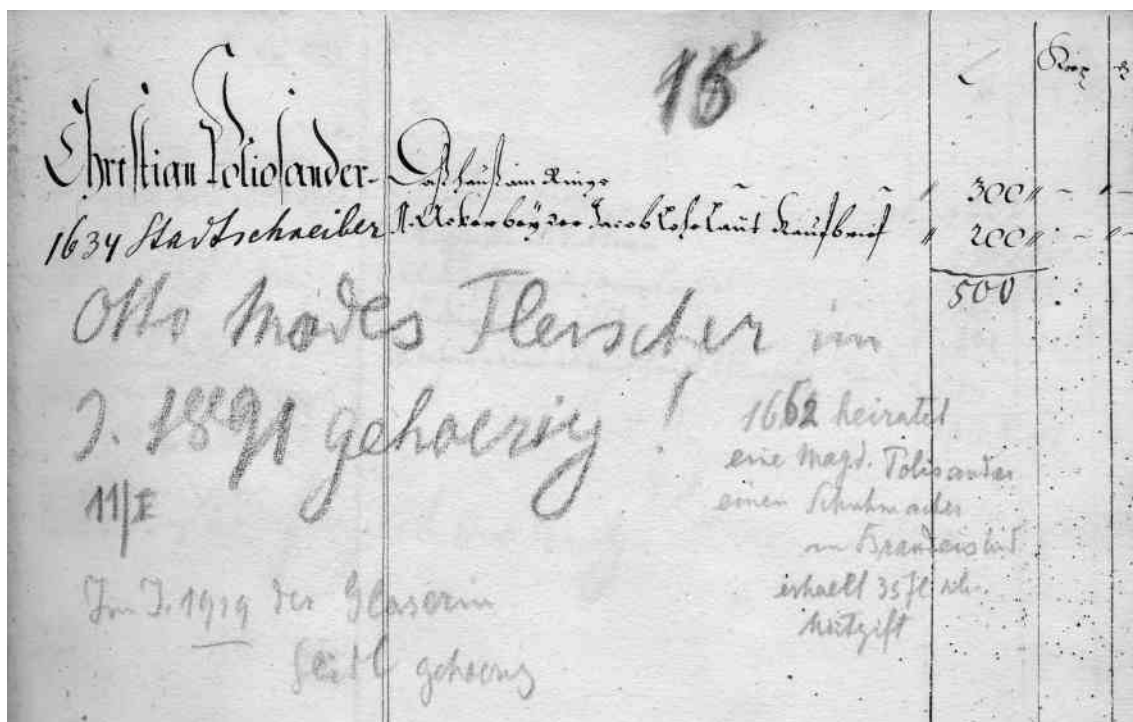
aktivní činitel na poli nejen regionální historie a vlastivědy (mj. autor 2. dílu Geschichte der Herrschaft und Stadt Plan). V článku informuje o nálezu knihy na půdě svého domu čp. 74/I, který dříve náležel panu purkmistrovi Johannu Kuchenhartovi, zemřelému 17. listopadu 1886. Stručný popis formy a obsahu knihy nepochybně dokládá, že článek skutečně hovoří o této archiválii. V poslední větě dr. Urban slibuje „další podrobnosti později“. Protože není zřejmé, do jakých novin autor článku napsal, nelze, bohužel, zatím dohledat jeho případné pokračování.

Otázkou zůstává, kdo a kdy novinový výstřížek do knihy vlepil. Zda to byl sám doktor Urban, což se jeví jako dosti pravděpodobné, nebo další z jejích držitelů, který se v novinách někdy později dočetl o okolnostech nálezu písemnosti, kterou měl t. č. ve vlastnictví a pro přehlednost sloupek vystříhl a vlepil na úvodní stranu.

Bez odpovědi zatím zůstává i otázka, jaký byl osud knihy před jejím nalezením dr. M. Urbanem. Skutečnost, že kniha byla nalezena v bývalém purkmistrově domě, může naznačovat, že s ní možná zacházel někdejší obyvatel z moci úřední a pak zůstala zapomenuta. Fakt, že byla nalezena na půdě, svádí spíše k domněnce, že tam byla dobře a úmyslně ukryta, jak se občas stávalo a stává v případě dokumentů, které vypovídají o majetkových poměrech bližních.

Není známo ani co se s knihou stalo po jejím objevení dr. Urbanem. S ohledem na jeho vlastnoruční a pohříchu ne zrovna citlivé vpisky a poznámky (viz dále), které přidal k původním krasopisným záznamům dávného písaře, naznačují, že zcela jistě ji měl určitou dobu k dispozici. A konečně, není jasné, kudy se osudy knihy ubíraly po smrti doktora Urbana. Jisté je, že po něm do ní nikdo jiný už nic nedopisoval.

Kniha o rozměrech 31 x 21 cm má koženou vazbu, na níž byl druhotně použit starší pergamenový list s náboženským textem. Hřbet knihy je tvořen koženým pásem s vytlačovanými rostlinnými motivy. Kdysi se kniha dala zhruba ve třetinách zavazovat na dvě dvojice kožených řemínků, z nichž se dochovala do dnešních dnů pouze torza. Na základě předběžného příslibu pracovníků restaurátorského pracoviště v Horšovském Týně se lze těšit, že po odborném zásahu bude možné o dosti zašlé a hmyzem poznamenané vazbě sdělit více zajímavých podrobností.

Příklad dodatečných vpisků do městské knihy.

Původně kniha obsahovala větší počet listů a dá se předpokládat, že všechny měly být časem popsány. Ty, na jejichž popsání již nestačilo dojít, kdosi neznámý, patrně z úsporných důvodů, využil k jiným účelům. Z charakteru okrajů zbývajících po původních listech jednoznačně vyplývá, že tyto byly ne právě citlivě odstříženy či vyříznuty. Popsané listy byly neznámo kým a kdy po odstranění nepopsaných listů v pravém dolním rohu označeny tužkou a to vždy lichá strana. V současné době kniha obsahuje celkem 248 stran, přičemž poslední dva nepopsané listy čísla nemají.

Kniha zřejmě bývala poměrně dobře opečovávána, neboť kromě poněkud zašlé první strany jsou listy v nezvykle dobrém stavu. Uprostřed většiny listů se nachází vodoznak o velikosti 8 x 6 cm v podobě erbu se stylizovaným znamením stojícího dvouocasého lva s korunkou. Bližší identifikace původu papíru je otázkou budoucnosti.

Na první straně je Urbanův vlastnoruční zápis sdělující, že dokument byl, ovšem dle jeho osobního blíže nezdůvodněného odhadu, veden v letech 1626-1650, kdy Planou držel hrabě Jindřich Šlik. Následuje výčet domů v jednotlivých částech města a dole odkazy na využití prameny. Zcela dole vpravo je otisk Urbanova osobního razítka, v levém dolním rohu pak stojí Plan 1891.

V zápise Urban provedl sumarizaci záznamů dle částí, na něž bylo město v té době rozděleno: náměstí o 60 držitelích (viz s. 5-124), Masná ulice (pozn.: tzv. Židovské městečko) o 25 držitelích (s. 125-150), Kostelní ulice o 18 držitelích (s. 151-168), Petrské předměstí o 55 držitelích (s. 169-214), Zámecké předměstí o 40 držitelích (s. 215-246) a na závěr 17 držitelů pozemků, nikoliv však domů (s. 247-248), celkem tedy jde o 215 položek. Mimochodem, rozdělení města na tři hlavní čtvrti přetrvalo až do 70. let 20. století a v číslování domů byly jednotlivé části odlišeny římskými číslicemi. Centrum okolo náměstí včetně Masné a Kostelní ulice mělo za lomítkem I, Petrské předměstí II a Zámecké předměstí III.

Třetí stránku si Urban v pravém horním rohu opět označil svým oválným osobním razítkem a na celou vypsál situaci ve městě v době vzniku „Schatzungsprotokolu“. Dole vlevo opět přidal místo a datum jako na předešlé straně a do pravého rohu svůj podpis.

Zde je na místě poznamenat, že popisovaný dokument není jediným, který se těšil takovéto „pozornosti“ nadšeného historika Urbana. Jako člen plánské městské rady měl od roku 1881 přístup k dokumentům, které jsou dnes součástí fondu AM Planá. S těmito písemnostmi nakládal mírně řečeno velmi volně a v řadě z nich zanechal své více či méně přínosné připisky, které nikdy nezapomněl podepsat.

Na později signovaných stranách 5-248 se vždy ve 4 sloupcích nacházejí zápisy o majetkových poměrech plánských měšťanů. Do prvního sloupce jsou zapsána jména a příjmení vlastníků, v druhém jsou uvedeny konkrétní nemovitosti, ve třetím a čtvrtém sloupci jejich hodnota uvedená ve zlatých a krejcarech.

V zápisech defilují příjmení rodin, jejichž příslušníci více či méně spoluvytvářeli plánské dějiny. Z částek uvedených u jednotlivých nemovitostí (domů, polí, živností) zapsaných vlastníků pak vyplývá, jak si ten který měšťan tehdy konkrétně majetkově „stál“.

Záznamy jsou dosti strohé, obvykle jednořádkové, žádný nepřesahuje polovinu stránky, nicméně i z takto stručných zápisů lze na první pohled vyčíst zajímavé skutečnosti. Jednak skladba jmen i příjmení jednoznačně dokazuje, že Planá byla v prvních letech třicetileté války téměř bezezbytku německá. Na str. 93 však figuruje Georg Hubka a na str. 230 dokonce Watzlaw Wolf, což by mohlo naznačovat dozvuky původního českého osídlení.

Schatzungsprotokol podává výpověď o majetkových poměrech plánských měšťanů v době před osudovými okamžiky třicetileté války. Po velmi neblahém působení švédského generála Wrangela, jehož vojska se v roce 1647 nesmazatelně a bolestně zapsala do místních dějin, už byla

situace ve městě zcela jiná. Snad i to byl jeden z důvodů, proč se ve vedení knihy nepokračovalo, ačkoliv volné místo naznačuje, že zápisy měly přibývat i nadále.

K originálním inkoustovým zápisům na stranách 5-248 připisoval MUDr. Urban svým typickým (zpočátku vždy velmi rozmáchlým, ke konci textu pak stále se zmenšujícím až někdy téměř nečitelným písmem) modrou, červenou a někdy i obyčejnou tužkou více či méně rozsáhlé poznámky. Převážně pod jména připojoval čísla popisná (platná ovšem převážně k r. 1891) příslušných domů, v nichž staré patricijské rodiny po generace sídlily, řemeslo jmenovaného měšťana, někdy i informaci, že uvedený byl k určitému roku purkmistrem, městským radním, písařem, atd. Občas připisoval informace o svých současnicích - potomcích těchto rodin, jako např. jejich funkce, data úmrtí apod. Jindy zaznamenal, komu dalšímu dům zapsaného měšťana k určitému roku (obvykle 1891) náležel, jakou měl dotýčný následovník živnost, případně funkci atd. Výjimečně dopsal, co se v domě za jeho života nacházelo, např. na str. 5 u prvního původního záznamu pod jménem majitelky stojí, že se jedná o čp. 8, „nyní městský hostinec U černého medvěda“. V mnoha případech přičinil ve třetím sloupci konečný součet všech částek uvedených u jednotlivých položek.

Z Urbanových záznamů vysvítá, že podrobně znal další plánské archiválie, z nichž čerpal informace pro své přípisky. Konkrétně ohledně číslování domů v r. 1805 sám v úvodu dopsal odkaz na „Liber rerum perpetuae memoriae civitatis Planensis (Archiv des k. k. Bezirksgerichtes) (viz Lit. A, fol. 64)“, které dokládá za jakých okolností došlo k přečíslování a také na „Karl Sauersicks Chronik Nr. 1 (im Stadtarchiv)“, což je zejména v případě druhého uváděného pramene význačná informace dokazující, že historicky velmi cenná tzv. Sauersickova kronika, často citovaná všemi plánskými německými historiky, byla k dispozici ještě v Urbanově době. Dnes je, bohužel, nezvěstná, ale po zkušenosti s výše popsáním dokumentem neztrácí tachovští archiváři naději, že právě ona by mohla být dalším znovuobjeveným pokladem.

Díky „Schatzungsprotokolu“ přesáhl fond AM Planá rozsah 50 bm, z dosavadních 49,98 bm na současných 50,02 bm. Další poznatky k této archiválii mohou vyplynout z budoucí inventarizace fondu AM Planá.

Pracovní seminář k pořádání archivů škol

Michal Tejček

8. 12. 2005 se v SOkA Karlovy Vary konal pracovní seminář, v rámci něhož pracovníci okresních archivů a oblastního archivu seznámili kolegy zejména se stavem pořádání fondů archivů škol na svých pracovištích. Program zahájila Věra Steinbachová s referátem přibližujícím nejen konkrétní situaci v **SOkA Domažlice**, ale v rozsáhlejší úvodu hovořila také o vývoji školství a charakteristice školských fondů obecně. Její příspěvek je na jiném místě otištěn celý.

Následovala Jana Rájková ze **SOkA Cheb**, jež uvedla, že z celkového počtu 213 fondů škol je v jejich archivu 145 fondů zpracováno formou prozatímních inventárních soupisů (104 fondy škol před rokem 1945, 41 fondů po roce 1945) a 20 inventarizovaných fondů ZDŠ I. stupně zrušených v 60., popřípadě 70. letech minulého století (všechny po roce 1945). Při pořádání byly knihy rozděleny tematicky v rámci jedné skupiny, spisy (přehledy, výkazy, korespondence, zápisy ze zkoušek, rozvrhy, pracovní plány, inspekční zprávy apod.) seřazeny chronologicky, následoval ostatní materiál (fotografie).

Za **SOkA Karlovy Vary** referovali Mgr. Milan Augustin a Simona Pelcová. V jejich archivu jsou vypracovány prozatímní soupisy třídních katalogů (popř. dalšího materiálu) ke 150 fondům obecných a národních škol, k 9 fondům škol měšťanských do roku 1953, k 64 fondům osmiletých a

devítiletých škol a k 11 fondům všeobecných středních škol. Z 87 % je inventarizováno 46 fondů školské správy, např. OŠR Karlovy Vary, Jáchymov, Teplá, Nejdek a Žlutice.

Eva Ulrichová (**SOkA Klatovy**) seznámila posluchače nejprve s vývojem školství v okrese Klatovy, mj. upozornila na zákon č. 292/1920 Sb. o vzniku českých menšinových škol v německých obcích. Jak uvedla, po převzetí archiválií do archivu bylo provedeno skartační řízení dle instrukce ministerstva školství z 13. 6. 1986 čj. 18 200/86-49. Uzavřené fondy škol zrušených pro malý počet žáků, a to i po roce 1960, jsou zpracovávány formou skupinového inventáře abecedně dle míst. Dosud bylo z celkového počtu 301 zinventarizováno 92 fondů, mj. 6 fondů farních škol, u nichž byl jako časový mezník stanoven rok 1868 (zák. č. 48/1868 ř. z. o poměru školy a církve). Souběžně s těmito fondy je v SOkA Klatovy zpracováván PIS neukončených fondů škol. Přílohou referátu bylo podrobné pořádací schéma fondů škol (viz SOANET).

O situaci v **SOkA Plzeň-jih** podala zprávu Jana Mašková. Část fondů škol byla v jejich archivu zinventarizována v l. 1963–1964 formou sdruženého inventáře, skartace proběhly podle vyhlášky Ministerstva školství a osvěty č. 62/1953. V letech 2000–2005 bylo započato s reinventarizací této části a s inventarizací dalších fondů zrušených škol (i zrušených v letech 2003–2004) a školních rad podle obvyklého schématu (knihy – třídní výkazy, zápisy z pedagogických rad, pamětní knihy, inventární deníky). Matriky byly vmanipulovány do fondů MŠR, sdružený inventář byl rozpuštěn do samostatných inventářů. Postup pořádání byl změněn na doporučení POŘ pro archivní teorii a praxi (knihy: zápisy z pedagogických rad, matriky – ve fondu mají podle POŘ zůstat ty, jejichž původcem je škola, třídní výkazy, inventární deníky, pamětní knihy, knihy účetní evidence; doporučen návrat ke skupinovému inventáři). Při skartaci bylo postupováno krom archivního zákona a vyhlášek dle Směrnice pro vyřazování (skartaci) písemností v oboru působnosti MŠK čj. 10 324/60-L z 1. 4. 1960.

Podle Mgr. Petra Hubky je v **SOkA Plzeň-sever** z celkového počtu 311 fondů škol a školské správy zpracováno 148 fondů, z nichž 113 je i inventarizovaných, ostatní jsou opatřeny PIS, některé fondy jsou zpracovány ve sdružených inventářích v rámci jedné obce. Fondy školské správy dosud zpracovány nejsou, stejně jako fondy SRPŠ. Časovým mezníkem byl určen rok 1953 respektive 1960 (u škol do té doby zaniklých), ostatní archiválie byly pojaty do fondu dosud existující školy. Přiřazeny byly také fondy ZDŠ zaniklých po roce 1960. Při pořádání v letech 1982–1989 se v pláském archivu postupovalo podle vzoru Františka Hoffmanna aplikovaného na místní podmínky; schéma pořádání: knihy – třídní výkazy, konferenční protokoly, knihy nařízení, jiné (inventární, pokladní) a pamětní knihy, spisy pak byly řazeny věcně, při menším množství chronologicky, do Hoffmannova „různé“ byly zařazeny stavební plány. Dále se Mgr. Hubka zastavil u problému školních matrik. Uvedl, že do roku 1884 (výnos ministra duchovních záležitostí a vyučování z 12. 2., č. 23 122) bylo jejich vedení povinností škol. I poté je však fakticky vedly školy, a to i za války a po roce 1949, kdy již školní rady neexistovaly, navíc byly ukládány ve školních archivech. Indexy normálií pokládá referující za evidenční knihy, nikoliv spisové pomůcky. Obšírněji pojednal o problému vymezení fondů (metodika AS MV z roku 1999). Rozhodujícím důvodem pro vymezení je podle něho druh a poslání, správa a organizace školy a do jisté míry i rozsah fondu, a ne umístění školy v určité budově a její název. Je dále nutné respektovat původní uspořádání registratury a princip monolitnosti (např. pokud měly obecná a měšťanská škola, byť dočasně, od počátku společnou správu = jeden fond; farní školy mohou být, už pro malý rozsah, začleňovány do navazujících obecných škol, při rozsahu nad 0,1 bm = samostatné fondy). Střední školy pro mládež od 11 do 15 let (dle zák. č. 95/1948 Sb.) byly podle Mgr. Hubky pokračováním měšťanských škol, jejich fondy by měly být proto přiřazovány k nim a ne k fondům osmiletých středních škol. K těm by měly být naopak přiřazovány archiválie ZDŠ a základních škol stávajících. Jedenáctileté střední školy tvoří samostatný fond, pokud vznikly dodatečně z osmileté střední školy, měly by být jejich fondy přiřazeny k fondům jedenáctileték. Čtyřletá gymnázia (zák. č. 168/1968 Sb.) vznikla přeměnou tříletých středních všeobecně vzdělávacích škol (zák. č. 186/1960 Sb.). I jejich fondy (u stávajících gymnázií) mají dle

přednášejícího splynout. Dále doporučil spojit fondy německé obecné školy zaniklé za první republiky a obnovené po připojení území k Říši.

V **SOkA Rokycany** byly podle Mgr. Hany Hrachové zinventarizovány zatím dva fondy školních rad a 10 fondů škol z celkem 150 fondů škol a školské správy. Archiv přikročí k řádnému vymezení fondů, skartačnímu a výběrovému řízení a k pořádání zmíněných archiválií.

Obdobná je situace zpracovanosti v **SOkA Sokolov**: zinventarizovány byly fondy obecných a měšťanských škol ve třech městech okresu, jednoho gymnázia a jedné SOŠ, započato bylo, jak řekl PhDr. Vladimír Vlasák, s inventarizací archiválií českých menšinových obecných a měšťanských škol a německých obecných škol. Práce byly zastaveny poté, co odbor řízení archivnictví MV zamítl v Základní terminologii vztahující se k evidenci JAF z roku 1998 možnost skupinových inventářů, které se však jeví pro tuto skupinu fondů výhodnější. Podobně jako Mgr. Hubka se i PhDr. Vlasák kloní ke způsobu vytváření větších archivních celků (do novějších fondů zařazovat archiválie jejich předchůdců, např. i v případě škol z období záboru pohraničí), metodiku AS MV z roku 1999 však považuje za vyhovující s přihlédnutím k regionálním specifikám vývoje školství. Knihy byly pořádány dle obsahu, do skupiny ostatní úřední knihy byly zařazeny pokladní deníky a nakonec kroniky, školní matriky byly i v Sokolově ponechány u fondů škol. U spisů se opět použilo věcného, popřípadě chronologického schématu. Vnitřní skartaci podlehl zejména indexy normálií, pomocné knihy některých druhů evidence (poštovné, sběr surovin), seznamy žáků dublující třídní výkazy aj.

PhDr. Markéta Novotná uvedla, že v **SOkA Tachov** byla ukončena inventarizace fondů od r. 1960 rušených malotřídních škol z let 1945–1984. Jedná se o 74 z celkových 220 fondů škol, inventarizován byl jeden z šesti fondů školské správy. K fondům byly vyhotoveny samostatné inventáře.

Posledním referujícím byl PhDr. Karel Řeháček z **1. oddělení SOA Plzeň**. Seznámil kolegy se stavem péče o původce a jejich archivní fondy u těchto organizací: Česká školní inspekce – plzeňský inspektorát a ČŠI – karlovarský inspektorát, Západočeská univerzita v Plzni – Pedagogická fakulta a Vysoká škola strojní a elektrotechnická, Vysoká škola v Plzni, o. p. s. a Vysoká škola Karlovy Vary, o. p. s., Dětský diagnostický ústav Plzeň, Škola v přírodě Trhanov, Ústřední správa vysokoškolských kolejí a menz a Krajský pedagogický ústav Plzeň.

Ošetření souboru 59 nejstarších pergamenových listin z fondu AM Cheb

Jiřina Vasiová

Na jaře letošního roku dostalo naše pracoviště k ošetření a konzervaci 59 pergamenových listin ze SOkA Cheb. Vzhledem k datu jejich vzniku – od druhé poloviny 13. stol. až do první poloviny 14. stol. - byly všechny pergameny ve velmi dobrém stavu, ale byly velice špinavé. Asi u čtyř listin docházelo k velké sprašnosti písma, což znemožňuje jakoukoliv další práci. Dá-li se tento problém zjistit pouhým okem, je sprašnost už kritická. Praxí a citem můžeme mít podezření na sprašnost písma, ale stupeň poškození se dá určit pouze pomocí mikroskopu. U těchto typů listin doporučujeme pouze uložení do nekyselých obalů a do budoucna žádnou nebo minimální manipulaci.

Větším problémem se ukázaly být pečete. Většinou byly velice poškozené, plesnivé a silně špinavé, některé křehké a rozpadlé. Při jejich konzervaci byly uplatněny zkušenosti a poznatky Ing. Jany Dernovškové z Národního archivu Praha, která je špičkovou odbornicí v restaurování pergamenů a pečeti; v červenci jsme měly možnost absolvovat i pracovní stáž na tomto pracovišti.

Největším problémem u pečeti je zbělení vosku, křehkost, vrstevnaté (tzv. břidlicové) štěpení a někdy až práškovatění. Dodnes neexistuje jednoznačné vysvětlení tohoto jevu, navíc přihlédneme-li k tomu, že včelí vosk je považován za mimořádně stabilní látku.

Majestnáni pečeť Karla IV. - stav před a po restaurování

Příčiny vysychání vosku musíme hledat už při vzniku pečeti. Příkladem mohou být krásné a kompaktní pečeti kanceláře krále Zikmunda z let 1368-1437 v porovnání s pečeti kanceláře Ladislava Pohrobka z let 1410-1457, které se všechny rozpadají, i když historie uložení obou je stejná. Došlo pravděpodobně k technologické chybě už při vytváření pečeti, např. zahnětení většího množství vzduchu nebo jiné příměsi než včelí vosk. Další příčiny degradace vosku je třeba hledat v nynější době. Jedná se třeba o uložení v nestabilních klimatických podmínkách, přirozenou oxidaci nebo působení UV záření, po kterém vosk znatelně křehne. Soubor těchto degradačních vlivů musíme zastavit pomocí dosavadních zkušeností a znalostí a jednat v zájmu zachování pečeti nebo jejího fragmentu. Tento problém byl v České republice řešen různými způsoby. Mezi nejstarší metody z počátku minulého století, s jejichž následky se někdy setkáváme, patřilo napouštění vosku vodným roztokem klišu. Ten se však po čase oprýskal, někdy i s povrchem pečeti. Později byly používány různé směsi včelího vosku, terpentýnu, benzínu, kalafuny, lněného oleje atd., což mělo za následek měknutí pečeti. Koncem minulého století se nakonec povedlo spoluprací konzervátora Františka Křivánka a chemika Jaromíra Bacílka, který se zabýval studiem včelích produktů, připravit roztok z propolisu. Propolis se ukázal jako zatím nejlepší řešení při konzervaci pečeti. Vždyť včely si propolisem vyztužují, zpevňují, uhlazují a tmelí trhlinky buněk plástů a dokonce jím balzamují usmrčené vetřelce, které nemohou dostat ven z úlu, z čehož vyplývá, že propolis obsahuje i látky antimikrobiální a dezinfekční.

Jsou-li tedy pečeti pouze křehké, stačí je po důkladném omytí benátským mýdlem a destilovanou vodou doslova nabalzamovat propolisovou tinkturou. V případě, kdy pečeť vykazuje menší ztráty, je nutné ztrátu doplnit včelím voskem - někdy s příměsí karnaubského. Ten se přidává v případě, kdy je včelí vosk příliš měkký. Pečeti se ztrátou větší než 1/3 formátu se většinou nedoplňují. Musí se pouze zpevnit hrana zlomu a zabezpečit vosk před dalším štěpením nebo lámáním. Každá dokončená pečeť je ošetřena propolisovou tinkturou.

Je nutné zmínit ještě jeden problém, a tím jsou šedé povlaky na povrchu pečeti. Objeví-li se na nově doplněném vosku, nejedná se o nic jiného, než neškodnou krystalizaci éterických látek, kterou lze setřít, ovšem bez pomoci jakékoliv chemie. Ta by totiž odstranila vrstvu propolisu a pečeť by byla opět velice zranitelná. Objeví-li se šedý povlak na původním vosku, jsou příčiny dvě – plíseň, nebo také krystalizace. Pouhým okem se obě jeví stejně, proto je nutné určit původ

povlaku pomocí mikroskopu. Plíseň může začít na pečeti růst při nevhodném uložení ve vlhkém a teplém prostředí. Co se týče krystalů, jestliže jsou na novém vosku běžné a časté, na původním by se neměly objevit vůbec. Stane-li se tak, je většinou příčinou uložení pečete v příliš nízké teplotě, což je pod 15° C. V obou případech je ale nutné dát pečeť konzervovat.

Nakonec bych chtěla shrnout výhody ošetření voskových pečeti propolisem:

1. Zpevní se povrch a reliéf pečete a zalepí se mikrotrhlíčky
2. Poskytuje ochranný filtr proti působení UV záření
3. Je-li nutné pečeť dekonzervovat, je snadno odstranitelný ethanolem
4. Znamená nepatrný zásah do původního složení voskové pečete
5. Určitá antimikrobiální účinnost
6. Zpevní fragmenty při sestavování rozpadlé pečete
7. Odpařený může v některých případech sloužit i jako lepidlo pro první spojení fragmentů.

Některé postřehy v tomto článku jsou citací z přednášky Ing. Dernovškové ze semináře v Litomyšli v roce 1997, ke kterému byl vydán i tematický sborník.

Písemnosti Státního zastupitelství v Klatovech, jejich charakteristika a možné badatelské využití

Karel Řeháček

1. Státní zastupitelství v Klatovech

Státní zastupitelství (dále SZ) v Klatovech působilo v letech 1928 - 1949 (s výjimkou let 1941 - 1945) jako orgán veřejné žaloby při sborovém soudu první instance - Krajském soudu v Klatovech.

Krajská justiční správa však nebyla v Klatovech nikterak novým prvkem. Krajský soud totiž působil v Klatovech už v první polovině 19. století a byl zrušen dne 13. června 1850 v souvislosti s reformou krajského zřízení. Prakticky od té doby však usilovalo město Klatovy o jeho znovuoobnovení. Tyto snahy se sice datují již od roku 1853, ale teprve v roce 1874 uznal sněm království Českého potřebu rozmnožení počtu krajských soudů a jako vhodné sídlo nového soudu navrhl i Klatovy. Výnosem říšského ministerstva spravedlnosti z 25. února 1874 měly plánovaný obvod klatovského krajského soudu tvořit obvody okresních soudů Klatovy, Nýrsko, Plánice, Nová Kdyně, Domažlice, Nepomuk, Horšovský Týn, Ronšperk a Hostouň patřící do obvodu Krajského soudu v Plzni a obvody okresních soudů Sušice, Horažďovice, Kašperské Hory a Hartmanice z obvodu Krajského soudu v Písku. Řízení o vzniku soudu se však protahovalo a vzhledem k odmítavému postoji politické reprezentace části dotčených okresů nebyly snahy o založení soudu až do začátku války úspěšné.

Po jejím konci a po vzniku samostatného státu se diskuse o vzniku soudu opět rozproudily. Klatovská politická reprezentace ještě koncem roku 1918 požádala o umístění krajského soudu do města a o necelé tři roky později bylo její žádosti vyhověno. Dne 11. srpna 1921 byl Národním shromážděním republiky Československé přijat zákon č. 277/1921 Sb., jímž došlo ke zřízení nového krajského soudu a státního zastupitelství v Klatovech. Na rozdíl od předchozích návrhů byla územní působnost nového soudu a zastupitelství podstatně omezenější, a tím i politicky průchodnější. Byla stanovena pouze na obvody dosavadních okresních soudů Klatovy, Nová Kdyně, Nýrsko a Plánice, které patřily do obvodu Krajského soudu v Plzni, a okresních soudů Sušice, Kašperské Hory a Hartmanice, spadajících do obvodu Krajského soudu v Písku. Počátek faktického zahájení činnosti nově vzniklého Krajského soudu v Klatovech (a tím i Státního zastupitelství

v Klatovech) stanovil ministr spravedlnosti vyhláškou č. 59/1928 Sb. z 29. března 1928 na 1. červen 1928. Toho dne byla za přítomnosti ministra spravedlnosti JUDr. Roberta Mayr-Hartinga a dalších významných osobností slavnostně zahájena činnost obou institucí. SZ sídlilo v nově postaveném areálu Krajského soudu v Klatovech v ulici Pod Spravedlností, který byl vystavěn v letech 1924 - 1928.

Do října 1938 se obvod SZ Klatovy neměnil, teprve v důsledku přičlenění části pohraničního území Československa k Velkoněmecké říši došlo k podstatnému zmenšení jeho obvodu. Obvody okresních soudů v Nýrsku, Hartmanicích a Kašperských Horách byly téměř bezsezbytku odtrženy ve prospěch Říše. Neodtržené zbytky území soudních okresů Kašperské Hory a Hartmanice byly připojeny k okresnímu soudu v Sušici, v případě soudního okresu Nýrsko došlo k připojení zbytku území k okresnímu soudu v Klatovech. SZ v Klatovech tedy po těchto změnách spravovalo pouze obvody čtyř dosavadních okresních soudů – v Klatovech, Nové Kdyni, Plánici a Sušici.

Po vzniku Protektorátu Čechy a Morava v březnu 1939 k zásadním změnám bezprostředně nedošlo. Jedinou změnu v působnosti SZ přineslo pouze zřízení Německého úředního soudu se sídlem nejprve ve Strakonici, od 1. dubna 1941 v Klatovech, který vznikl pro protektorátní obyvatelstvo německé národnosti. V těchto podmínkách úřadovalo SZ v Klatovech necelé tři roky. Vládním nařízením č. 150/1941 Sb. ze 17. dubna 1941 o změnách územní organizace soudů Protektorátu Čechy a Morava došlo podle § 3, odst. 1 k 1. květnu 1941 ke zrušení Krajského soudu v Klatovech a podle § 6, odst. 2 toto nařízení ukončilo rovněž činnost klatovského státního zastupitelství. Obvody okresních soudů v Nové Kdyni, Klatovech, Plánici a Sušici byly podle § 2 odst. 9 výše zmíněného nařízení začleněny do obvodu Krajského soudu v Plzni.

Po skončení války došlo podle ústavního dekretu prezidenta republiky č. 11/1944 z 3. srpna 1944 o obnovení právního pořádku k obnovení platnosti právních předpisů upravujících organizaci a působnost orgánů veřejné žaloby po skončení období nesvobody v tom stavu, v jakém byly v roce 1918 recipovány z rakouského právního řádu a jak se vyvinuly za první republiky. Poválečná justiční soustava v Československu byla dále upravena dekretem prezidenta republiky č. 79/1945 z 19. září 1945 o zatímní úpravě soudnictví v zemích České a Moravskoslezské. Podle § 1, odst. 1 byla územní organizace řádných soudů a úřadů veřejné žaloby v zemích České a Moravskoslezské obnovena v tom uspořádání a stavu, v jakém byla dne 29. září 1938 podle tehdy platných předpisů. Na těchto základech byla po skončení války obnovena činnost Krajského soudu v Klatovech a příslušného státního zastupitelství v původním předválečném územním rozsahu.

Po únoru 1948 došlo k celé řadě závažných společenských změn, které se nevyhnuly ani československé justici. Pro existenci úřadu měly zásadní význam především změny institucionální. Na základě zákonů č. 319/1948 Sb. a 320/1948 Sb. z 22. prosince 1948 o zlidovění soudnictví a o územní organizaci krajských a okresních soudů došlo k redukci počtu krajských a okresních soudů v souvislosti s reformou celé veřejné správy. Podle této reformy nadále existovaly okresní a krajské soudy pouze v místech, kde rovněž sídlily okresní a krajské národní výbory. Tyto změny se promítly také do územní organizace úřadů veřejné žaloby. K definitivnímu završení všech těchto organizačních změn došlo k 1. únoru 1949, na kdy byl vládním nařízením č. 8/1949 Sb. z 19. ledna 1949 stanoven počátek účinnosti obou výše zmíněných zákonů. Jelikož se Klatovy nestaly sídlem krajského národního výboru, ukončily krajský soud i krajské zastupitelstvo k tomuto datu svoji činnost a celý obvod zrušeného klatovského krajského soudu (i státního zastupitelství) připadl Krajskému soudu v Plzni (resp. SZ v Plzni).

Personálně bylo SZ v Klatovech dlouhou dobu poměrně stabilní. Službu vykonávali jednak státní zástupci v čele s prokurátorem (dřívějším přednostou státního zastupitelství), pak zmocněnci státního zastupitelství u okresních soudů v úředním obvodě a pomocný úřednický kancelářský personál. Jednalo se o soudního kancelářského revidenta, který vedl podatelnu a příslušné rejstříky, soudního kancelářského asistenta (oficianta), který měl na starosti rejstřík trestů a rejstřík přestupků,

kancelářské pomocnice na administrativní práce a pomocného zřízence. Kromě dvou státních zástupců se počet kancelářského personálu pohyboval v rozmezí 3 - 5.

Prvním přednostou klatovského státního zastupitelství (posléze prokurátorem) se stal JUDr. Antonín Tichý, dosavadní první státní zástupce u Státního zastupitelství v Plzni. V čele státního zastupitelství setrval až do 30. září 1939, kdy byl na vlastní žádost pensionován. Druhým státním zástupcem, který nastoupil službu 8. června 1928, byl soudce II. stupně JUDr. Karel Tausch, dosavadní okresní soudce v Mariánských Lázních. Toto personální obsazení vydrželo až do roku 1937, kdy byl rozhodnutím prezidenta Československé republiky JUDr. Karel Tausch dne 28. února 1937 jmenován prokurátorem SZ v Písku. Místo, uvolněné Tauschem, bylo definitivně obsazeno k 1. červenci 1937, kdy byl státním zástupcem jmenován JUDr. Josef Vrba, dosavadní soudce Okresního soudu v Prachaticích. Ten také dočasně převzal po pensionování Antonína Tichého vedení úřadu a setrval v něm až do 7. listopadu 1939, kdy byl šéfem úřadu zatím jmenován prokurátor SZ v Praze Karel Apfelbach. Po zrušení SZ v Klatovech v roce 1941 byl státní zástupce JUDr. Josef Vrba přeložen k 1. květnu 1941 ke SZ v Plzni.

Po skončení války byl správou úřadu pověřen staronový státní zástupce (od 20. 12. 1946 prokurátor) opět JUDr. Josef Vrba. Na místo druhého státního zástupce 17. září 1945 nastoupil soudce II. skupiny (od 12. 11. 1946 státní zástupce) JUDr. Vojtěch Ryba z tamějšího krajského soudu. Toto personální obsazení SZ v Klatovech vydrželo až do konce jeho existence. Oba státní zástupci Vrba i Ryba byli aktivními členy KSČ, a tak i po čistkách organizovaných Okresním akčním výborem Národní fronty v Klatovech v období po únoru 1948 zůstali na svých místech. Po zániku SZ v Klatovech byl dosavadní klatovský prokurátor dr. Vrba výnosem ministra spravedlnosti z 12. ledna 1949 pověřen správou Okresní prokuratury (OP) v Klatovech, státní zástupce dr. Ryba byl podle téhož výnosu pověřen správou OP v Sušici. Ostatní zaměstnanci státního zastupitelství byli přiděleni okresním soudům v Klatovech a Horažďovicích.

2. Charakteristika dochovaných písemností

Písemnosti SZ Klatovy byly do SOA Plzeň předávány v několika vlnách. Po zániku instituce byly písemnosti převezeny do spisoven okresních prokuratur v Klatovech a Domažlicích, kde byly uchovány až do jejich převzetí SOA v letech 1971 - 2004. V době zahájení inventarizace obsahoval fond 75 knih a 96 kرتونů spisů, po inventarizaci se počet evidenčních jednotek ustálil na stavu 74 knih a 96 kرتونů. Je však zřejmé, že fond není zachovaný úplně, chybějí části písemností prakticky všech skupin.

Nejúplněji jsou zachovány pomocné knihy (podací protokoly k presidiálním spisům = presidiální deníky, a jmenové a věcné rejstříky k nim, dále rejstříky pro záležitosti trestní /zn. St/, trestní tiskové /zn. Ss, od 1. 1. 1924 zn. Tlž/ a pro ostatní záležitosti jinam nezařazené /zn. Nst/), záznamy obžalob a seznamy jmen obviněných a poškozených, rejstříky k trestním deníkům zn. St a Nst, u rejstříků k trestním tiskovým deníkům zn. Tlž chybí období let 1945 - 1949. Patrně neúplné jsou také indexy k trestním rejstříkům, které byly sice obecně vedeny už od roku 1923 (v případě SZ Klatovy od roku 1928), ale dochované knihy obsahují ponejvíce záznamy z let 1936 - 1949 (1951).

Deníky značky St před rokem 1928, kdy došlo k faktickému zahájení činnosti Státního zastupitelství v Klatovech, byly do Klatov po jeho vzniku předány jako priora Státních zastupitelství v Plzni (1918 - 1926) a Písku (1924 - 1928). Ve fondu SZ Klatovy však chybějí deníky značky St pro období 1945 - 1949, které nebyly při prohlídkách spisoven OSZ v Domažlicích a Klatovech nalezeny.

Deníky značky Nst ve fondu SZ Klatovy jsou zachovány v časovém rozmezí 1919 - 1948. Deníky z let 1928 - 1949 však nejsou zdaleka úplné a zcela chybějí písemnosti značky Nst z let 1921, 1941, 1947 a 1949. I dochované ročníky však obsahují pouze malou část písemností. Až na několik výjimek se jedná pouze o část tiskových věcí (do roku 1928, 1929 - 1935).

Ze spisů se jednalo o prezidiální spisy a deníky v trestních, tiskových a smíšených záležitostech.

Deníky v trestní věci značky St řešily všeobecné trestní delikty (zločin, přečin, přestupek). Ve většině případů obsahují jen jednoduchý záznam o žalobě s její skutkovou podstatou, údajem o vyhledávání a poznámkou o zastavení nebo přerušení řízení. Případy, které nebyly zastaveny či přerušeny, obsahují obvykle koncept obžalovacího spisu státního zastupitelství, konceptní poznámky státních zástupců z průběhu procesu, někdy též záznam o výsledku hlavního líčení u krajského soudu (u porotních soudů také porotní otázky a odpovědi porotců) a v některých případech též kopii rozsudku. U případů, které skončily soudním jednáním, se do deníku zapisovaly všechny rozhodné skutečnosti daného případu včetně případných pozdějších úkonů, např. odvolání, zmatečných stížností, amnestií, milostí nebo obnovení řízení, a přikládaly se příslušné přílohy.

Deníky v trestní věci značky Tlz obsahovaly delikty, které byly spáchány tiskovou formou. Ve srovnání s předchozí skupinou jich je nejen nepoměrně méně, nevyskytují se v nich ani případy, které by byly po oznámení jednoduše zastaveny nebo přerušeny. Většinu případů tvoří tiskové delikty, které se staly v rozporu se zákonem na ochranu republiky, zejména rozšiřování nepovolených letáků, necenzurovaných periodik nebo periodik, jejichž dovoz do Československa byl omezen nebo zakázán.

Budova bývalého státního zastupitelství v Klatovech, současný stav

Do deníků značky Nst se ukládaly záznamy a dotazy od jiných soudů a státních zastupitelství, žádosti o právní pomoc, stížnosti občanů, žádosti o obnovu soudního řízení, žádosti o výpisy z rejstříků trestů a o zahlazení trestů, různá podání občanů a různé nejasné věci, které nepatřily do deníků značky St ani Tlz.

3. Badatelské využití písemností SZ Klatovy

Prezidiální spisy podávají přehled nejen o chodu Státního zastupitelství v Klatovech, ale též o organizaci veřejné žaloby v celém Československu. Obsahují informace o úředních vztazích mezi podřízenými a nadřízenými složkami veřejné žaloby, o úkolech státních zastupitelství, o personálním obsazení míst a výkaznictví a produktivitě práce státních zástupců a zmocněnců u okresních soudů. Prezidiální spisy (důvěrné) – politické kauzy, hlášení zpravodajských úřadů (zejména o německé iredentě a o jejích zahraničních aktivitách). Prezidiální spisy – interpelace poslanců a senátorů NS (politické kauzy, především sociálně nebo národně orientované; např. údajné perzekuce německé menšiny), vyloučené projevy a jejich části poslanců a senátorů z protokolů NS, události jara-podzimu 1938.

Deníky v trestní věci značky St, které tvoří největší část archivního fondu, obsahují údaje o žalovaných zločinech, přečinech a přestupcích a o přípravách jednotlivých případů k soudnímu projednávání. Případy, které neskončily zastavením nebo přerušením řízení, obsahují většinou ručně psané koncepty nebo strojopisné kopie obžalovacího spisu, který státní zástupce posílal soudu s návrhem na zahájení soudního řízení. Nejčastějšími případy byly návrhy na soudní řízení před samosoudcem, pouze ojediněle navrhoval státní zástupce soudní řízení před porotním soudem. Z hlediska četnosti převažovaly majetkové delikty (zločiny podvodu, krádeže, podvodného úpadku, spoluviny či podílnictví na krádeži, zpronevěry, přečiny úpadku z nedbalosti a maření exekuce, přestupky potulky a žebroty či zlomyslného poškození cizího majetku), v pořadí druhou nejčastější skupinu deliktů představovala násilná trestná činnost (zločiny vraždy, veřejného násilí, těžkého poškození na těle, vypuzení plodu, přečiny proti bezpečnosti života a těla), pak následovaly ostatní delikty (např. zločin rušení náboženství, přestupek proti veřejným zřízením či delikty proti mravnosti) a od počátku 30. let stále častěji též delikty stíhané podle zákona na ochranu republiky v souvislosti s radikalizací komunistického, fašistického a německého nacionalistického hnutí. S ohledem na národnostní složení obyvatelstva v obvodu Státního zastupitelství v Klatovech je na počátku 30. let patrný strmý vzestup těchto deliktů v souvislosti s členstvím obyvatel německé národnosti v DNSAP, DNP, ale také v německé NSDAP a jejích formacích (SA a SS) za hranicemi Československé republiky a se špionáží ve prospěch Třetí říše. Po vzniku Protektorátu Čechy a Morava se v denících zn. St objevují případy zastrašování a vyhrožování německou tajnou státní policií (gestapem), podvodné vydávání se za její příslušníky nebo případy krivých svědectví a udavačství.

Deníky v trestní věci zn. Tlz obsahují delikty ve věcech tiskových. Převážnou většinu těchto deliktů tvoří záležitosti porušení zákona na ochranu republiky, v prvních letech uvedeného období zejména případy nepovolené komunistické propagandy (letáky a brožury se závadným obsahem), ve 30. letech pak převažují tiskové delikty páchané jednak německými nacionalisty v národnostně smíšeném území (rozšiřování zakázaných periodik dovážených z Německa) nebo tiskové delikty páchané českými nacionálně orientovanými periodiky (např. Šumavan, Klatovské listy ad.).

Deníky zn. Nst, které se zachovaly pouze torzovitě, obsahují celou řadu zajímavých písemností. Badatelsky významné budou především archiválie z oddělení tiskových věcí, které jsou zachovány v relativní úplnosti a které dávají přehled nejen o vycházejících periodikách, ale také např. o jejich vlastních a vlastnických vztazích, údaje o odpovědných redaktorech a důležitých změnách ve vedení periodik (z nejvýznamnějších dlužno uvést např. Klatovské listy se záznamy od roku 1897, Nst 51/1936, nebo Šumavan se záznamy od roku 1867, Nst 51/1939). Kromě tiskových písemností jsou cenné (vzhledem k absenci deníků v trestní věci zn. St v letech 1945 - 1949) také písemnosti oddělení IV a V po roce 1945, v nichž lze najít věci spojené s delikty

americké armády v obvodu státního zastupitelství nebo zatajování zbraní příslušníky německé národnosti. Deníky z roku 1948 obsahují např. žádosti o obnovu soudního řízení nebo drobné delikty spáchané v souvislosti s komunistickým převratem v roce 1948 (mj. urážlivé výroky na adresu komunistů a prezidenta Gottwalda).

Ve fondu neúplně dochované písemnosti veřejného žalobce při MLS v Klatovech obsahují směrnice, všeobecné pokyny a další písemnosti z činnosti veřejných žalobců u poválečných retribučních soudů, badatelsky významné budou především seznamy vyšetřovaných a trestaných příslušníků německé národnosti, zařazených v letech 1945 - 1947 do odsunu do Německa.

Písemnosti SZ v Klatovech jsou badatelsky cenným pramenem nejen pro studium dějin justiční správy, ale rovněž pro výzkum politických, sociálních a národnostních poměrů široké oblasti jihozápadu Čech.

Festival politické písně

Milada Čermáková

Kořeny, ze kterých festival vyrostl, jsou více než zajímavé. V roce 1969 vznikla v Sokolově tramská hudební skupina Plížíci, která se v roce 1970 zúčastnila tramského a folkového festivalu Porta s písní Irská zem. Začaly vznikat další úspěšné tramské skupiny a bylo rozhodnuto, že v roce 1972 se festival Porta uskuteční v Sokolově. Sokolovská Porta 1972 se organizačně vydařila, ale též vyvolala diskusi o tom, zda angažovaná píseň jako např. Irská zem a Prstýnek patří do skupiny tramských písní. Na základě této diskuse zpracovalo Okresní kulturní středisko v Sokolově ještě v roce 1972 návrh na uspořádání Festivalu politické písně. Tento návrh byl kladně přijat oddělením kultury Ústředního výboru Socialistického svazu mládeže, Ústřední radou odborů v Praze, Ministerstvem kultury České republiky i Okresním výborem KSČ v Sokolově. Pro podporu byla postupně získána i hudební nakladatelství Supraphon, Panton a Opus a rozhlasová stanice Hvězda a byly navázány styky s organizátory festivalu politické písně v Berlíně.

Vše proběhlo hladce a první ročník festivalu se konal již v březnu 1973. Jako host vystoupila skupina Oktober klub z NDR – zakladatel festivalu politické písně v Berlíně. Tento první ročník byl dodatečně hodnocen jako nedoceněný ze strany některých institucí a interpretů a poznamenaný nedostatkem vhodných písní.

Od 2. ročníku festivalu v roce 1974 se termín konání ustálil na měsíc únor a stal se tak nedílnou součástí celostátních oslav Vítězného února. Symbolem festivalu se stala kytara zakončená sevřenou pěstí. Hlavním pořadatelem festivalu se stal Ústřední výbor Socialistického svazu mládeže, spoluvyhlašovatelé pak Ministerstvo kultury České socialistické republiky, Ministerstvo kultury Slovenské socialistické republiky a Ústřední rada odborů. Z místních organizací se na organizaci festivalu podíleli jako spolupořadatelé ONV Sokolov a MěNV Sokolov, jako organizátoři Okresní výbor SSM, Hornický dům kultury ROH, Okresní kulturní středisko a Městské kulturní středisko Sokolov.

Jednotlivé programy se dělily na část amatérskou a profesionální. Tento ročník přinesl i nový prvek, kterým byla vystoupení účinkujících v průmyslových závodech po celém okrese Sokolov. Součástí festivalu se stal takzvaný „Bazar solidarity“, což byl prodej publikací, letáků, zpěvníků a různého propagačního materiálu. Výtěžek z něj byl věnován na Fond solidarity.

Druhý ročník festivalu zaznamenal oproti prvnímu výraznou změnu v tom, že se festival žánrově do značné míry přiklonil k pop music a beatu. Velký úspěch měla píseň skupiny Olympic A co víc. Ocenění mimo jiné obdržela skupina Český skiffi Jiřího Traxlera za stylovou dramaturgii

cílevědomě využívající pokrokových tradic dělnické písně a Marie Rottrová za přesvědčivou interpretaci písně Muži se nevracejí. Velký úspěch ale sklídila i skupina Pacifik s písní pojednávající o vyvražďování indiánských osad v 19. století.

Festivalu politické písně věnoval od prvního ročníku značnou pozornost Okresní výbor KSČ v Sokolově. V rámci hodnocení kulturně politických akcí za 1. pololetí zazněla každoročně na zasedání předsednictva OV KSČ zpráva o průběhu daného ročníku festivalu. V těchto zprávách je například zaznamenáno, že „festival se stává významnou politickou akcí, která obohatí kulturní život v okrese a přispívá svým významem k politice KSČ na kulturním úseku“. Festival politické písně se stal vhodným námětem i pro články v tisku, a tak se z různých novin a časopisů dozvídáme například to, že celostátní festival politické písně během 2. ročníku dokázal, že se jedná o akci, která patří k nejdůležitějším v oblasti naší populární hudby.

Vzhledem k rozmachu, který tento festival ve svém druhém ročníku zaznamenal, bylo rozhodnuto, že do dalšího ročníku dostanou přístup jen ti nejlepší. Proto se ještě na podzim roku 1974 konaly krajské přehlídky politických písní, ze kterých byli vybíráni účastníci pro 3. ročník festivalu v únoru roku 1975. Tento ročník probíhal již za značné publicity, ze tří denního se rozšířil na čtyřdenní a místo konání hlavních koncertů se z velkého sálu Hornického domu přesunulo do sportovní haly.

Předprodej vstupenek na hlavní festivalové koncerty byl proveden převážně pro závody a organizace. Každý z těchto koncertů nesl určitý název. Byly to: Život, práce a mládí, Zpíváme pro budoucnost, Třicátý máj rozkvétá, Svoboda a mír světu, Ozvěny časů a bojů.

Jednou z písní, která na tomto ročníku festivalu zazněla, byla píseň Filip a mina s textem Milana Dvořáka. Ukázka z Písně Filip a mina:

*Za jednou ostrou zátočinou
Na cestě blízko pily
Hrál si se zrezavělou minou
Malý kluk jménem Filip*

Kromě večerních festivalových koncertů můžeme v programu tohoto ročníku festivalu najít promítání filmu o Festivalech politické písně v Berlíně, hru Mladá Garda v provedení divadla Jiřího Wolker a z Prahy, diskotéky a setkání účastníků, novinářů a pořadatelů s vedoucím tajemníkem OV KSČ, předsedou ONV a předsedou MěNV. Dne 23. 2. 1975 ve 14 hodin se konalo slavnostní zasedání OV KSČ, ONV, Okresního výboru Národní fronty, městských a stranických a státních orgánů na počest 27. výročí Vítězného února a k ukončení celostátního festivalu politické písně Sokolov.

Čtvrtý ročník festivalu se konal za přítomnosti československé televize pod heslem „Kupředu, levá“. V poslední den festivalu proběhlo veřejné natáčení vystoupení zahraničních účastníků. Ze Slovenska jako každoročně přijeli vítězové Slovenského festivalu politické písně v Martině.

Při hlavních koncertech se mezi českými profesionálními zpěváky objevili: Karel Černoch, Karel Hála, Josef Laufer, Pavel Liška, Jana Matysová, Jaromír Mayer, Petr Rezek, Marie Rottrová, Jiří Štědroň, Hana a Petr Ulrychovi, Helena Vrtichová, Jaroslav Wykrent, Karel Zich, skupina Olympic a další. Pořadatelé později konstatovali, že je škoda, že mezi účastníky ubývá amatérských interpretů, zvláště pak písničkářů, neboť – jak bylo řečeno – o jejich výchovu především jde.

Pátý ročník festivalu roku 1977 byl obohacen o další doprovodný program. Večerní diskotéky v Hornickém domě vystřídal tzv. tvůrčí pódia, na kterých vystupovali převážně zahraniční účastníci festivalu. Dále byla otevřena mezinárodní prodejní výstava gramodesek a byl zorganizován komponovaný program pro příslušníky Československé lidové armády, vystoupení pro žáky základních devítiletých škol a komponovaný pořad pro studující a učňovskou mládež. Darem Československého rozhlasu festivalu byl pořad „Písně mládí“, kde se objevilo osmnáct písní

profesionálních autorů napsaných ke II. sjezdu SSM a XI. Světovému festivalu mládeže a studentstva na Kubě. Kromě okresních a krajských kol se konal v Ostravě Celostátní festival zástupců Československé lidové armády. Z nich postoupilo na festival více amatérských interpretů; profesionálů ubylo. Vlivem toho se snížila i celková úroveň a tento ročník festivalu byl označen jako nejméně zdařilý.

Nejúspěšnější písničkou 5. ročníku festivalu se stala píseň Pražské ráno v podání Václava Prejzky. Ukázka z písně Pražské ráno:

*Z vozoven vyjíždějí ospalé tramvaje
řidič má horký dech voňavý od čaje
pomalu blíží se šestá
pomalu blíží se šestá*

Šestý ročník festivalu připadl na rok 30. výročí oslav únorové revoluce. Tato skutečnost se stala nedílnou součástí celého festivalu, což vyjadřuje i ústřední heslo tohoto ročníku festivalu „Mladá generace – důstojný pokračovatel Vítězného února“ a dokladem toho je i více než sto fotografií vývěsních skříněk občanských výborů a dobrovolných organizací a výkladních skříní sokolovských obchodů s výzdobou k příležitosti konání festivalu, které se dochovaly v našem archivu ve fondu Okresní kulturní středisko Sokolov.

Na tomto ročníku festivalu se vystřídalo největší množství zahraničních účastníků ze všech dosavadních ročníků. Bylo to celkem 19 skupin a sólistů v celkovém počtu 150 osob. Po ukončení festivalu bylo však rozhodnuto pro příští roky účast zahraničních interpretů omezit, neboť ne všechny soubory měly „žádoucí interpretační úroveň nebo ideovou kvalitu“. V rámci hodnocení tohoto ročníku zaznělo též, že amatérští autoři vyšli ideovým záměrům festivalu podstatně lépe vstříc než profesionálové, kteří se projeví ideově nevýrazně a to i přes společenskou objednávku vyhlášenou ÚV SSM. Z této objednávky vzešlo 40 skladeb, z nichž bylo pro festival vybráno dvanáct. Mnohé však na festivalu nezazněly, neboť se profesionální zpěváky nepodařilo pro jejich interpretaci získat. Na základě těchto závěrů nebyla pro další ročník žádná objednávka zadána, což se projevilo tak, že každý z profesionálních zpěváků na festivalu předvedl něco ze svého běžného repertoáru, což ovšem opět bylo zhodnoceno jako ne zrovna ideální řešení. Zahraničních účastníků bylo minimum. Znělkou festivalového ročníku, která otvírala všechny festivalové koncerty se stala píseň Vojty Kid'áka Tomáška Náruč dokořán v provedení kynšperské skupiny Farmáři. Refrén písně Náruč dokořán:

*Ať bije do asfaltu déšť a nebo sněží
Sokolov má náruč dokořán
Ať místo zvonů zazní ze všech věží
Písně které nosí festival*

Roku 1980 se na 8. ročníku festivalu jakožto novinka objevila autorská soutěž amatérských autorů. Tato soutěž probíhala ve dvou žánrových skupinách – folk a rock. Novinkou bylo i uvedení celých recitálových bloků Václava Neckáře se skupinou Bacily. Jedním z hlavních hostů festivalu byl americký zpěvák žijící v NDR Dean Read, který vystoupil jak samostatně, tak i na společném koncertu s Václavem Neckářem, který se konal na závěr celého festivalu a který vysílala Československá televize.

9. ročník se ničím nelišil od předchozích. Skupina Olympic, pravidelný účastník festivalu, vystoupila se svým komponovaným pořadem s názvem Ulice.

10. ročník soutěže, který se konal 10. – 13. února 1982 na počest III. sjezdu SSM, byl doprovázen výstavou s názvem „Píseň pomáhá bojovat, stavět i žít“. V předvečer festivalu se konal seminář se zástupci poroty a organizačními pracovníky. Semifinálové soutěžní koncerty proběhly v Horním Slavkově a v Březové, finálový koncert v Sokolově. Závěrečný koncert přenášela

Československá televize v přímém přenosu. U příležitosti jubilejního ročníku festivalu předal předseda ÚV SSM zasloužilým pracovníkům, organizátorům, zpěvákům, textařům, hudebním skladatelům a novinářům zlaté, stříbrné a bronzové medaile Za socialistickou výchovu. O tento ročník festivalu projevílo zájem 27 deníků, 15 týdeníků a měsíčníků, 16 rozhlasových pracovníků a 3 televizní štáby z Československa i zahraničí.

12. ročník festivalu politické písně začal již ve středu 8. února 1984 odpoledne komponovaným koncertem skupiny Olympic s názvem Laboratoř. Festivalové koncerty probíhaly ve sportovní hale a každý den festivalu byl zakončen ve 22.00 hodin ve velkém sále Hornického domu „Setkáním československých a zahraničních souborů a interpretů“. Závěrečný sobotní festivalový koncert se konal pod názvem „Píseň bojující“ a byl z něj pořízen tentokrát pouze televizní záznam.

Na dalším (13.) ročníku festivalu, věnovaném 40. výročí vyvrcholení národně osvobozenického boje československého lidu a osvobození naší vlasti Sovětskou armádou a XII. Světovému festivalu mládeže a studentstva v Moskvě, byl každý večerní koncert zakončen recitálem některého z profesionálních zpěváků. Byli to: Václav Neckář se skupinou Bacily, Peter Nagy se skupinou Indigo a Michal David se skupinou Kroky Františka Janečka.

15. ročník festivalu v roce 1987 překročil hranice okresu Sokolov. Festivalové koncerty se mimo jiné konaly také v hale TJ Lokomotiva Cheb a v hotelu Thermal v Karlových Varech. Celý festival pak byl zakončen až v pondělí 16. února závěrečným koncertem v sále Paláce kultury v Praze. Mezi zahraničními účastníky se mimo jiné objevili účinkující z Francie, Itálie, Velké Británie a Dánska.

Poslední 16. ročník festivalu politické písně proběhl ve dnech 9 – 14. února roku 1988. I tento rok se festivalové koncerty konaly v různých městech. Byly to opět Karlovy Vary a Cheb, nově pak Plzeň a Most.

V říjnu roku 1988 probíhala ještě okresní soutěžní kola festivalu spolu s přípravami na 17. ročník festivalu. Ten se ale již v Sokolově nekonal. V Sokolovské jiskře ze dne 8. února 1989 se dočteme, že po IV. zasedání ÚV SSM dochází ke změně koncepce zájmové umělecké činnosti. Festival politické písně se ruší a přechází ve festival angažované tvorby, do kterého bude zahrnuto i divadlo, próza, poezie, výtvarné umění a podobně. Písně do něj budou vybírány z festivalů Porta a Rockfest. Na takto rozsáhlý festival však nemělo město Sokolov dostatečné kapacity, proto se možnosti pořádání vzdalo ještě dřív, než byla tato koncepce schválena.

Tím historie sokolovských politických festivalů končí. Přestože se ve své době jednalo o akci, jejíž rozsah byl v okrese Sokolov ojedinělý, dochovalo se o ní velice málo písemností. Hlavním důvodem je zřejmě skutečnost, že hlavním pořadatelem festivalu se stal Ústřední výbor SSM a Ministerstvo kultury. Z písemností dochovaných ve fondech místních pořadatelů lze jmenovat pouze Zpravodaje města Sokolova ve fondu MěNV Sokolov a již zmiňovaný soubor fotografií vývěsních skříněk ve fondu Okresní kulturní středisko Sokolov. Hodnocení každého ročníku festivalu se nachází v zápisech ze schůzí předsednictva OV KSČ v Sokolově. Dalším zdrojem informací ke zpracování tohoto tématu se mi staly materiály knihovny archivu: diplomová práce studentky hudební výchovy na Pedagogické fakultě v Ústí nad Labem na téma Sokolovský festival politické písně, jeho historie a možnosti výchovného využití na Sokolovsku na ZDŠ, ročníková práce posluchačky VUMLu na téma Dějiny politické písně na Sokolovsku, publikace vydané u příležitosti jednotlivých ročníků festivalu a okresní týdeník Sokolovská jiskra.

Adresář Státního oblastního archivu v Plzni

Státní oblastní archiv v Plzni

Sedláčkova 44, 306 12 Plzeň
tel. 377 236 263, 377 325 732
fax 377 327 269
podatelna@soaplzen.cz

Státní oblastní archiv v Plzni hospodářsko-provozní oddělení

Kardinála Berana 20, 301 00 Plzeň
tel. 377 222 480, 974 324 342
fax 377 222 486
hospoda@soaplzen.cz

Státní oblastní archiv v Plzni pobočka Klatovy

Masarykova 413/III, 339 01 Klatovy
tel./fax 376 312 475
pobocka-klatovy@soaplzen.cz

Státní oblastní archiv v Plzni pobočka Žlutice

Poděbradova 408-410, 364 52 Žlutice
tel./fax 353 393 124
pobocka-zlutice@soaplzen.cz

SOkA Domažlice, se sídlem v Horšovském Týně

Nám. Republiky 10, 346 01 Horšovský Týn
tel./fax 379 422 607
soka-do@soaplzen.cz

SOkA Cheb

Františkánské nám. 14, 350 02 Cheb
tel. 354 422 556, 354 422 557, fax 354 416 000
mail@archivcheb.cz, sekretariat@archivcheb.cz

SOkA Karlovy Vary

Nám. 17. listopadu 2, 360 05 Karlovy Vary
tel. 353 565 155, fax 353 560 923
soka-kv@volny.cz

SOkA Klatovy

Mayerova 128, 339 01 Klatovy
tel. 376 360 711, fax 376 360 722
sokakt@soka-kt.cz

SOkA Plzeň-jih, se sídlem v Blovicích

Branka 669, 336 01 Blovice
tel. 371 522 798, fax 371 523 923
soka-pj@soaplzen.cz

SOkA Plzeň-sever, se sídlem v Plasích

Stará cesta 558, 331 01 Plasy
tel. 373 340 611, fax 373 340 601
soka-ps@soaplzen.cz

SOkA Rokycany

Jeřabinová 96, 337 01 Rokycany
tel. 371 722 739, fax 371 722 872
soka-ro@soaplzen.cz

SOkA Sokolov, se sídlem v Jindřichovicích

Jindřichovice 1 – zámek, 358 01 Kraslice
tel/fax 352 695 254
soka-so@soaplzen.cz

SOkA Tachov

Plánská 2037, 347 01 Tachov
tel. 374 723 214, 374 722 119, fax 374 723 214
soka-tc@soka-tc.cz

Uvedené adresy jsou základní, kromě nich většina archivářů využívá osobní adresu v podobě prijmeni@soaplzen.cz (např. novakova@soaplzen.cz). V případě konkrétních dotazů je tak možné se obracet přímo na jednotlivé pracovníky.

ROČENKA STÁTNÍHO OBLASTNÍHO ARCHIVU V PLZNI 2005

Redakční rada: Miroslav Eisenhammer (výkonný redaktor), Hana Hrachová,
Martina Matušková, Petr Mužík, Michal Tejček.

Vydal Státní oblastní archiv v Plzni v r. 2006.

Tisk textu: Státní okresní archiv v Rokycanech.